

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vaalilain muuttamisesta**

**ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ**

Esityksessä ehdotetaan vaalilakia muutettavaksi. Päätöksenteko kotimaan yleisistä ennakköäänestyspaikoista siirretään valtioneuvostolta kunnille. Kunnat päättäisivät siitä, kuinka monta yleistä ennakköäänestyspaikkaa kunnassa on ja missä ne sijaitsevat. Vaalitoimitsijoita kussakin kotimaan yleisessä ennakköäänestyspaikassa tulisi olla samanaikaisesti vähintään kaksi, ja heidät määräisi tehtävänsä kunnan keskusvaalilautakunta. Ennakköänet laskettaisiin äänestysalueittain, ja vaalisalaisuuden turvaamista pienissä äänestysalueissa tehostettaisiin. Presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välinen aika ehdotetaan lyhennettäväksi kolmesta viikosta kahteen viikkoon. Valtion ja kuntien vaalikustannusten jakoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kaikissa vaaleissa

valtio huolehtisi keskitetyistä materiaali- ja tietojärjestelmäkustannuksista ja kunta muita kustannuksista. Valtiollisissa vaaleissa oikeusministeriö kuitenkin suorittaisi kunnille niiden äänioikeutettujen lukumäärään perustuvan korvauksen, jolla katettaisiin vaalien järjestämisestä kunnille aiheutuneita menoja. Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäväksi kuntajaon ja maakuntajaon muutoksista aiheutuneet vastaavat muutokset vaalipiirijakoon sekä joukko pienehköjä teknisluonteisia muutoksia.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Sitä sovellettaisiin ensimmäisen kerran maaliskuussa 2003 toimitettavissa eduskuntavaaleissa.

## SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ .....	1
SISÄLLYSLUETTELO .....	2
YLEISPERUSTELUT .....	4
1. Johdanto .....	4
2. Nykytila ja sen arviointi .....	4
2.1. Äänestyspaikat .....	4
Yleistä .....	4
Kotimaan yleiset ennakkoäänestyspaikat.....	4
Vaalipäivän äänestyspaikat .....	6
Muut äänestyspaikat .....	7
Nykytilan arviointia.....	7
2.2. Äänestystoimitus .....	7
2.3. Ääntenlaskenta.....	8
2.4. Presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välinen aika .....	9
2.5. Vaalikustannusten jako valtion ja kuntien välillä .....	10
Yleistä .....	10
Valtion vaalimenot vuosina 1999 ja 2000 .....	10
Kuntien vaalimenot vuosina 1999 ja 2000 .....	10
Nykytilan arviointia.....	11
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset .....	11
3.1. Esityksen päätavoitteet.....	11
3.2. Keskeiset ehdotukset.....	11
Kotimaan äänestyspaikat.....	11
Ennakkoäänestyksen toimittaminen .....	13
<i>Kotimaan yleisten ennakkoäänestyspaikkojen aukiolopäivät ja -kellonajat .....</i>	<i>13</i>
<i>Vaalitoimitsijoiden määrääminen ja lukumäärä kotimaan yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa .....</i>	<i>13</i>
Ennakkoäänestyksen tekninen toimittaminen .....	14
Ääntenlaskenta.....	14
Presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välinen aika .....	15
Vaalikustannusten jako valtion ja kuntien välillä .....	16
Muut ehdotukset .....	18
<i>Vaalipiirijako .....</i>	<i>18</i>
<i>Äänestysaluejako .....</i>	<i>18</i>
<i>Ennakkoäänestysaika suomalaisessa laivassa.....</i>	<i>19</i>
<i>Vaalikuoren avonaisuus .....</i>	<i>19</i>
<i>Turvakielto .....</i>	<i>19</i>
<i>Presidentinvaalin vaaliluetteloiden julkisuus .....</i>	<i>19</i>

4. Esityksen vaikutukset .....	20
5. Asian valmistelu .....	20
<b>YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT .....</b>	<b>22</b>
1. Lakiehdotuksen perustelut.....	22
2. Tarkemmat säännökset .....	32
3. Voimaantulo .....	32
4. Säättämisjärjestys .....	32
<b>LAKIEHDOTUS</b>	
<b>Laki vaalilain muuttamisesta.....</b>	<b>33</b>
<b>LIITE</b>	
<b>RINNAKKAISTEKSTI.....</b>	<b>40</b>
<b>Laki vaalilain muuttamisesta.....</b>	<b>40</b>

## YLEISPERUSTELUT

### 1. Johdanto

Suomen vaalilainsäädäntöä on viimeksi perusteellisesti muutettu 8 päivänä loka-kuuta 1998 voimaan tulleella vaalilailla (714/1998). Vaalilakiin yhdistettiin aiemmat erilliset lait kansanedustajain vaaleista, presidentinvaalista, europarlamenttivaaleista ja kunnallisvaaleista. Vaalilakien yhtenäistämisen ohessa vaalisäännöksiin tehtiin tuolloin joitakin pienehköjä tarkistuksia. Vaalilakia on sovellettu neljässä vaalissa, vuoden 1999 eduskuntavaaleissa, vuoden 1999 europarlamenttivaaleissa, vuoden 2000 presidentinvaaleissa ja vuoden 2000 kunnallisvaaleissa, joista kertyneiden kokemusten pohjalta voidaan arvioida lain toimivuutta.

Vaalijärjestelmämme toimii hyvin eikä suurempia muutospaineita sen suhteen ole nähtävissä. Myös vaalilaki sinänsä on toiminut hyvin, mistä osoituksena on erityisesti se, että kaikki edellä mainitut vaalit toimitettiin ilman suurempia ongelmia. Vaalikoemukset toivat esiin vain pieniä lainmuutostarpeita liittyen lähinnä ääntenlaskentaan, vaalilueteloiden julkisuuteen ja ennakkoäänestysmenettelyyn. Suuremmat muutostarpeet liittyvät kuitenkin siihen, että vaalien toimintaympäristössä on viime vuosina tapahtunut ja tapahtuu edelleen eräitä merkittäviä muutoksia, jotka antavat aiheen myös vaalilainsäädännön muuttamiselle.

Vaalijärjestelmän muutostarpeita, siltä osin kuin on kysymys suhteellisuuden paremmasta toteutumisesta eduskuntavaaleissa, on selvitetty vaalitoimikunta 2000:ssa, joka luovutti mietintönsä (KM 2001:8) oikeusministeriölle kesäkuussa 2001. Tämän hankkeen jatkovalmistelusta ei vielä ole tehty päätöksiä.

### 2. Nykytila ja sen arviointi

#### 2.1. Äänestyspaikat

##### Yleistä

Perustuslain 14 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Vaalilain 4 §:n mukaan yleiset vaalit toimitetaan järjestämällä ennakkoäänestys ja vaalipäivän äänestys. Ennakkoäänestysajanjakso kestää kotimaassa seitsemän päivää ja ulkomailla neljä päivää alkaen keskiviikkona 11. päivänä ennen vaalipäivää ja päättyen ulkomailla lauantaina 8. päivänä ennen vaalipäivää ja kotimaassa tiistaina 5. päivänä ennen vaalipäivää. Vaalipäivä on sunnuntai ja silloin äänestyspaikat ovat avoinna koko maassa kello 9–20.

##### Kotimaan yleiset ennakkoäänestyspaikat

Ennakkoäänestys ja vaalipäivän äänestys ovat toisiinsa nähden tasavertaisessa asemassa. Äänestäjällä on täysi oikeus valita, äänestääkö hän vaalipäivänä vai ennakkoon. Ennakkoon äänestäneiden osuus kaikista äänestäneistä on viimeisen kymmenen vuoden aikana ollut lähes aina korkea, noin 40–47 %. Vain vuoden 1996 yhdistetyissä kunnallisvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa sekä vuoden 2000 kunnallisvaaleissa ennakkoon äänestäneiden osuus jäi alle 40 %:n. Seuraavassa esitetään ennakkoon äänestäneiden lukumäärät ja heidän suhteellinen osuutensa kaikista äänestäneistä vuosina 1991–2000 toimitetuissa vaaleissa:

	<i>Ennakkoon äänestäneet</i>	<i>Ennakkoon äänestänei- den osuus kaikista ää- nestäneistä</i>			
Eduskunta- vaalit 1991	1 120 619	40,5 %			
Kunnallis- vaalit 1992	1 027 334	38,1 %			
Presidentin- vaali 1994/I	1 359 880	42,4 %			
Presidentin- vaali 1994/II	1 500 212	46,7 %			
Eduskunta- vaalit 1995	1 205 331	43,2 %			
Kunnallis- vaalit 1996	844 203	34,9 %			
Europarlament- tivaalit 1996	810 703	34,4 %			
Eduskunta- vaalit 1999	1 081 296	40,1 %			
Europarlament- tivaalit 1999	585 084	47,0 %			
Presidentin- vaali 2000/I	1 366 233	44,5 %			
Presidentin- vaali 2000/II	1 517 061	47,4 %			
Kunnallis- vaalit 2000	844 867	37,7 %			
			<i>Posti- konttorit</i>	<i>Postin tila- päiset en- nakköänes- tyspaikat</i>	
			Eduskunta- vaalit 1991	1 027	-
			Kunnallis- vaalit 1992	928	39
			Presidentin- vaali 1994	903	20
			Eduskunta- vaalit 1995	901	21
			Kunnallis- vaalit 1996	784	6
			Europarlament- tivaalit 1996	784	6
			Eduskunta- vaalit 1999	538	5
			Europarlament- tivaalit 1999	538	5
			Presidentin- vaali 2000	537	19
			Kunnallis- vaalit 2000	472	4

Suurin osa ennakköäänistä (noin 96 %) annetaan kotimaan yleisissä ennakköäänestyspaikoissa, joissa kuka tahansa äänioikeutettu voi äänestää. Muut ennakköäänit annetaan laitoksissa, kotiäänestyksinä ja ulkomailla olevissa ennakköäänestyspaikoissa.

Vuoteen 1996 saakka voimassa olleen lainsäädännön mukaan kotimaan yleisinä ennakköäänestyspaikkoina olivat asetuksella säädetyt Suomen Posti Oyj:n postikonttorit ja sen tilapäiset ennakköäänestyspaikat. Ennakköäänestys on järjestetty Posti- ja lennätinlaitoksen, sittemmin Posti- ja Telelaitoksen ja lopulta Suomen Posti Oyj:n postikonttoreissa aina vuoden 1970 eduskuntavaaleista lähtien. Tuolloin, ja pitkälle sen jälkeenkin, Posti ja sen postikonttorit olivat valtion virastoja ja niiden henkilöstö virkamiehiä. Lisäksi postikonttoreita oli koko maassa riittävästi ajatellen niiden saavutettavuutta. Tilanne kuitenkin

kin muuttui 1990-luvulla, jolloin liikeyritykseksi muuttunut Suomen Posti Oyj alkoi merkittävästi lakkauttaa postikonttoreitaan. Vaalien ennakköäänestyspaikkoina toimineiden postikonttorien ja Postin tilapäisten ennakköäänestyspaikkojen määrät vuosina 1991–2000 toimitetuissa vaaleissa olivat seuraavat:

Ennakköäänestyspaikkoina olevien postikonttoreiden määrä on siis kymmenessä vuodessa vähentynyt alle puoleen. Vuoden 2000 kunnallisvaaleissa postikonttoreita ei ollut enää lainkaan 94:ssä Manner-Suomen kunnassa. Näissä kunnissa postipalveluista huolehtivat asiamiespostit, jotka ovat yleensä kauppoja, kioskeja, huoltoasemia ja vastavia. Asiamiespostit eivät kuitenkaan yleensä täytä ennakköäänestyspaikoille asetettavia vaatimuksia muun muassa vaalivarmuus-, tila- ja vastuukysymysten takia.

Vuonna 1992 Ahvenanmaan posti irrotettiin Suomen Posti Oyj:stä omaksi maakuntahallituksen alaiseksi liikeyritykseksi. Tämä ei kuitenkaan ole vaikuttanut ennakköää-

nestyspaikkojen lukumäärään tai sijaintiin Ahvenanmaalla: niitä on ollut 13–15 kaikissa vuosina 1994–2000 toimitetuissa valtiollisissa vaaleissa.

Vuoden 1996 alusta voimassa olleen lain-säädännön mukaan ennakoäänestyksen voi järjestää jokin muukin taho kuin Posti. Oikeusministeriön tehtävänä on arvioida se, mikä taho voi huolehtia tehtävästä luotettavasti, sujuvasti ja taloudellisesti ja solmia sopimukset asianomaisten tahojen kanssa. Yleiset ennakoäänestyspaikat säädetään valtioneuvoston asetuksella ja Ahvenanmaalla tasavallan presidentin asetuksella (vaalilain 9 §). Ministeriö on tehnyt sopimuksen ennakoäänestyksen järjestämisestä Suomen Posti Oyj:n ja Ahvenanmaan postin kanssa kaikissa vaaleissa vuodesta 1996 lähtien. Koska vaalilain mukaan jokaisessa kunnassa tulee olla vähintään yksi ennakoäänestyspaikka (jollei erityisestä syystä muuta johdu) ja koska vuoden 1999 eduskuntavaaleista lähtien useissa kunnissa ei ole ollut enää yhtään postikonttoria, ministeriö on tehnyt tällaisten kuntien kanssa sopimukset siitä, että kyseiset kunnat järjestävät, oikeusministeriön maksamaa korvausta vastaan, ennakoäänestyksen itse omissa virastoissaan. Vuoden 2000 kunnallisvaaleissa toteutettiin lisäksi järjestely, jossa kaikki kunnat, siis myös ne, joissa oli vähintään yksi postikonttori, saivat perustaa tarpeelliseksi katsomansa määrän lisää ennakoäänestyspaikkoja kuntaan. Kaiken kaikkiaan kunnan ennakoäänestyspaikkoja oli kyseisissä kunnallisvaaleissa 139 kunnassa yhteensä 182. Kokemukset kuntien järjestämisestä ennakoäänestyksestä ovat olleet hyviä: äänestystoimitus on sujunut kuntien ennakoäänestyspaikoissa yhtä hyvin kuin postikonttoreissa.

Vaikka kotimaan yleisten ennakoäänestyspaikkojen määrä on kymmenessä vuodessa vähentynyt noin puoleen, se ei kuitenkaan ole vaikuttanut ennakkoon äänestäneiden määrään, joka on samaisena ajanjaksona pysynyt jatkuvasti korkeana ja ollut pikemminkin lisääntymään päin. Voidaan kuitenkin todeta, että joidenkin, lähinnä haja-asutusalueiden asukkaiden ennakoäänestysmahdollisuudet ovat voineet hankaloitua. Toisaalta monet syrjäseutujen asukkaat äänestävät edelleen enimmäkseen vaalipäivänä.

#### Vaalipäivän äänestyspaikat

Kun ennakkoon äänestäneiden määrä on ollut noussut, vaalipäivänä äänestävien määrä on vastaavasti pienentynyt. Kunnat ovat reagoineet tähän kehitykseen vähentämällä äänestysalueiden ja näin ollen myös vaalipäivän äänestyspaikkojen lukumäärää. Vaalilain 8 §:n mukaan äänestysalueista kunnassa päättää valtuusto. Äänestysalueiden lukumäärät vuosina 1991–2000 toimitetuissa vaaleissa ovat olleet seuraavat:

	<i>Äänestys- alueita</i>
Eduskuntavaalit 1991	4 736
Kunnallisvaalit 1992	4 349
Presidentinvaali 1994	3 993
Eduskuntavaalit 1995	3 731
Kunnallisvaalit 1996	3 502
Europarlamenttivaalit 1996	3 502
Eduskuntavaalit 1999	3 314
Europarlamenttivaalit 1999	3 314
Presidentinvaali 2000	3 219
Kunnallisvaalit 2000	3 086

Kymmenessä vuodessa vaalipäivän äänestyspaikkojen määrä on siis vähentynyt noin 35 %. Äänestysalueiden lakkauttamisen syitä ovat olleet muun muassa taloudelliset kysymykset (säästöt), vaikeus saada riittävästi vaalilautakunnan työstä kiinnostuneita luottamusmiehiä sekä huoli vaalisalaisuuden säilymisestä, mikä taas liittyy ennakoäänestyksen kasvuun. Äänestysalueiden lakkauttamisen voidaan katsoa jossain määrin hankaloittaneen äänestäjien mahdollisuuksia äänestää vaalipäivänä, erityisesti harvaan asutuilla seuduilla.

Äänestysalueen optimaalista kokoa arvioidessa tulisi ottaa huomioon se, että sen tulisi olla yhtäältä riittävän suuri, jotta vaalisalaisuus äänestyksessä säilyisi, mutta toisaalta myös riittävän pieni, jotta vaalipäivän äänestyspaikat olisivat kohtuullisen lähellä mahdollisimman monia äänestäjiä ja jotta äänestyspaikalle ei vaalipäivänä muodostuisi suurempia ruuhkia. Vuoden 2000 presidentinvaalissa yleisin äänestysalueen koko oli 1 000–1 999 äänioikeutettua, jollaisia oli noin 25 % kaikista äänestysalueista. Vain 6 %:ssa äänestysalueista oli enemmän kuin 3 000 ää-

nioikeutettua ja vain 1,3 %:ssa enemmän kuin 4 000 äänioikeutettua. Toisaalta voimassa olevan vaalilain mukaisia pieniä äänestysalueita eli alle 120 äänioikeutetun äänestysalueita oli noin 2% ja alle 300 äänioikeutetun äänestysalueita 21 % kaikista äänestysalueista.

#### Muut äänestyspaikat

Muut äänestyspaikat ovat kaikki ennakoäänestyspaikkoja: kotimaassa laitokset ja eräissä tapauksissa äänestäjän koti (kotiäänestys) sekä ulkomailla valtioneuvoston asetuksella määrättävät Suomen edustustot ja suomalaiset laivat. Näitä paikkoja koskevia merkittäviä kehittämistarpeita ei ole nähtävissä.

#### Nykytilan arviointia

Äänestyspaikkoja koskevassa päätöksentössä voidaan katsoa olevan epäjohtonmukaisuutta. Kun äänestysalueista eli käytännössä vaalipäivän äänestyspaikoista kunnassa päättää valtuusto, kunnassa olevista yleisistä ennakoäänestyspaikoista säädetään valtioneuvoston asetuksella, joka esitellään oikeusministeriöstä. Viimeisimmissä vaaleissa useat kunnat ovat olleet tyytymättömiä kunnassa olevien yleisten ennakoäänestyspaikkojen määrään ja tehneet esityksiä oikeusministeriölle niiden lisäämiseksi. Jotkut kunnat ovat myös ilmoittaneet olevansa halukkaita järjestämään koko ennakoäänestyksen kunnan virastoissa vaikka kunnassa olisikin postikonttori. Valmistellessaan kotimaan yleisistä ennakoäänestyspaikoista vuoden 2000 kunnallisvaaleissa annettua valtioneuvoston asetusta (709/2000) oikeusministeriö onkin joutunut arvioimaan, mikä on sopiva yleisten ennakoäänestyspaikkojen lukumäärä kussakin kunnassa ja mitkä paikat kunnissa ovat tähän tarkoitukseen sopivia sekä missä niiden tulisi sijaita. Tällaisen arvioinnin ei kuitenkaan enää nykyisin voida katsoa kuuluvan ministeriötason tehtäviin. Ministeriöllä ei myöskään ole käytännössä mahdollisuuksia suorittaa tällaista arviointia. Sen sijaan kunta itse voi parhaiten arvioida kunnassa tarvittavien ennakoäänestyspaikkojen määrän, niiden sijainnin ja sen, mikä paikka on sovelias en-

nakkoäänestyspaikaksi. Samalla tavallahan kunta arvioi myös tarvittavien äänestysalueiden lukumäärän ja äänestyspaikkojen sijainnin ja sopivuuden. Siksi päätöksenteko kaikista kunnassa olevista äänestyspaikoista olisi luontevaa siirtää kokonaan kunnan vastuulle.

Kuntien asema on turvattu perustuslaissa, joten niitä ja niiden virastoja voidaan pitää pysyvinä organisaatioina. Sen sijaan esimerkiksi Suomen Posti Oyj toimii liiketaloudellisin perustein, jolloin postikonttoreiden pysyvyys ja lukumäärä maan eri osissa on epävarmemmalla pohjalla. Suomen Posti Oyj:n 31 päivänä lokakuuta 2001 julkaiseman luettelon mukaan sillä on koko maassa 326 omaa toimipaikkaa (postikonttoria) 176 kunnassa. Tulevaisuudessa postikonttorien määrä voi edelleen vähentyä. Vaalivarmuuden ja vaalien yleisen luotettavuuden näkökulmasta olisi eduksi, jos vaaliviranomaistehtävät olisivat pysyvällä organisaatiolla. Tämä myös osaltaan vähentäisi muiden vaaliviranomaisten, muun muassa oikeusministeriön työtä. Vaalivarmuutta lisäisi sekin, että ennakoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen järjestäminen olisivat saman viranomaisen vastuulla.

Äänestysalueiden vähentäminen saattaa yhtäältä parantaa vaalisalaisuuden säilymistä, mutta toisaalta vaikeuttaa äänestäjien mahdollisuuksia äänestää vaalipäivänä. Perusoikeuksien toteutumisen kannalta jälkimmäistä näkökohtaa tulisi pitää tärkeämpänä, koska vaalisalaisuus voidaan vaalilaissa säädetyin toimenpitein turvata myös pienissä äänestysalueissa. Äänestysalueiden lakkauttamista ei myöskään välttämättä voida kompensoida ennakoäänestysmahdollisuuksien lisäämisellä, koska monet äänestäjät haluavat äänestää nimenomaan vaalipäivänä, esimerkiksi sen vuoksi, että he haluavat ensin seurata vaalikampanjan loppuun asti ja äänestää vasta sitten.

#### 2.2. Äänestystoimitus

Ennakoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen tekninen toimittaminen ei yleisesti ottaen kaipaa juurikaan kehittämistä. Äänestäminen on molemmissa äänestystavoissa äänestäjän kannalta helppoa, nopeaa, sujuvaa ja

vaalisalaisuuden säilymisen kannalta varmaa. Vaaleista saadut kokemukset ovat kuitenkin antaneet aiheutta pohtia eräitä vaaliviranomaisten työhön liittyviä yksityiskohtia.

Vaalilain mukaan yleisessä ennakköäänestyspaikassa tulee olla vähintään yksi vaalitoimitsija, joka huolehtii äänestyksen toimitamisesta. Käytännössä, erityisesti vilkkaissa kotimaan yleisissä ennakköäänestyspaikoissa, vaalitoimitsijoita on ollut enemmän kuin yksi, yleensä kolme ja kaikkein suurimmissa paikoissa jopa toistakymmentä. Vaalitoimitsijoiden lukumäärä ja heidän asemansa herättävät aika ajoin keskustelua: Jotkut äänestäjät ovat olleet huolissaan äänestämisen turvallisuudesta, lähinnä vaalisalaisuuden säilymisestä silloin, kun ennakköäänestystä hoitaa vain yksi vaalitoimitsija. Vertailun vuoksi todettakoon, että vaalipäivän äänestyksestä huolehtiva vaalilautakunta on päätösvaltainen kolmijäseninen. Toisaalta kysymyksiä on herättänyt myös se, että vaalitoimitsija tai vaalitoimitsijat eivät ole luottamushenkilöitä kuten vaalilautakunnan jäsenet, vaan pääasiassa virkamiehiä. On muun muassa esitetty, että ennakköäänestyspaikkoihinkin tulisi nimetä luottamusmiehistä koostuva ennakköäänestystoimikunta. Vaikka nykykäytännössä ei ongelmia juurikaan ole ollut havaittavissa, vaalitoimitsijoiden vähimmäislukumäärän lisääminen näyttäisi vaalivarmuuden ja myös käytännön tarpeiden kannalta perustellulta.

Suomalaisissa laivoissa voi äänestää ulkomaan ennakköäänestysaikana (neljä päivää) niiden henkilölkunta. Laivoissa äänestäneiden määrät ovat olleet erittäin pieniä: noin 150 äänestäjää vaalia kohden eli vähemmän kuin prosentin kymmenys kaikista äänestäneistä. Laivat liikkuvat joskus sellaisilla vesillä, joilta on vaikea saada toimitettua ennakköäänestysasiakirjoja (lähetekuoria) eteenpäin siten, että ne ehtisivät määräaikaan mennessä asianomaisiin kuntiin kotimaassa. Joskus myös laivojen siirtymiset satamasta toiseen saattavat viedä useita päiviä. Tähän on esitetty ratkaisuksi, että ennakköäänestys laivoilla voitaisiin aloittaa aiemmin kuin 11. päivänä ennen vaalipäivää. Tiedot ehdokkaista tulisi tällöin toimittaa laivoille muulla tavalla kuin ehdokaslistojen yhdistelmän muodossa, esimerkiksi internet-yhteyttä tai telefaksia käyttäen. Muun muassa Ruotsin ja Tanskan

vaalilainsäädännössä ennakköäänestys laivassa voidaan aloittaa aiemmin kuin ennakköäänestys muutoin.

### 2.3. Ääntenlaskenta

Ennakköäänestyksen lisääntyminen on vaikuttanut monella tavalla vaalien ääntenlaskentaan. Ensinnäkin vaalipäivän äänestyksen vaalisalaisuus on saattanut vaarantua pienissä äänestysalueissa. Jos pienen äänestysalueen äänioikeutetuista suuri osa äänestää ennakkoon, jää vaalipäivänä äänestävien määrä vastaavasti pieneksi. Perinteisesti on katsottu vaalisalaisuuden voivan vaarantua silloin, kun yhdessä laskettavia äänestyslippuja on vähemmän kuin 50. Voimassa olevan vaalilain mukaan sellaisen äänestysalueen äänestysliput, jossa on vähemmän kuin 120 äänioikeutettua, on yhdistettävä laskennassa jonkin toisen äänestysalueen äänestyslippuihin. Säännös on kuitenkin osoittautunut ongelmalliseksi niissä tapauksissa, joissa äänestysalueessa on hieman yli 120 äänioikeutettua: esimerkiksi jos äänestysalueessa on 130 äänioikeutettua ja heistä äänestää 90 siten, että 45 äänestää ennakkoon ja toiset 45 vaalipäivänä. Äänestysalueen vaalipäivän äänestyslippuja ei tällöin voida yhdistää toisen äänestysalueen äänestyslippuihin, vaikka yhdessä laskettavia äänestyslippuja onkin vähemmän kuin 50. Ongelmallisia tilanteita saattaa syntyä myös niissä kunnissa, joissa on vain yksi äänestysalue, jolloin vaalipäivänä annettuja äänestyslippuja ei voida laskennassa yhdistää mihinkään.

Toiseksi ennakköäänestyksen lisääntyminen on jonkin verran hankaloittanut vaalitulosten yksityiskohtaista analysointia. Kun vaalipäivän äänet lasketaan kussakin äänestysalueessa erikseen, voidaan vaalien tuloksen perusteella analysoida poliittisia voimasuhteita kunnan eri äänestysalueissa. Tästä ovat perinteisesti olleet kiinnostuneita tiedotusvälineet, puolueet ja tutkijat. Ennakköäänät on kuitenkin laskettu vain kunnittain eli kaikki kunnassa annetut ennakköäänät äänestysalueesta riippumatta ovat muodostaneet yhden laskentakokonaisuuden. Koska ennakkoon äänestää noin 40–47 % äänestysalueen äänioikeutetuista, jää vaalituloksen äänestysalueittainen analysointi pelkästään vaalipäi-



vän äänestyksen tuloksen varaan, joka siis kertoo vain hieman yli puolet todellisesta tilanteesta.

Kolmanneksi epäilyt vaalisalaisuuden säilymisestä vaalipäivän äänestyksessä ja tieto siitä, että ennakkoäänät lasketaan kunnittain, on osaltaan saattanut vaikuttaa ennakkoäänestyksen lisääntymiseen. Jotkut äänestäjät saattavat haluta varmistaa vaalisalaisuutensa ja äänestävät siksi ennakkoon.

#### **2.4. Presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välinen aika**

Suomessa siirryttiin välittömään, tarvittaessa kaksivaiheiseen presidentinvaaliin vuonna 1991 annetulla hallitusmuodon muutoksella (laki 1074/1991). Hallituksen esityksessä (HE 232/1988 vp) ehdotettiin, että presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välinen aika olisi neljä viikkoa. Ehdotusta perusteltiin sillä, että tätä lyhyemmässä ajassa toisen vaalin ennakkoäänestystä ei ehdittäisi asianmukaisesti toimittaa. Neljä viikkoa katsottiin tarvittavan lähinnä toisen vaalin ehdokasluettelon toimittamiseen ajoissa ennakkoäänestyspaikkoina oleviin Suomen edustustoihin eri puolille maailmaa. Eduskunta kuitenkin lyhensi vaalien välisen ajan kolmeen viikkoon muuttamalla ehdokasluettelon toimittamistapaa siten, että jos luetteloa ei todennäköisesti ehditä toimittaa edustustoon ajoissa, riittää, että sinne toimitetaan tieto luettelon sisällöstä luotettavalla tavalla.

Ensimmäisen kerran presidentinvaali toimitettiin suorana kaksivaiheisena vaalina vuonna 1994 ja toisen kerran vuonna 2000. Erityisesti vuoden 2000 vaalissa käytiin runsaasti julkista keskustelua vaalien välisen ajan pituudesta. Kolmen viikon aikaa pidettiin yleisesti liian pitkänä. Ensimmäisen vaalin vaalikampanja oli alkanut syksyllä 1999 ja toisen vaalin kahden ehdokkaan näkemykset ja mielipiteet olivat suurimmaksi osaksi tulleet äänestäjille tutuiksi jo tämän kampanjan aikana. Toisen vaalin vaalikampanja ei välttämättä sisältänytäkään asiasisällöllisesti enää kovin paljon uutta. Siksi kolmen viikon vaalitaistelu tuntui jossakin määrin väsyttävän niin ehdokkaita, äänestäjiä kuin tiedotusvälineitäkin.

Arvioitaessa ensimmäisen ja toisen vaa-

lin välistä aikaa vaalien teknisen toimittamisen näkökulmasta voidaan todeta, että tapahtumat ja toimenpiteet ensimmäisen vaalin vaalipäivän ja toisen vaalin ennakkoäänestyksen alkamisen välillä (yhdeksän päivän ajanjakso) ovat varsin verkkaisia ja muodollisia. Ensimmäisen vaalin tuloksen tarkastuslaskenta aloitetaan heti vaalipäivää seuraavana maanantaina. Käytännössä kaikki vaalipiirilautakunnat saavat tarkastuslaskennan suoritettua maanantain kuluessa. Vuoden 2000 presidentinvaalissa viimeisin Manner-Suomen vaalipiirilautakunta merkitsi tarkastuslaskentansa valmiiksi vaalitietojärjestelmään maanantaina kello 19.57. Suurimmissa vaalipiireissä laskenta oli nopeaa: Helsingin vaalipiirilautakunnassa tarkastuslaskenta saatiin valmiiksi jo kello 13 ja Uudenmaan vaalipiirilautakunnassa kello 15. Ainoastaan pienimmässä vaalipiirissä eli Ahvenanmaan vaalipiirilautakunnassa tulos valmistui vasta tiistain puolella, mikä johtui siitä, että äänestyslippuja toimitettiin kunnista vaalipiirilautakunnalle melko verkkaiseen tahtiin.

Ensimmäisen vaalin tulos vahvistetaan vaalipäivää seuraavana keskiviikkona kello 18 aloitettavissa vaalipiirilautakuntien kokouksissa. Helsingin vaalipiirilautakunta pääsee vahvistamaan koko maan tuloksen jo samana iltana. Seuraavana päivänä eli torstaina oikeusministeriö esittelee tuloksen valtioneuvostolle, joka toteaa vaalin tuloksen ja tarvittaessa sen, että toinen vaali toimitetaan kahden ensimmäisessä vaalissa eniten ääniä saaneen ehdokkaan välillä. Perjantaista tiistaihin ei ole tapahtumia ja keskiviikkona eli 10. päivänä ensimmäisen vaalin vaalipäivän jälkeen aloitetaan toisen vaalin ennakkoäänestys.

Kolmen viikon ajanjakson lyhentäminen kahteen viikkoon tarkoittaisi käytännössä sitä, että toisen vaalin ehdokasluetteloa ei ehdittäisi saada ajoissa edes kotimaan ennakkoäänestyspaikkoihin, ulkomaan ennakkoäänestyspaikoista puhumattakaan. Kun toisen vaalin kahden ehdokkaan ehdokasnumerot eivät kuitenkaan nykyisin enää muutu heillä ensimmäisessä vaalissa olleista numeroista - toisin kuin vuonna 1994 toimitetussa ensimmäisessä suorassa vaalissa - voidaan kysyä, tuleeko ennakkoäänestyspaikoissa ehdotto-

masti olla virallinen ehdokasluettelo jo heti ennakköäänestyksen alkaessa vai riittäisikö, että sinne toimitetaan aluksi vain tieto ehdokkaista luotettavalla tavalla nykytekniikkaa hyödyntäen.

Suomen lisäksi presidentinvaali toimitetaan tarvittaessa kaksivaiheisena suorana vaalina Euroopan valtioista muun muassa Ranskassa, Portugalissa, Itävallassa, Venäjällä, Puolassa, Slovakiassa ja Bulgariassa. Näissä valtioissa ensimmäisen ja toisen vaalin välinen aika on yleensä kaksi viikkoa, Portugalissa tosin kolme viikkoa. Tässä on kuitenkin huomattava, ettei näissä valtioissa ole samanlaista ennakköäänestysmenettelyä kuin Suomessa, vaan vaalit toimitetaan lähes yksinomaan vaalipäivän äänestyksinä.

## 2.5. Vaalikustannusten jako valtion ja kuntien välillä

### Yleistä

Voimassa olevan vaalilain 188 §:n mukaan oikeusministeriö vastaa vaalitietojärjestelmän kustannuksista, erityisesti äänioikeusrekisterin ja ehdokasrekisterin sekä keskitehtyjen laskentajärjestelmän käytöstä aiheutuvista kustannuksista. Ministeriö ei kuitenkaan vastaa kuntien hankkimien tuloslaskentaohjelmistojen kustannuksista. Lisäksi ministeriö vastaa vaalimateriaalin (esimerkiksi äänestysliput ja ilmoituskortit) laatimis- ja lähettämiskustannuksista, kotimaan yleisten ennakköäänestyspaikkojen, Suomen edustustojen ja laivojen vaalitoimitsijoiden menoista sekä vaalipiirilautakuntien menoista. Kunta vastaa keskusvaalilautakunnan, vaalilautakuntien, vaalitoimikuntien ja kotiaäänestyksen vaalitoimitsijoiden menoista sekä tuloslaskentaohjelmistojen kustannuksista. Europarlamenttivaaleissa kuntien menot kuitenkin korvataan valtion varoista.

### Valtion vaalimenot vuosina 1999 ja 2000

Vuonna 1999, jolloin toimitettiin eduskuntavaalit ja europarlamenttivaalit sekä valmistauduttiin seuraavan vuoden presidentinvaaliin, oikeusministeriön vaalimenot olivat 127 092 875 markkaa (noin 21,4 miljoonaa euroa).

Näistä eduskuntavaalien osuus oli noin 52 miljoonaa markkaa, europarlamenttivaalien osuus noin 64 miljoonaa markkaa sisältäen noin 24 miljoonaa markkaa kunnille korvattuja menoja sekä vuoden 2000 presidentinvaalin osuus noin 11 miljoonaa markkaa. Vuonna 2000 oikeusministeriön vaalimenot olivat 110 979 850 markkaa (noin 18,7 miljoonaa euroa), josta presidentinvaalin osuus oli noin 74 miljoonaa markkaa ja kunnallisvaalien osuus noin 37 miljoonaa markkaa.

Oikeusministeriön vaalikustannuksista suurimman menoerän aiheuttaa kotimaan ennakköäänestys. Esimerkiksi vuoden 1999 eduskuntavaaleissa pelkkä ennakköäänestyksen järjestäminen maksoi ministeriölle noin 21 miljoonaa markkaa ja lisäksi ennakköäänestysasiakirjojen postimaksut olivat noin 1,5 miljoonaa markkaa. Vastaavasti vuoden 2000 kaksivaiheisessa presidentinvaalissa, jossa ennakköäänestysaktiivisuus oli muita vaaleja korkeampi, ennakköäänestyksen kokonaiskustannukset olivat noin 53 miljoonaa markkaa. Lähes kaikki ennakköäänestyskulut on suoritettu Suomen Posti Oyj:lle, joka on ollut ennakköäänestyksen pääasiallinen järjestäjä. Lisäksi ministeriö on kustantanut ennakköäänestyksen järjestämisen myös niissä kunnissa, joissa ei ole ollut postkonttoria. Loput oikeusministeriön vaalimenoista aiheutuvat vaalitietojärjestelmästä, vaalimateriaalista ja vaalipiirilautakuntien kuluista.

### Kuntien vaalimenot vuosina 1999 ja 2000

Kuntien vaalimenot vuonna 1999 olivat yhteensä 57 640 000 markkaa (noin 9,7 miljoonaa euroa). Kun tästä vähennetään oikeusministeriön europarlamenttivaaleista maksamat korvaukset eli 24 078 000 markkaa, jää kuntien menoiksi 33 562 000 markkaa (noin 5,6 miljoonaa euroa). Kuntien vaalimenot vuonna 2000 olivat yhteensä 84 782 000 markkaa (noin 14,2 miljoonaa euroa).

Kunnan vaalikustannukset muodostuvat pääosin keskusvaalilautakunnan, vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien jäsenten palkkioista, tuloslaskentaohjelmistojen hankinnasta sekä eräistä yleisluontoisista menoista (muun muassa kuulutusten julkaiseminen ja äänestyskoppien valmistaminen).

Nykytilan arviointia

Kunnat ovat osallistuneet yleisten vaalien toimittamiskustannuksiin vuoden 1907 eduskuntavaaleista saakka. Kun vuonna 1994 järjestettiin valtiollinen neuvoo-antava EU-kansanäänestys, korvattiin kunnille siitä aiheutuneet kulut jälkikäteen valtion varoista. Sama menettely omaksuttiin myös vuonna 1998 annetulla lailla kumotussa Suomesta Euroopan parlamenttiin valittavien edustajien vaaleista annetussa laissa (272/1995), mikä on käytännössä tarkoittanut, että ministeriö vastaa kaikista europarlamenttivaalien menoista. Menettelyä perusteltiin hallituksen esityksessä (351/1994 vp) sillä, että europarlamenttivaalit liittyvät valtiolliseen päätöksentekoon eikä vaaleilla juuri ole kosketusta kuntien toimintaan. Samaa perustelua voitaisiin kuitenkin soveltaa myös eduskuntavaaleihin ja presidentinvaaliin, koska myös ne liittyvät pääasiassa valtiolliseen päätöksentekoon.

Useimpien kuntien taloudellinen tilanne on 1990-luvulta lähtien ollut vaikea. Monet kunnat ovat joutuneet tinkimään palveluitaan ja leikanneet menojaan. Taloudellista rasitusta lisäsivät osaltaan vuosiin 1999 ja 2000 sattuneet neljät yleiset vaalit. Useissa kunnissa säästökohteita on pyritty hakemaan myös vaalimenoista ja osin tästä syystä jotkut kunnat ovat vähentäneet äänestysalueitaan jaksossa 2.1 selostetulla tavalla.

Arvioitaessa vaalikustannusten nykytilaa voidaan todeta, että vaalikustannusten jakautuminen valtion ja kuntien välillä on osin epäjohdonmukaista, koska ennakkoäänestyksen kustannuksista huolehtii valtio ja vaalipäivän äänestyksen kustannuksista kunnat. Tämä on saattanut osaltaan vaikuttaa siihen, että jotkut kunnat ovat pyrkineet suosimaan ennakkoäänestämistä alueellaan vaalipäivän äänestyksen kustannuksella. Perusoikeuksien toteutumisen kannalta ei kuitenkaan voida pitää hyväksyttävänä kehityksenä sitä, että äänioikeutettujen mahdollisuudet äänestää haluamanaan ajankohtana, joko ennakkoon tai vaalipäivänä, heikkenevät julkisen vallan, tässä tapauksessa kuntien huonon taloudellisen tilanteen johdosta. Toinen vaalikustannusten epäjohdonmukaisuus liittyy siihen, että valtio korvaa kuntien vaalimenot europar-

lamenttivaaleissa, mutta ei muissa valtiollisissa vaaleissa. Vielä voidaan todeta, että kuntien taloudellista rasitusta vaalien järjestämisessä ei liene syytä pyrkiä ainakaan lisäämään nykyisestä.

### **3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset**

#### **3.1. Esityksen päätavoitteet**

Esityksen päätavoite on entisestään parantaa vaalijärjestelmän toimivuutta. Tavoitteena on äänioikeutettujen äänestysmahdollisuuksien lisääminen siirtämällä kaikkia kotimaan äänestyspaikkoja koskeva päätöksenteko kunnille, valtion ja kuntien vaalikustannusten jakoperusteiden muuttaminen siten, että kuntien taloudellinen rasitus vaalien järjestämisessä vähenee, ennakkoäänestysmenettelyn terävöittäminen, vaalisalaisuuden turvaamisedellytysten parantaminen sekä presidentin valintamenettelyn nopeuttaminen ja vaalikampanjan terävöittäminen lyhentämällä presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välistä aikaa kolmesta viikosta kahteen viikkoon.

#### **3.2. Keskeiset ehdotukset**

Kotimaan äänestyspaikat

Esityksessä ehdotetaan, että sekä ennakkoäänestyspaikoista että vaalipäivän äänestyspaikoista kunnassa määräisi kunta itse. Vaalipäivän äänestyspaikkojen osalta esitys ei toisi muutosta nykyiseen sääntelyyn, mutta yleisten ennakkoäänestyspaikkojen osalta päätösvalta siirtyisi valtioneuvostolta kunnille. Kunnalla voidaan katsoa olevan parhaat edellytykset arvioida, kuinka monta yleistä ennakkoäänestyspaikkaa ja vaalipäivän äänestyspaikkaa kunnassa tulisi olla ja missä päin kuntaa niiden tulisi sijaita. Kussakin kunnassa tulisi kuitenkin olla vähintään yksi yleinen ennakkoäänestyspaikka, jollei erityisesti syystä muuta johdu, ja kunnan jokaisella äänestysalueella yksi vaalipäivän äänestyspaikka. Päätökset äänestyspaikoista tekisi kunnanhallitus. Niistä ei enää säädettäisi valtioneuvoston asetuksella. Äänestysalueista kunnassa määräisi edelleen valtuusto.

Kunta voisi määrätä yleiseksi ennakkoäänestyspaikaksi pääasiassa omia virastojaan ja laitoksiaan. Soveltuvia ennakkoäänestyspaikkoja olisivat esimerkiksi kunnantalo, kirjastot, koulut ja palvelukeskukset. Kunta voisi myös hankkia ennakkoäänestyksessä tarvittavat tilat tai henkilöstön taikka molemmat joko kokonaan tai osaksi joltakin muulta kunnassa toimivalta luotettavalta organisaatiolta. Tällaisina tahoina tulisivat kysymykseen lähinnä vain kunnassa olevat valtion virastot tai suurten julkisoikeudellisten laitosten, kuten Kansaneläkelaitoksen toimipaikat taikka Suomen Posti Oyj:n postikonttorit ja Ahvenanmaan postin toimipaikat. Yleisessä ennakkoäänestyspaikassa ja vaalipäivän äänestyspaikassa tulisi olla riittävästi tilaa äänestystoimituksen suorittamista varten. Paikkaa valittaessa tulisi myös pyrkiä varmistamaan, että paikka on aatteellisten ja taloudellisten kytkentöjen kannalta mahdollisimman puolueeton. Tämä tarkoittaisi käytännössä, että esimerkiksi kunnassa toimivat liikeyritykset tai uskonnolliset tilat eivät voisi tulla kysymykseen ennakkoäänestyspaikkoina. Ainoat poikkeukset tästä voisivat olla Suomen Posti Oyj ja Ahvenanmaan posti, mitä puoltaisi niiden perinteinen asema ennakkoäänestyksen järjestäjänä. Niin sanotut asiamiespostit eivät kuitenkaan voisi tulla kysymykseen, koska ne toimivat useimmiten edellä tarkoitettujen liikeyritysten yhteydessä. Jos kunta järjestäisi ennakkoäänestyksen muualla kuin omissa tiloissaan, se vastaisi myös siitä aiheutuvista kustannuksista. Ehdotettu sääntely ei käytännössä toisi muutoksia vaalipäivän äänestyspaikkoihin, jotka ovat tähänkin asti olleet kunnan omissa tiloissa, enimmäkseen kouluissa ja virastotaloissa.

Kunnanhallituksen tulisi huolehtia siitä, että sen päätöksen mukaiset yleiset ennakkoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat sekä niiden yhteystiedot merkitään oikeusministeriön vaalitietojärjestelmään kuuluvaan äänestyspaikkarekisteriin, jota ylläpitäisi Väestörekisterikeskus. Äänestyspaikkarekisteri perustettaisiin syksyllä 2002 vuoden 2003 eduskuntavaaleja varten ja sen jälkeen rekisteri olisi jatkuvasti käytettävissä eli kunnat voisivat tehdä rekisteriin muutoksia sitä mukaa kuin äänestyspaikat kunnassa muuttuvat.

Tämä voisi osaltaan edistää sitä tavoitetta, että samalla tapaa kuin vaalipäivän äänestyspaikoista, myös ennakkoäänestyspaikoista tulisi kunnassa mahdollisimman pysyviä eli että ne eivät vaihtuisi vaalista toiseen muutoin kuin perustellusta syystä.

Kunnan olisi huolehdittava siitä, että kuskakin vaalissa äänestyspaikkarekisterin tiedot päivitetään viimeistään 51. päivänä ennen vaalipäivää. Esityksessä ehdotetaan, että vaaleissa olisivat äänestyspaikkoina ne yleiset ennakkoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat, jotka kyseisenä ajankohtana ovat rekisterissä. Kunta ei tämän ajankohdan jälkeen voisi enää kyseisten vaalien osalta muuttaa äänestyspaikkojaan, vaan muutokset voisivat koskea vasta seuraavia vaaleja. Sama koskisi myös niitä tapauksia, joissa kunnanhallituksen päätökseen on haettu kuntalain mukaisesti oikaisua tai joissa kunnanhallituksen oikaisuvaatimukseen antamaan päätökseen on haettu muutosta kunnallisvalituksella hallinto-oikeudelta. Vaikka oikaisuvaatimus- tai valitusmenettely olisi kesken vielä 51. päivänä ennen vaalipäivää, äänestyspaikkoina kyseessä olevissa vaaleissa olisivat sanottuna ajankohtana rekisterissä olevat paikat. Sen sijaan oikaisuvaatimus- tai valitusprosessin tuloksena muuttuneet äänestyspaikat voisivat olla voimassa seuraavissa vaaleissa. Äänestyspaikkojen ja niiden tietojen lukkoon lyöminen viimeistään 51. päivänä ennen vaalipäivää on tärkeää muun muassa siksi, että kyseisen päivän jälkeisenä päivänä aloitetaan äänioikeutettujen ja heidän tietojensa poiminta väestötietojärjestelmästä äänioikeusrekisteriin. Yksi näistä tiedoista on äänestäjän äänestyspaikka vaalipäivänä, joka mainitaan myös äänioikeutetulle lähetettävässä ilmoituskortissa.

Mahdollisimman aikainen varmuus vaalien äänestyspaikoista myös parantaisi niitä koskevan tiedottamisen edellytyksiä. Ennakkoäänestyspaikkoja koskevan tiedottamisen tehostamiseksi ehdotetaan, että oikeusministeriö vastaisi tarkoituksenmukaisella tavalla kaikkia yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja koskevasta koko maan laajuisesta tiedottamisesta. Tarkoituksenmukainen tapa voisi olla esimerkiksi ennakkoäänestyspaikkatietojen kokoaminen oikeusministeriön internet-sivuille, josta ne olisivat niin tiedotusvälinei-

den kuin äänestäjienkin saatavissa. Käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa ministeriö voisi lisäksi harkita maksutonta puhelupalvelua, johon soittamalla äänestäjä saisi tietää lähimmän ennakköäänestyspaikan sijainnin ja aukioaloajan. Palvelunumero voitaisiin mainita äänestäjille lähetettävissä ilmoituskorteissa. Ennakköäänestyspaikkoja koskevasta tiedottamisesta kunnan sisällä vastaisi, kuten nykyisinkin, kunta itse.

Päätöksenteon yhtenäisyyden vuoksi ehdotetaan vielä, että kunnanhallitus tekisi päätökset myös eräistä laitosäänestyspaikoista. Voimassa olevan lain mukaan nämä päätökset tekee kunnan keskusvaalilautakunta.

#### Ennakköäänestyksen toimittaminen

##### *Kotimaan yleisten ennakköäänestyspaikkojen aukiolopäivät ja -kellonajat*

Koska kotimaan yleisistä ennakköäänestyspaikoista päättäminen ehdotetaan siirrettäväksi valtioneuvostolta kunnille, seuraa siitä, että kuntien tulisi määrätä myös ennakköäänestyspaikkojen aukiolopäivistä ja päivittäisistä aukioloajoista.

Esityksessä ehdotetaan, että yleiset ennakköäänestyspaikat olisivat avoimna kaikkina ennakköäänestysajanjaksoon kuuluvina päivinä, jollei kunnanhallitus erityisestä syystä toisin määrää. Pääsääntö siis olisi, että ennakköäänestyspaikka on avoimna kaikkina seitsemänä päivänä keskiviikosta tiistaihin. Erityisestä syystä kunnanhallitus voisi kuitenkin päättää, että joku ennakköäänestyspaikka tai jotkut niistä eivät ole avoimna koko ennakköäänestysajanjaksoa vaan ainoastaan joinakin jaksoon sattuvina päivinä, esimerkiksi vain arkipäivinä tai vain jakson kolmena ensimmäisenä päivänä. Erityisenä syynä pidettäisiin lähinnä kunnan tai kunnan osan vähäiseksi arvioitua ennakköäänestäjien määrää. Ehdotettu sääntely mahdollistaisi esimerkiksi sen, että alueeltaan laajan, mutta asukasluvultaan pienen kunnan kunnanhallitus perustaisi kunnan eri osiin vain yhtenä päivänä avoimna olevia ennakköäänestyspaikkoja, jolloin samat vaalitoimitsijat siirtyisivät päivittäin ennakköäänestyspaikasta toiseen. Näin voitaisiin kätevästi järjestää

ennakköäänestysmahdollisuus myös haja-asutusalueiden äänioikeutetuille. Kunnan äänioikeutetuille ja kunnassa oleskeleville muiden kuntien äänioikeutetuille ei tulisi kuitenkaan aiheutua kohtuutonta haittaa siitä, että ennakköäänestyspaikka ei ole avoimna kaikkina seitsemänä päivänä. Kunnan tulisikin pyrkiä siihen, että siellä olisi vähintään yksi sellainen ennakköäänestyspaikka, joka on avoimna kaikkina seitsemänä päivänä.

Kunnanhallitus määräisi myös ennakköäänestyspaikkojen päivittäisistä aukioloajoista. Ennakköäänestystä ei kuitenkaan voisi aloittaa arkipäivisin ennen kello 8:aa eikä viikonloppuna ennen kello 10:tä. Vastaavasti ennakköäänestyspaikka tulisi sulkea arkipäivisin viimeistään kello 20 ja viikonloppuna viimeistään kello 16. Sanotut ajat vastaisivat nykyisin voimassa olevia käytäntöjä.

##### *Vaalitoimitsijoiden määrääminen ja lukumäärä kotimaan yleisissä ennakköäänestyspaikoissa*

Ennakköäänestystoimituksen yleisen luotettavuuden lisäämiseksi ehdotetaan, että kussakin kotimaan yleisessä ennakköäänestyspaikassa tulisi olla yhtäaikaaisesti vähintään kaksi vaalitoimitsijaa. Voimassa olevan lain mukaan vähimmäisvaatimus on yksi vaalitoimitsija. Käytännössä ehdotus ei aiheuttaisi suurta muutosta, koska vilkkaissa ennakköäänestyspaikoissa on nykyisinkin ollut useampi kuin yksi vaalitoimitsija.

Vaalitoimitsijat määräisi tehtäviinsä kunnan keskusvaalilautakunta. Näin myös silloin, kun kunta on hankkinut ennakköäänestys henkilökunnan joltakin muulta organisaatiolta, esimerkiksi paikalliselta postikonttorilta. Keskusvaalilautakunta olisi asiassa luonteva päätöksentekijä, koska se vastaa vaalien yleisestä toimittamisesta kunnan alueella. Vaalitoimitsijat toimisivat virkavastuulla, kuten nykyisinkin. He olisivat myös velvollisia noudattamaan keskusvaalilautakunnan heille antamia määräyksiä ja ohjeita. Nykyiseen tapaan oikeusministeriö kuitenkin antaisi vaalitoimitsijoille viralliset toimintaohjeet. Keskusvaalilautakunta huolehtisi myös vaalitoimitsijoiden koulutuksesta. Oikeusministeriö puolestaan huolehtisi kouluttajakoulutuksesta

eli kouluttaisi nykyiseen tapaan keskusvaalilautakunnat. Ministeriö voisi myös harkita muiden koulutusmuotojen käyttämistä, esimerkiksi internetin kautta tapahtuvaa verkkokoulutusta.

#### *Ennakköäänestyksen tekninen toimittaminen*

Kotimaan yleisessä ennakköäänestyspaikassa tapahtuvan ennakköäänestyksen tekniseen toimittamiseen ehdotetaan tehtäväksi seuraavat pienehköt tarkistukset.

Ennakköäänestyspaikassa annetut lähetekuoret, jotka sisältävät vaalikuoreen suljetun äänestyslipun ja lähetekirjeen, tulee voimassa olevan lain mukaan toimittaa viivytyksettä kuoren vastaanottajaksi merkitylle kunnan keskusvaalilautakunnalle. Koska suuri osa, joidenkin tutkimusten mukaan jopa noin 80 % ennakköäänestävästä äänestäjistä oman kuntansa alueella olevissa ennakköäänestyspaikoissa, suurin osa lähetekuorista toimitetaan ennakköäänestyspaikasta juuri oman kunnan keskusvaalilautakunnalle. Vaalitoimitsija ja laitosäänestyksessä vaalitoimikunta voi lähettää nämä lähetekuoret postitse tai luovuttaa ne suoraan keskusvaalilautakunnalle. Lähetekuorten edelleen toimittamisen tehostamiseksi ja terävöittämiseksi ehdotetaan, että kunkin kunnan keskusvaalilautakunta määräisi siitä, miten sille toimitetaan kunnassa olevista ennakköäänestyspaikasta ne lähetekuoret, jotka on sille osoitettu. Tämä olisi luontevaa senkin johdosta, että keskusvaalilautakunta määrää vaalitoimitsijat tehtäviinsä. Menettely myös auttaisi keskusvaalilautakuntaa nykyistä paremmin suunnittelemaan lähetekuorten vastaanoton ja käsittelyn. Ennakköäänestyspaikassa annetut, muiden kuntien keskusvaalilautakunnille osoitetut lähetekuoret tulisi toimittaa näille keskusvaalilautakunnille, kuten nykyisinkin, postitse tai muulla luotettavalla tavalla, jona voitaneen pitää lähinnä vain kuriirikuljetuksia. Vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan tulisi ottaa kuittaus lähetekuorten vastaanottamisesta siltä, jolle kuoret luovutetaan.

Vaalipäivän äänestyspaikkojen niin sanottua vaalirauhaa eli esimerkiksi vaalimainonnan kieltoa koskeva sääntely, joka on ollut lähes muuttumattomana voimassa jo vuoden

1906 vaalilaista lähtien, koskee paitsi itse äänestyspaikkaa, myös sen välitöntä läheisyyttä. Yhtenäisyyden vuoksi ehdotetaan, että samanlainen sääntely saatettaisiin voimaan myös ennakköäänestyspaikan välittömän läheisyyden suhteen. Voimassa olevan lain mukaan vaalirauha koskee vain ennakköäänestyspaikan sisäpuolta ja useissa vaaleissa tästä on aiheutunut joitakin ongelmia, kun esimerkiksi ehdokas on pysäköinyt kampanjaperävaununsa postikonttorin eteen tai ennakköäänestyspaikan pihalle on pystytetty yksityinen vaalimainosteline. Ehdotuksen mukaan vaalitoimitsijoilla olisi siis oikeus kieltää tämäntyyppinen toiminta tarkoitukseenmukaisella tavalla, viime kädessä poliisivoimiin turvautuen.

#### *Ääntenlaskenta*

Vaalien ääntenlaskennan osalta ehdotetaan kahta muutosta: ennakköäänenten laskemista äänestysalueittain ja vaalisalaisuuden turvaamisen tehostamista pienissä äänestysalueissa.

Vaalien tuloksiin liittyvän tietopalvelun parantamiseksi ehdotetaan, että ennakköäänenten laskettaisiin kunnassa äänestysalueittain. Tätä varten kunnan keskusvaalilautakunnan tulisi jo valmistavina toimenpiteinä huolehtia siitä, että ennakköäänestysasiakirjat myös lajitellaan äänestysalueittain ennen laskennan aloittamista.

Vaalisalaisuuden turvaamisen tehostamiseksi pienissä äänestysalueissa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä.

Tilanteissa, joissa joko äänestysalueen hyväksytyjen vaalikuorten (eli ennakköäänenten) lukumäärä on vähemmän kuin 50 tai joissa voidaan perustellusti arvioida, että äänestysalueella äänestää vaalipäivänä vähemmän kuin 50 henkilöä, kunnan keskusvaalilautakunnan olisi määrättävä, että kyseisen äänestysalueen ennakköäänent ja vaalipäivän äänent lasketaan yhdessä. Valtiollisissa vaaleissa äänestysalueen vaalikuoria ei tällöin toimitetaisi vaalipiirilautakunnalle. Äänestysalueen vaalilautakunta ei suorittaisi vaalipäivänä annettujen äänenten alustavaa laskentaa, vaan toimittaisi äänestysliput keskusvaalilautakunnalle, joka sitten yhdistäisi ne äänestysalueen vaalikuorissa oleviin äänestyslippui-

hin (ennakkoääniin) ja suorittaisi tämän äänestyslippukokonaisuuden alustavan laskennan.

Niissä tapauksissa, joissa äänestysalue on niin pieni, että perustellusti voidaan arvioida, että äänestysalueella äänestää ennakkoon ja vaalipäivänä yhteensä vähemmän kuin 50 henkilöä, kunnan keskusvaalilautakunnan olisi määrättävä, että tällaisen äänestysalueen ennakkoäännet ja vaalipäivän äännet on laskettava yhdessä jonkin toisen äänestysalueen ennakkoäännten ja vaalipäivän äännten kanssa. Näidenkään äänestysalueiden vaalikuoria ei siten valtiollisissa vaaleissa toimitettaisi vaalipiirilautakunnalle. Keskusvaalilautakunta yhdistäisi yhdeksi kokonaisuudeksi neljä äänestyslippuerää, pienen äänestysalueen ennakkoäännet ja vaalipäivän äännet sekä siihen yhdistetyn äänestysalueen ennakkoäännet ja vaalipäivän äännet, sekä huolehtisi itse tämän äänestyslippukokonaisuuden alustavasta laskennasta.

Alustavan laskennan tultua suoritetuksi keskusvaalilautakunta toimittaisi edellä tarkoitettujen äänestyslippujen muissa kuin kunnallisvaaleissa vaalipiirilautakunnalle tarkastuslaskentaa varten. Tarkastuslaskennassa, ja siten myös vaalien lopullisessa tuloksessa, äänestyslippuja käsiteltäisiin alustavan laskennan mukaisina kokonaisuuksina.

Presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välinen aika

Presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välinen aika ehdotetaan lyhennettäväksi kolmesta viikosta kahteen viikkoon. Toisen vaalin vaalipäivä olisi siten toisena sunnuntaina ensimmäisen vaalipäivän jälkeen. Kahden edellisen presidentinvaalin kokemukset ovat osoittaneet, että nykyinen kolmen viikon aika on yleisesti koettu liian pitkäksi. Muutoksella pyritään nopeuttamaan presidentin valintamenettelyä ja terävöittämään toisen vaalin kampanjointia.

Ehdotuksen mukaan jokainen vaalipiirilautakunta suorittaisi ensimmäisen vaalin äännten tarkastuslaskennan vaalipäivää seuraavana maanantaina alkaen kello 9 ja vahvistaisi vaalin tuloksen omalta osaltaan tiistaina kello 10 aloitettavassa kokouksessa. Ottaen huomioon vuoden 2000 presidentin-

vaalista saadut kokemukset tämän ajan (25 tuntia) voidaan käytännössä katsoa olevan tarkastuslaskentaan riittävä.

Vaalipiirilautakunnat ilmoittaisivat vahvistamansa tuloksen heti, eli käytännössä tiistaina ennen puolta päivää Helsingin vaalipiirilautakunnalle, joka sitten vahvistaisi välittömästi koko maan tuloksen ja ilmoittaisi sen oikeusministeriölle. Voidaan arvioida, että käytännössä tieto olisi oikeusministeriöllä viimeistään kello 13. Ministeriö toteaisi tuloksen ja, jos toinen vaali olisi toimitettava, antaisi asiasta heti Suomen säädöskokoelmassa julkaistavan kuulutuksen. Näin ollen virallinen tieto toisen vaalin toimittamisesta olisi olemassa tiistaina hyvissä ajoin ennen virka-ajan päättymistä. Toisen vaalin ennakoäänestys alkaisi heti ensimmäisen vaalin tuloksen vahvistamispäivää seuraavana päivänä eli keskiviikkona 3. päivänä ensimmäisen vaalin vaalipäivän jälkeen (ja 11. päivänä ennen toisen vaalin vaalipäivää) ja jatkuisi kotimaassa seitsemän päivää ja ulkomailla neljä päivää, kuten nykyisinkin.

Vaalien välisen ajan lyhentämisessä on aiemmin koettu ongelmaksi erityisesti se, että toisen vaalin virallisia ehdokasluetteloita ei mahdollisesti ehdittäisi ajoissa toimittaa kotimaassa ja ulkomailla oleviin ennakoäänestyspaikkoihin. Koska toisen vaalin ennakoäänestys alkaisi ehdotuksen mukaan jo ensimmäisen vaalin tuloksen vahvistamispäivää seuraavana päivänä eli keskiviikkona kello 8, tämä olisi jopa todennäköistä myös kotimaan ennakoäänestyspaikkojen osalta. Esityksessä ehdotetaan, että kunkin ennakoäänestyspaikan vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan tulisi huolehtia siitä, että toisen vaalin ehdokasluettelon tiedot ovat ennakoäänestysten alkaessa esillä ennakoäänestyspaikassa oikeusministeriön määräämällä tavalla. Ministeriö voisi tiistaina julkaista ehdokasluettelon tiedot esimerkiksi internet-sivuillaan, josta ne olisivat tulostettavissa tai toimittaa ne ennakoäänestyspaikkoihin sähköpostina tai telefaksilla. Ennakoäänestyspaikassa voitaisiin käyttää myös etukäteen laadittuja pohjaluetteloita, joihin ehdokastiedot siirrettäisiin. Ehdokastietoja pidettäisiin esillä ennakoäänestyspaikassa tässä väliaikaisessa muodossa kunnes varsinaiset ehdokasluettelot saapuvat. Virallisten ehdokastie-

tojen muodolla ei voitane presidentinvaalin toisessa vaalissa katsoa olevan välttämättä yhtä suurta merkitystä kuin muissa vaaleissa, koska molemmat ehdokkaat kampanjoivat samoilla ehdokasnumeroilla kuin ensimmäisessäkin vaalissa. Ehdokasnumerot ovat siten tulleet äänestäjille tutuiksi jo ennen kuin he saapuvat toisessa vaalissa ennakköäänestyspaikalle.

Toisessa vaalissa tarvittava muu vaalimateriaali, esimerkiksi äänestysliput, toimitettaisiin vaaliviranomaisille hyvissä ajoin ennen toista vaalia ja sen ennakköäänestystä.

Vaalikustannusten jako valtion ja kuntien välillä

Esityksessä ehdotetaan, että oikeusministeriö vastaisi kaikissa vaaleissa vaalitietojärjestelmän kustannuksista, mukaan lukien myös kuntien tuloslaskentaohjelmistojen kustannukset, ilmoituskorttien ja vaalimateriaalin kustannuksista, ennakköäänestyksen lähete-kuorten postimaksuista, ulkomailla tapahtuvan ennakköäänestyksen kustannuksista sekä vaalipiirilautakuntien kustannuksista. Kuntien käyttämät tuloslaskentaohjelmistot ovat tähän asti olleet kuntien itsensä kustantamia. Hyödyt ohjelmistojen käytöstä ovat kuitenkin erityisesti valtiollisissa vaaleissa koituneet enemminkin muille tahoille kuin kunnille itselleen, muun muassa tiedotusvälineille. Lisäksi tuloslaskennan jatkokehittämisen näkökulmasta olisi perusteltua, että laskentaohjelmistojen käytön kustannuksista vastaisi keskitetysti oikeusministeriö.

Kukin kunta vastaisi keskusvaalilautakunnan, vaalilautakuntien, vaalitoimikuntien ja kotimaan yleisten ennakköäänestyspaikkojen vaalitoimistojen toiminnasta aiheutuneista kustannuksista sekä kaikista muistakin vaalien toimittamisesta kunnassa aiheutuneista kustannuksista, pois lukien edellä sanotut oikeusministeriön vastuulla olevat kustannukset. Kunta vastaisi siten myös yleisen ennakköäänestyksen kustannuksista, joista tähän asti on huolehtinut oikeusministeriö.

Esityksessä ehdotetaan myös, että oikeusministeriö suorittaisi kaikissa valtiollisissa vaaleissa eli eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa jokaiselle kunnalle kertakorvauksen, jonka määrä olisi ministeriön vahvistama euromäärä kerrottuna kunnan Suomessa asuvien äänioikeutettujen lukumäärällä. Korvauksen on tarkoitus kattaa kuntien vaalitoiminnasta aiheutuvia menoja. Jos presidentinvaalissa toimitetaan toinen vaali, korvaus suoritettaisiin kaksinkertaisena. Ministeriö vahvistaisi korvausperusteen hyvissä ajoin ennen vaaleja ja suorittaisi korvauksen kunnan tilille sen jälkeen, kun äänioikeusrekisteri on tullut lainvoimaiseksi, jolloin myös äänioikeutettujen lukumäärät ovat selvillä. Ennen vahvistamista ministeriö neuvottelisi korvauksen määräämistä Suomen Kuntaliiton ja valtiovarainministeriön kanssa. Arvioitaessa korvauksen määrää tulisi tarkoituksena olla se, että korvaus kattaisi mahdollisimman täydellisesti kunnille valtiollisista vaaleista aiheutuneet kustannukset. Kunnallisvaaleissa kertakorvausta ei suoritettaisi, vaan valtio vastaisi vain keskitetyistä tietojärjestelmä-, materiaali- ja postituskustannuksista sekä ulkomaan ennakköäänestyksen kustannuksista ja kunta muista kustannuksista.

Käytännössä ehdotus vähentäisi merkittävästi kuntien vaalimenoja eduskuntavaaleissa ja presidentinvaalissa, mutta lisäisi niitä kunnallisvaaleissa. Europarlamenttivaalien osalta ehdotus ei aiheuttaisi merkittäviä muutoksia.

Seuraavassa esitetään eräitä esimerkkejä korvauksen määrästä ja sen vaikutuksesta eri kokoisille kunnille suoritettaviin korvauksiin sekä kunnille suoritettavaan kokonaiskorvaukseen. Summat perustuvat vuoden 1999 eduskuntavaalien äänioikeutettujen lukumääriin. Taulukkoa luetaan siten, että jos korvaus olisi esimerkiksi 1,7 euroa äänioikeutettua kohden, kunnille suoritettava kokonaiskorvaus olisi 6 712 050 euroa (noin 39 900 000 markkaa), Helsingille suoritettava korvaus 726 979 euroa (noin 4 300 000 markkaa) ja niin edelleen.



<i>Korvaus:</i>	1,7 euroa (noin 10 mk)	2,1 euroa (noin 12,5 mk)	2,5 euroa (noin 15 mk)
<i>Kunnat:</i>			
Kaikki kunnat yhteensä	6 712 050 euroa (39 900 000 mk)	8 291 356 euroa (49 300 000 mk)	9 870 662 euroa (58 700 000 mk)
Helsinki	726 979 euroa (4 300 000 mk)	898 033 euroa (5 300 000 mk)	1 069 087 euroa (6 300 000 mk)
Vantaa	217 724 euroa (1 300 000 mk)	268 953 euroa (1 600 000 mk)	320 182 euroa (1 900 000 mk)
Pori	102 606 euroa (610 000 mk)	126 749 euroa (750 000 mk)	150 892 euroa (900 000 mk)
Janakkala	20 129 euroa (120 000 mk)	24 866 euroa (150 000 mk)	29 602 euroa (180 000 mk)
Nilsjä	9 384 euroa (56 000 mk)	11 529 euroa (68 000 mk)	13 800 euroa (82 000 mk)
Kodisjoki	702 euroa (4 200 mk)	867 euroa (5 200 mk)	1 032 euroa (6 100 mk)

Kunnalle suoritettavalle korvaukselle voitaisiin määrätä myös jonkinlainen vähimmäisraja, esimerkiksi äänioikeutettujen määrästä riippumatta vähintään 1600 euroa (9440 markkaa), koska äänioikeutettujen määrään perustuva korvaus ei kaikkein pienimmissä kunnissa ehkä riittäisi välttämättömien kiinteiden kulujen kattamiseen.

Seuraavassa taulukossa tarkastellaan kaikki

neljä vaalia huomioon ottaen valtion ja kuntien nettovaalimenojen kehitystä vuosien 2003-2006 aikana siinä tapauksessa, että kertakorvaus olisi 1,7 euroa äänioikeutettua kohden. Taulukosta havaitaan, että valtion kokonaismenot lisääntyisivät ja kuntien vastaavasti vähenisivät noin 5,9 miljoonaa euroa (35 miljoonaa markkaa).

	<i>Nykytilanne:</i>		<i>Ehdotus:</i>	
	<i>milj. € (mmk)</i>		<i>milj. € (mmk)</i>	
	<i>Valtio</i>	<i>Kunnat</i>	<i>Valtio</i>	<i>Kunnat</i>
Eduskuntavaalit	8,8 (52)	5,8 (34)	12,2 (72)	2,4 (14)
Presidentinvaali	14,4 (85)	7,6 (45)	21,0 (124)	1,0 (6)
Europarlamenttivaalit	10,8 (64)	-	10,1 (60)	0,7 (4)
Kunnallisvaalit	6,3 (37)	6,7 (40)	2,9 (17)	10,1 (60)
Yhteensä	40,3 (238)	20,1 (119)	46,2 (273)	14,2 (84)
Erotus			+5,9 (+35)	-5,9 (-35)

Taulukossa eduskuntavaalien ehdotettu valtion kustannus 12,2 miljoonaa euroa (72 miljoonaa markkaa) on saatu siten, että vuoden 1999 eduskuntavaalien toteutuneesta kustannuksesta 8,8 miljoonaa euroa (52 miljoonaa markkaa) on vähennetty ennakköäänestyksen kustannukset 3,6 miljoonaa euroa (21 miljoonaa markkaa) ja sen jälkeen summaan on lisätty tuloslaskentaohjelmistojen kuluja

170 000 euroa (miljoona markkaa) ja kunnille suoritettava kertakorvaus 6,7 miljoonaa euroa (40 miljoonaa markkaa). Vastaavasti kuntien kustannukset 2,4 miljoonaa euroa (14 miljoonaa markkaa) on saatu siten, että toteutuneeseen kustannukseen 5,8 miljoonaa euroa (34 miljoonaa markkaa) on lisätty ennakköäänestyksen kustannukset ja siitä on vähennetty kunnille suoritettava kertakorvaus ja

tuloslaskentaohjelmistojen kulut. Muiden vaalien osalta laskelmat on tehty samalla periaatteella.

Ehdotuksella pyritään parantamaan kuntien edellytyksiä huolehtia siitä, että perusoikeuksiin kuuluvan äänioikeuden käyttäminen kunnassa olisi äänioikeutetuille kohtuullisen vaivatonta eli lähinnä siitä, että äänestyspaikkoja on kunnassa riittävästi. Ehdotusta perustellaan lisäksi sillä, että muualla tässä esityksessä ehdotetaan kunnan vastuuta vaalien järjestämisessä monin tavoin lisääväksi, jolloin vastuun lisääntymistä kompensoitaisiin korvausten lisäämisellä. Vielä halutaan ehdotuksella lisätä valtion ja kuntien välisen kustannusten jaon johdonmukaisuutta. Kuntien kustannusvastuun vähentäminen valtiollisissa vaaleissa on perusteltua siksi, että valtiolliset vaalit liittyvät lähinnä vain valtiolliseen päätöksentekoon. Vastaavasti kuntien kustannusvastuun lisäämistä kunnallisvaaleissa voidaan perustella sillä, että kunnallisvaalit ovat keskeinen osa kunnallista päätöksentekoa.

Äänioikeutettujen lukumääriin perustuvaa kertakorvausmenettelyä voidaan pitää hallinnon kannalta selkeänä, toteuttamistavaltaan helppona ja kuntia tasapuolisesti kohtelevana. Menettely olisi myös omiaan kannustamaan kuntia taloudellisuuteen vaalimenoihin. Voimassa olevan lain mukaan valtion korvaus kunnille europarlamenttivaaleissa suoritetaan siten, että kukin kunta toimittaa oikeusministeriölle jälkikäteen laskun. Tämä käytäntö on kuitenkin osoittautunut monin tavoin epätydyttäväksi. Kuntien menoperusteet ovat usein varsin erilaisia, esimerkiksi vaalivirkailijoiden palkkiot vaihtelevat eri kunnissa suuresti. Laskujen tekeminen kunnissa ja erityisesti niiden käsittely ja tarkastaminen ministeriössä aiheuttavat melko paljon lisätyötä. Lisäksi kunnilta saapuneet laskut ovat olleet, paitsi hankalasti tarkastettavia, myös epäyhtenäisesti laadittuja: joku kunta saattaa laskuttaa merkittäviäkin summia sellaisesta toiminnasta, josta toinen samankokoinen kunta ei laskuta. Tarkkojen ja kaikkia kuntia tasapuolisesti kohtelevien ohjeiden antaminen ei käytännössä ole ollut mahdollista. Siten tässä esityksessä ei ehdotetakaan vaalimenojen korvaamista jälkikäteen laskun mukaan.

Muut ehdotukset

#### *Vaalipiirijako*

Vuoden 2001 alusta tulivat voimaan seuraavat kuntajaon muutokset: Pirkanmaan vaalipiiriin kuulunut Kuoreveden kunta ja Keski-Suomen vaalipiiriin kuulunut Jämsän kaupunki yhdistyivät uudeksi Jämsän kunaksi, Etelä-Savon vaalipiiriin kuuluneet Anttolan kunta, Mikkelin maalaiskunta ja Mikkelin kaupunki yhdistyivät uudeksi Mikkelin kaupungiksi sekä Oulun vaalipiiriin kuulunut Temmeksen kunta lakkautettiin ja sen alueet liitettiin naapurikuntiin, pääosin Tyrnävän kuntaan. Vaalilain 5 §:n mukaan vaalipiirijaon tulee pohjautua maakuntajakoon, josta päättää valtioneuvosto. Kuoreveden kunnan ja Jämsän kaupungin lakkauttamisesta ja uuden Jämsän kunnan perustamisesta annetun valtioneuvoston päätöksen (605/2000) mukaan uusi Jämsän kunta kuuluu niihin tuomiopiireihin ja hallintoalueisiin, joihin Jämsän kaupunki kuului. Siten Jämsän kunta, nyttemmin Jämsän kaupunki, kuuluisi Keski-Suomen vaalipiiriin.

Maakunnista annettua valtioneuvoston päätöstä (147/1998) on muutettu vuoden 2002 alusta voimaan tulleella valtioneuvoston päätöksellä siten, että Kangaslammin kunta on siirtynyt Etelä-Savon maakunnasta Pohjois-Savon maakuntaan.

Tämän johdosta vaalipiirijakoon ehdotetaan tehtäväksi seuraavat kuntajaon ja maakuntajaon muuttumisesta johtuvat tekniset muutokset: Vaalilain 5 §:ssä olevasta kuntauettelosta poistettaisiin Anttola, Kuorevesi, Mikkelin maalaiskunta ja Temmes, ja Kangaslammin kunta siirrettäisiin Etelä-Savon vaalipiiristä Pohjois-Savon vaalipiiriin.

#### *Äänestysaluejako*

Voimassa olevan lain mukaan valtuuston tulee tehdä äänestysaluejako koskeva päätös viimeistään huhtikuussa, jotta päätöksen mukainen äänestysaluejako tulisi voimaan saman vuoden lokakuun 15 päivänä. Jos päätös tehdään huhtikuun jälkeen, se tulee voimaan vasta seuraavan vuoden lokakuun 15 päivänä. Päätös tehdään vain silloin, kun voimassa

olevaa äänestysaluejakoa muutetaan. Kunnan on heti ilmoitettava äänestysaluejakopäätöksestä maistraatille. Menettelyssä on joskus ilmennyt eräitä käytännön ongelmia: kunta saattaa kyllä tehdä päätöksen sanotussa määräjassa, mutta ei ilmoita sitä maistraatille tai ilmoittaa sen vasta kuukausia myöhemmin. Tämä on aiheuttanut tarpeettomia hankaluuksia ja lisätyötä Väestörekisterikeskukselle ja maistraateille. Siksi ehdotetaan, että kunnan (valtuuston) tulisi paitsi tehdä, myös ilmoittaa äänestysaluejakopäätös maistraatille huhtikuun loppuun mennessä. Tällöin päätöksen mukainen äänestysaluejako tulisi voimaan saman vuoden lokakuun 15 päivänä. Jos päätös kuitenkin esimerkiksi tehtäisiin huhtikuussa, mutta ilmoitettaisiin maistraatille vasta toukokuussa, se tulisi voimaan vasta seuraavan vuoden lokakuun 15 päivänä. Ilmoitus tehtäisiin maistraatille sen määrämällä tavalla.

#### *Ennakoäänestysaika suomalaisessa laivassa*

Esityksessä ehdotetaan, että ennakoäänestys suomalaisessa laivassa voitaisiin aloittaa jo 18. päivänä ennen vaalipäivää, kun se nyt voidaan aloittaa 11. päivänä ennen vaalipäivää. Tätä perustellaan sillä, että laivat saattavat tehdä pitkiäkin merimatkoja eri puolilla maailmaa tai olla voimassa olevan ennakoäänestysajan aikana sellaisessa satamassa, josta ennakoäänestysasiakirjojen (lähete-kuorten) postittaminen ei ole mahdollista siten, että ne ehtisivät kotimaanhan säädettyyn määräaikaan mennessä. Ehdotettu muutos ei käytännön syistä koskisi presidentinvaalin toisen vaalin ennakoäänestystä.

#### *Vaalikuoren avonaisuus*

Voimassa olevan lain mukaan kunnan keskusvaalilautakunnan on jätettävä ennakoäänestys huomioon ottamatta, jos vaalikuori on avonainen. Tällöin vaalikuori ja muut asiakirjat on liitetty sellaisenaan keskusvaalilautakunnan pöytäkirjaan. Keskusvaalilautakunta ei siis saa katsoa vaalikuoren sisään, mutta ei myöskään sulkea sitä. Pöytäkirjaan liitetty avonainen vaalikuori yhdessä lähetekirjeen kanssa saattaa kuitenkin vaarantaa vaalisalaisuuden. Vaalikuori on yleensä

avonainen siksi, että kuoren liimaus on pettänyt tai että äänestäjä on epähuomiossa unohtanut liimata sen eikä vaalitoimitsija ole muistanut huomauttaa asiasta. Siksi voidaankin arvioida, että ennakoäänestyksiä joudutaan hylkäämään joskus äänestäjästä johtumattomista syistä. Esityksessä ehdotetaan, että vaalikuoren avonaisuus ei enää olisi peruste sille, että ennakoäänestys jätetään huomioon ottamatta. Oikeusministeriö voisi antaa määräykset siitä, että keskusvaalilautakunnan olisi suljettava avonaiset vaalikuoret vaalisalaisuus säilyttäen, minkä jälkeen ne liitettäisiin muiden hyväksyttävien vaalikuorten joukkoon.

#### *Turvakielto*

Esityksessä ehdotetaan, että jos maistraatti on määrännyt henkilölle tämän pyynnöstä väestötietolain (507/1993) 25 §:n 4 momentissa tarkoitetun niin sanotun turvakiellon, henkilön äänioikeusrekisterissä olevista tiedoista olisivat maistraateissa julkisesti nähtävänä vain nimi, äidinkieli ja rekisteriin ottamisen päivämäärä. Turvakiellon tarkoituksena on estää esimerkiksi henkilön osoite- ja asuinpaikkatietojen luovuttaminen muille kuin viranomaisille. Vastaavan muutoksen tekeminen myös vaalilakiin on siksi perusteltua. Väestötietojärjestelmässä 31 päivänä lokakuuta 2001 olleen tilanteen mukaan turvakielloja oli 1 656 henkilöllä.

#### *Presidentinvaalin vaaliluetteloiden julkisuus*

Voimassa olevan lain mukaan vaaliluettelot ovat julkisia sen jälkeen, kun vaalitoimitus on vaalipäivänä kello 20 päättynyt. Presidentinvaalissa, jossa on mahdollisesti kaksi vaalitoimitusta, tästä on aiheutunut se, että ensimmäisen vaalin vaaliluettelot ovat tulleet julkisiksi vaalipäivänä kello 20, jolloin niistä on voinut saada äänestämistä (ja äänestämättä jättämistä) koskevia tietoja ensimmäisen ja toisen vaalin välisenä aikana. Vuoden 2000 presidentinvaalin kokemusten mukaan tätä ei voida pitää asianmukaisena. Siksi ehdotetaan, että presidentinvaalissa ensimmäisen vaalin vaaliluettelot ja äänioikeusrekisteriin tehdyt äänestämistä koskevat merkinnät tulisivat julkisiksi vasta, kun toisen vaalin vaali-

toimitus on päättynyt eli toisen vaalin vaalipäivänä kello 20.

#### 4. Esityksen vaikutukset

Esityksellä siirrettäisiin kotimaan yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja koskeva päätöksenteko valtioneuvostolta kunnille. Esitys lisäisi kunnan mahdollisuuksia huolehtia tarkoituksenmukaisella tavalla siitä, että kunnassa on riittävä määrä äänestyspaikkoja. Tämä puolestaan parantaisi äänioikeutettujen äänestämismahdollisuuksia. Kunnan ja kunnan keskusvaalilautakunnan vastuu ja tehtävät vaalien järjestämisessä lisääntyisivät.

Vaalien ääntenlaskentaa koskevat ehdotukset parantaisivat vaalien tulospalvelua ja turvaisivat riittävällä tavalla vaalisalaisuuden säilymisen pienilläkin äänestysalueilla. Presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välisen ajan lyhentäminen terävöittäisi vaalikampanjaa, nopeuttaisi presidentin valintamenettelyä ja säästäisi vaalikampanjakustannuksia.

Maakuntajaon muutoksen vuoksi ehdotettu Kangaslammin kunnan siirto jo ennestäänkin pienestä Etelä-Savon vaalipiiristä Pohjois-Savon vaalipiiriin saattaa osaltaan ja yhdessä muuttoliikkeen kanssa vaikuttaa siihen, että Etelä-Savon vaalipiiristä valitaan vuoden 2003 eduskuntavaaleissa vain kuusi kansanedustajaa, mikä olisi alin vaalipiireistä valittavien edustajien määrä koko maassa.

Esitys lisäisi valtion ja vähentäisi vastaavasti kuntien vaalikustannuksia. Se, kuinka suuri muutos olisi, riippuisi kunnille suoritettavan kertakorvauksen määrästä, josta on esitetty esimerkkejä jaksossa 3.2. Kaikki neljä vaalia (eduskuntavaalit, europarlamenttivaalit, kunnallisvaalit ja presidentinvaali) huomioon ottaen valtion vaalimenot vuosina 2003–2006 kasvaisivat arviolta

- noin 5,9 miljoonaa euroa (35 miljoonaa markkaa), jos kertakorvaus olisi 1,7 euroa ja
- noin 12,7 miljoonaa euroa (75 miljoonaa markkaa), jos kertakorvaus olisi 2,1 euroa sekä
- noin 9,5 miljoonaa euroa (115 miljoonaa markkaa), jos kertakorvaus olisi 2,5 euroa.

Jos kertakorvaus olisi 1,7 euroa äänioikeu-

tettua kohden, valtion kustannukset lisääntyisivät eduskuntavaaleissa arviolta noin 3,4 miljoonalla eurolla (20 miljoonalla markalla) ja presidentinvaalissa noin 6,6 miljoonalla eurolla (39 miljoonalla markalla). Toisaalta valtion kustannukset vähenisivät kunnallisvaaleissa noin 3,4 miljoonalla eurolla (20 miljoonalla markalla). Europarlamenttivaalien kustannuksiin esityksellä ei olisi suurta vaikutusta. Vuositasolla laskettuina valtion vaalimenot vuosina 2003–2006 muuttuisivat nykyisestä tasosta suurin piirtein seuraavasti:

- Vuosi 2003 (eduskuntavaalit): lisäystä noin 3,4 miljoonaa euroa (20 miljoonaa markkaa);
- Vuosi 2004 (europarlamenttivaalit ja kunnallisvaalit): vähennystä noin 4,0 miljoonaa euroa (24 miljoonaa markkaa);
- Vuosi 2005: (ei vaaleja);
- Vuosi 2006 (presidentinvaali): lisäystä noin 6,6 miljoonaa euroa (39 miljoonaa markkaa).

Kuntien vaalimenot vähenisivät vastaavasti vuosina 2003 ja 2006, mutta nousisivat vuonna 2004.

#### 5. Asian valmistelu

Oikeusministeriön yleisen osaston vaaliyksikössä laadittiin keväällä 2000 virkatyönä muistio ”Vaali järjestelmän kehittäminen 2001–2006” (24.3.2000). Muistiossa käsiteltiin vaali järjestelmän teknisiä kehittämistarpeita vuoden 1999 eduskuntavaaleista, vuoden 1999 europarlamenttivaaleista ja vuoden 2000 presidentinvaalista saatujen käytännön kokemusten valossa.

Oikeusministeriö asetti 11 päivänä joulukuuta 2000 työryhmän, jonka tehtävänä oli, kyseisen muistion ja ministeriön johtoryhmän muistion johdosta 13 päivänä syyskuuta 2000 tekemän päätöksen pohjalta laatia ehdotus tarpeellisiksi muutoksiksi vaalilakiin siltä osin kuin on kysymys:

- 1) ennakkoäänestyksen järjestämisen antamisesta kuntien tehtäväksi, ennakkoäänestysviranomaisten henkilömäärän lisäämisestä ja ennakkoäänestysmenettelyn muusta teknisestä kehittämisestä;
- 2) vaalisalaisuuden säilymiseen äänten laskennassa liittyvien ongelmien poistamisesta;
- 3) valtion ja kuntien välisen vaalikustannusten jaon uudelleen järjestämisestä;

4) presidentinvaalin ensimmäisen ja toisen vaalin välisen ajan lyhentämisestä kahteen viikkoon; ja

5) eräiden kunta- ja maakuntajaon muutosten edellyttämistä muutoksista vaalipiirijakoon; sekä

6) muista vähäisistä teknisistä muutoksista, jotka työn aikana havaitaan välttämättömiksi tehdä vaalilakiin ennen vuoden 2003 eduskuntavaaleja.

Työryhmä kuuli työnsä kestäessä Suomen Kuntaliittoa ja valtiovarainministeriötä.

Työryhmä luovutti hallituksen esityksen muotoon laaditun mietintönsä oikeusministe-

riölle 18 päivänä kesäkuuta 2001. Mietinnöstä pyydettiin lausunnot 40 taholta, ja ne saatiin 28 taholta. Lausunnoista on oikeusministeriössä laadittu tiivistelmä. Yleisesti ottaen lausunnoissa suhtauduttiin myönteisesti työryhmän tekemiin ehdotuksiin. Esitys on laadittu virkatyönä oikeusministeriössä työryhmän mietinnön ja siitä annettujen lausuntojen pohjalta.

Esityksestä on käyty kuntalain 8 §:n mukainen neuvottelu ja kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunta on esityksen käsitellyt.

## YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

### 1. Lakiehdotuksen perustelut

4 §. *Vaalitoimitus.* Pykälässä säädettäisiin, että kunta vastaa kotimaassa tapahtuvan ennakoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen järjestämisestä ja ulkoasiainministeriö ulkomailla tapahtuvan ennakoäänestyksen järjestämisestä. Muutos nykytilanteeseen olisi se, että kunta on vastuussa myös yleisen ennakoäänestyksen järjestämisestä, kun siitä nyt vastaa valtio.

5 §. *Vaalipiirit eduskuntavaaleissa.* Pykälään tehtäisiin vuoden 2001 alussa voimaan tulleista kuntajaon muutoksista ja vuoden 2002 alusta voimaan tullusta maakuntajaon muutoksesta aiheutuneet tekniset muutokset. Luetteloista poistettaisiin Anttola, Kuorevesi, Mikkelin maalaiskunta ja Temmes. Kangaslampi siirrettäisiin Etelä-Savon vaalipiiristä Pohjois-Savon vaalipiiriin.

8 §. *Äänestysalueet.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että valtuuston tulisi, paitsi tehdä äänestysaluejakopäätös myös ilmoittaa siitä maistraatille saman vuoden huhtikuun loppuun mennessä. Tällöin päätöksen mukainen äänestysaluejako tulisi voimaan saman vuoden lokakuun 15 päivänä. Jos päätös kuitenkin esimerkiksi tehtäisiin huhtikuussa, mutta ilmoitettaisiin maistraatille vasta toukokuussa, se tulisi voimaan vasta seuraavan vuoden lokakuun 15 päivänä. Ilmoitus tehtäisiin maistraatille sen määräämällä tavalla. Päätös äänestysaluejaosta tehtäisiin nykyiseen tapaan vain silloin, kun kunta haluaa muuttaa voimassa olevaa äänestysaluejakoaan. Kerran tehty jako olisi siis aina voimassa siihen saakka, kunnes sitä muutetaan.

9 §. *Ennakoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat.* Pykälässä säädetään ennakoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnanhallitus päättäisi siitä, mitkä ovat kunnassa olevat kotimaan yleiset ennakoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat. Kotimaan yleisiä ennakoäänestyspaikkoja tulisi jokaisessa kunnassa olla vähintään yksi, jollei erityisestä

syystä, esimerkiksi kunnan oloista muuta johdu. Vaalipäivän äänestyspaikkoja tulisi, kuten nykyisin, olla yksi jokaisella äänestysalueella. Muutosta voimassa olevaan lakiin merkitsisi se, että kunnanhallitus määräisi myös kunnassa olevista kotimaan yleisistä ennakoäänestyspaikoista, joista nykyään säädetään valtioneuvoston asetuksella ja Ahvenanmaan maakunnassa tasavallan presidentin asetuksella.

Kotimaan yleisten ennakoäänestyspaikkojen osalta kunnanhallituksen tulisi päättää siitä, kuinka monta niitä kunnassa on ja missä ne sijaitsevat. Lakiin lisättäväksi ehdotetussa 48 a §:ssä säädettäisiin niistä vaatimuksista, joita yleiselle ennakoäänestyspaikalle on asetettava. Vaatimukset huomioon ottaen soveliaita yleisiä ennakoäänestyspaikkoja voisivat olla lähinnä vain kunnan omat virastot, esimerkiksi kunnantalot, kirjastot, koulut ja eri palvelukeskukset.

Kunta voisi kuitenkin myös hankkia ennakoäänestyksen toimittamisen joko kokonaan tai osaksi joltakin luotettavalta ja tehtävään sopivalta muulta organisaatiolta. Kunnan tulisi kuitenkin varmistua siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota vaalitoimitus edellyttää. Käytännössä kysymykseen tulevia organisaatioita olisivat lähinnä vain kunnassa olevat valtion virastot tai julkisoikeudellisten laitosten, kuten Kansaneläkelaitoksen toimipaikat taikka Suomen Posti Oyj:n postikonttorit ja Ahvenanmaan postin toimipaikat. Kunta sopisi kyseisen organisaation kanssa siitä, että ennakoäänestys järjestetään organisaation tiloissa ja henkilökunnalla. Mahdollista olisi luonnollisesti myös, että kunta hankkii organisaatiolta vain henkilöstön tai vain tilat.

Vaikka Suomen Posti Oyj ja Ahvenanmaan posti ovatkin liikeyrityksiä, niiden perinteinen asema ennakoäänestyksen järjestäjänä puoltaa kuitenkin sitä, että postikonttorit voisivat, kunnanhallituksen harkinnan mukaan, olla edelleen kunnassa ennakoäänestyspaikkoina. Sen sijaan niin sanotut asiamiespostit tai muut liikeyritykset eivät voisi olla ennakoäänestyspaikkoina. Tältä osin viitataan 48

a §:n perusteluihin. Käytännössä oikeusministeriö voisi neuvotella Suomen Posti Oyj:n ja Ahvenanmaan postin kanssa puitesopimuksen siitä, mitkä postikonttorit ovat käytettävissä ennakoäänestyspaikkoina ja millaista korvausta vastaan. Tämän puitesopimuksen mukaan kukin kunta voisi sitten arvioida oman tilanteensa ja mahdollisesti tehdä sopimuksen paikallisen Postin kanssa ennakoäänestyksen järjestämisestä kunnan alueella olevissa postikonttoreissa. Kunta huolehtisi itse Postille tai muulle organisaatiolle suoritettavasta korvauksesta. Valtiollisissa vaaleissa kunnat kuitenkin saisivat oikeusministeriöltä kaikkiin vaalikuluihinsa tarkoitetun kertakorvauksen, joka siten kattaisi myös ennakoäänestyksestä aiheutuneita kuluja. Tältä osin viitataan 188 §:n perusteluihin.

Kuntalain 2 §:n 3 momentin mukaan kunta hoitaa sille laissa säädetyt tehtävät itse tai yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa ja kunta voi hankkia tehtävien hoidon edellyttämiä palveluja myös muilta palvelujen tuottajilta. Tehtävien uskomista ulkopuolisille rajoittaa kuitenkin velvollisuus pitää huolta julkisuus-, salassapito-, vastuu- ja oikeusturvänäkökohtien huomioon ottamisesta. Nämä näkökohdat tuleekin ottaa huomioon myös silloin, kun kunta tekee päätöksiä vaalitoimituksen järjestämisestä.

Jos kunta hankkii ennakoäänestyspalvelun kunnassa olevalta valtion virastolta tai vastaavalta taikka Suomen Posti Oyj:ltä tai Ahvenanmaan postilta, hankinnassa ei tulisi soveltaa julkisista hankinnoista annetun lain (1505/1992) säännöksiä tarjouskilpailusta. Hankinnassa olisi kyse perusoikeuksiin kuuluvan äänioikeuden käyttämiseen tarkoitettun äänestyspaikan valinnasta. Lisäksi vaalien erityisen luonteen vuoksi äänestyspaikalle tulisi asettaa tiettyjä vaatimuksia. Näistä syistä potentiaalisia palvelun tarjoajia on vähän, ja joissakin kunnissa niitä ei ole lainkaan. Näin ollen tarjouskilpailua ei voitane pitää tarkoituksenmukaisena. Kyseiset hankinnat tehtäisiin suorahankintoina.

Pykälän 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan yhtenäisyyden vuoksi muutettavaksi siten, että kunnanhallitus tekisi päätöksen myös siitä, mitkä muut sosiaalihuollon toimintayksiköt, sairaaloiden ja ympärivuorokautista hoitoa

antavien yksiköiden lisäksi, olisivat kunnassa laitosäänestyspaikkoja. Voimassa olevan lain mukaan tästä päättää kunnan keskusvaalilautakunta.

Kunnanhallitus voisi tehdä päätöksen kaikista edellä tarkoitetuista äänestyspaikoista samalla kertaa, mutta päätös voitaisiin yhtä lailla tehdä erikseen yleisten ennakoäänestyspaikkojen osalta. Oleellista kuitenkin on, että päätökset tehtäisiin hyvissä ajoin ennen vaaleja. Kustakin äänestyspaikasta kerran tehty päätös olisi aina voimassa siihen saakka, kunnes päätöstä muutetaan esimerkiksi sen vuoksi, että äänestysalue taikka ennakoäänestyspaikkana oleva koulu tai postikonttori on lakkautettu. Kunnanhallituksen ei siis tarvitsisi tehdä uutta äänestyspaikkapäätöstä, jos äänestyspaikat eivät ole muuttuneet edellisistä vaaleista. Päätöksiä tehtäisiin vain, jos paikat muuttuvat. Kunnanhallituksen tulisi kuitenkin huolehtia siitä, että kunnassa on aina olemassa vähintään yksi ennakoäänestyspaikka ja jokaisella äänestysalueella yksi vaalipäivän äänestyspaikka.

Jotta kunnassa olevat äänestyspaikat olisivat koko ajan selvillä, pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan kunnanhallituksen olisi huolehdittava sen päätöksen mukaisten kotimaan yleisten ennakoäänestyspaikkojen ja vaalipäivän äänestyspaikkojen sekä niiden yhteystietojen merkitsemisestä oikeusministeriön vaalitietojärjestelmään kuuluvaan äänestyspaikkarekisteriin, jota ylläpitäisi Väestörekisterikeskus. Kunnat tekisivät merkinnät rekisteriin Väestörekisterikeskuksen määräämällä tavalla sitä mukaa kuin paikkoja muutetaan. Siitä, kenen vastuulla merkintöjen tekeminen varsinaisesti olisi, päättäisi kunnanhallitus. Äänestyspaikkarekisteriin merkittäisiin jokaisesta kunnassa olevasta yleisestä ennakoäänestyspaikasta nimi, käyntiosoite, aukiolopäivät ja päivittäiset aukioloajat sekä jokaisesta vaalipäivän äänestyspaikasta nimi ja käyntiosoite. Rekisteriin voitaisiin merkitä myös muita oikeusministeriön määräämiä tietoja, kuten esimerkiksi puhelin- ja telekopionumerot.

Äänestyspaikkarekisteri perustettaisiin syksyllä 2002 vuoden 2003 eduskuntavaaleja varten. Tuolloin rekisteriin otettaisiin pohjatieoiksi voimassa olevan äänestysaluejaon

mukaiset vaalipäivän äänestyspaikat ja soveltuvin osin vuoden 2000 kunnallisvaaleissa käytössä olleet yleiset ennakoäänestyspaikat tietoineen. Kunnan tulisi huolehtia, että rekisteriin näin otetut tiedot tarvittaessa päivitetään. Jos tiedot eivät ole muuttuneet, kunnan ei tarvitse tehdä rekisteriin mitään merkintöjä.

Kunnanhallituksen tulisi erityisesti huolehtia siitä, että äänestyspaikkarekisterin tiedot on saatettu ajantasaisiksi viimeistään 51. päivänä ennen vaalipäivää. Pykälässä ehdotetaan, että yleisinä ennakoäänestyspaikkoina ja vaalipäivän äänestyspaikkoina kussakin vaalissa olisivat ne paikat, jotka ovat rekisterissä sanotun päivän päättyessä. Kunta ei tällöin enää 51. päivän ennen vaalipäivää jälkeen voisi muuttaa äänestyspaikkoja kyseisiä vaaleja varten. Sanotun ajankohdan jälkeen rekisteriin tehty merkintä voisikin koskea vasta seuraavia vaaleja. Oikeusministeriö huolehtisi teknisesti siitä, ettei rekisteriin voisi enää määräajan jälkeen tehdä kyseisiä vaaleja koskevia muutoksia. Määräajan asettamista perustellaan sillä, että vaalilain 18 §:n mukaisesti kutakin vaalia varten perustettavaan äänioikeusrekisteriin otetaan kustakin äänioikeutetusta ne tietyt tiedot, jotka ovat väestötietojärjestelmässä 51. päivänä kello 24. Yksi näistä tiedoista on äänioikeutetun äänestyspaikka vaalipäivänä ja sen osoite. Tämä tieto merkitään myös äänestäjälle lähetettävään ilmoituskorttiin. Siten vaalipäivän äänestyspaikkojen tulee olla varmasti selvillä viimeistään 51. päivänä ennen vaalipäivää. Määräpäivää perustellaan myös sillä, että yleisistä ennakoäänestyspaikoista voitaisiin tiedottaa äänestäjille mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Pykälässä tarkoitettuihin kunnanhallituksen tekemiin äänestyspaikkapäätöksiin tyytymätön voisi kuntalain 89 §:n mukaisesti tehdä kunnanhallitukselle oikaisuvaatimuksen. Kunnanhallituksen oikaisuvaatimukseen antamaan päätökseen voisi edelleen hakea muutosta kunnallisvalituksella hallinto-oikeudelta. Vaalitoimituksen aikaan sidotun luonteen vuoksi ehdotetaan kuitenkin, että hallinto-oikeuden päätökseen ei voisi hakea muutosta valittamalla. Koska vaalien virheettömän toimittamisen kannalta ja edellisessä kappaleessa selostetusta syystä on tärkeää,

että äänestyspaikat ovat varmasti selvillä hyvissä ajoin ennen vaaleja, ehdotetaan säädettäväksi, että vaikka äänestyspaikkoja koskeva oikaisuvaatimus- tai valitusprosessi olisi kesken vielä 51. päivänä ennen vaalipäivää, kyseisissä vaaleissa olisivat äänestyspaikkoina ne paikat, jotka ovat mainittuna päivänä äänestyspaikkarekisterissä. Jos esimerkiksi hallinto-oikeuden kunnanhallituksen päätöstä muuttava tai sen kumoava ratkaisu tulisi lainvoimaiseksi vasta 30. päivänä ennen vaalipäivää, ratkaisun mukaiset äänestyspaikat voivat olla voimassa vasta seuraavissa vaaleissa. Asian luonteen vuoksi ehdotetaan vielä säädettäväksi, että kunnanhallitukselle tehty oikaisuvaatimus ja kunnallisvalitus olisi käsiteltävä kiireellisesti.

Pykälän 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulkomaan yleisinä ennakoäänestyspaikkoina olevat Suomen edustustot ja niiden toimipaikat säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Kyseessä olisi uudesta perustuslaista aiheutuva tekninen muutos.

10 §. *Vaaliasioiden käsittely valtioneuvostossa.* Pykälän 2 momentti ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi, koska ulkoasiainministeriön vastuusta ulkomailla tapahtuvan ennakoäänestyksen järjestämisestä ehdotetaan säädettäväksi 4 §:ssä.

13 §. *Kunnan keskusvaalilautakunta.* Äänioikeutetulle lähetettävään ilmoituskorttiin merkitään muun muassa äänioikeutetun kunnan keskusvaalilautakunnan yhteystiedot. Pykälään lisättäväksi ehdotetun 4 momentin mukaan keskusvaalilautakunnan tulisi ilmoittaa yhteystietonsa Väestörekisterikeskukselle sen määräämin tavoin. Käytännössä vaalitie-tojärjestelmään perustetaan yhteystietoja varten oma tiedosto. Yhteystietoja voisivat olla muun muassa käyntiosoite, postinumero, puhelinnumero, telekopionumero ja sähköpostiosoite.

17 §. *Vaalitoimitsijat.* Ennakoäänestystoimituksen yleisen luotettavuuden lisäämiseksi pykälän 1 ja 4 momenttia ehdotetaan muutettaviksi siten, että kussakin kotimaan yleisessä ennakoäänestyspaikassa tulisi olla yhtä aikaa saapuvilla vähintään kaksi vaalitoimitsijaa, jotka määräisi tehtäviinsä kunnan keskusvaalilautakunta.

Ennakkoon äänestäneiden määrä on 1990-



luvulta pysynyt jatkuvasti melko korkeana. Myös vuoden 2000 presidentinvaalin toisessa vaalissa äänesti kotimaan yleisissä ennakoäänestyspaikoissa hieman yli 1,4 miljoonaa äänioikeutettua. Ennakoäänestyspaikat ovatkin olleet varsin ruuhkaisia. Käytännössä useimmissa paikoissa, esimerkiksi postikonttoreissa on jo pitkään ollut useampia vaalitoimitsijoita kuin yksi, mikä voimassa olevassa laissa säädetään vähimmäismääräksi. Vaatimus vain yhdestä vaalitoimitsijasta lieoneekin ollut perusteltu 1970-luvulla, jolloin ennakkoon äänestäminen oli poikkeuksellinen tapa äänestää ja jolloin ennakkoon äänesti koko maassa alle kymmenen prosenttia kaikista äänestäneistä.

Ehdotettu muutos ei aiheuttaisi suuria muutoksia nykyiseen käytäntöön. Vaalitoimitsijoiden lukumäärän tulisi jatkossakin määräytyä nimenomaan tarpeen mukaan: mitä ruuhkaisempi ennakoäänestyspaikka, sitä enemmän vaalitoimitsijoita. Erityisesti äänestyksen vastaanottopisteitä, joissa äänestäjät luovuttavat äänestysasiakirjat vaalitoimitsijalle ja joissa vaalitoimitsija tekee merkinnän äänestyksestä äänioikeusrekisteriin, tulisi olla riittävästi. Ehdotus vähintään kahdesta vaalitoimitsijasta koskisikin lähinnä hiljaisia ennakoäänestyspaikkoja.

Myös pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi. Määräyksen toimia vaalitoimitsijana antaisi näihin tehtäviin valituille henkilöille kunnan keskusvaalilautakunta. Tämä koskisi paitsi vaalitoimitsijoina toimivaa kunnan omaa henkilöstöä myös niitä tapauksia, joissa kunta hankkii ennakoäänestyspalvelun esimerkiksi paikalliselta postikonttorilta. Silloinkin keskusvaalilautakunta antaisi vaalitoimitsijan tehtäviin valitulle postikonttorin työntekijälle määräyksen toimia vaalitoimitsijana kyseisessä ennakoäänestyspaikassa. Postikonttorin vaalitoimitsijoiksi määrätty henkilöt olisivat edelleen työsuhteessa normaalisti Suomen Posti Oyj:hin tai Ahvenanmaan postiin, mutta kunnan ja paikallisen postin välillä sovittaisiin oikeusministeriön Suomen Posti Oyj:n ja Ahvenanmaan postin kanssa tekemien puitesopimusten mukaisesti, että kyseiset henkilöt hoitavat äänestämään saapuvien äänestäjien äänestystoimituksen ja sen jälkitoimenpiteet sekä että tästä suoritettaisiin postille

sovittu korvaus. Oleellista olisi, että kaikki ennakoäänestyspaikkaan saapuneet äänestäjät voivat joutuisasti käyttää äänioikeuttaan ja että äänestyksen päätyttyä äänestysasiakirjat toimitetaan joutuisasti kuntien keskusvaalilautakunnille.

Kaikki vaalitoimitsijoiksi määrätty henkilöt, niin kunnan oma henkilöstö kuin esimerkiksi postikonttorin henkilöstö, olisi velvollinen noudattamaan keskusvaalilautakunnan ennakoäänestystoimituksesta mahdollisesti antamia määräyksiä. Perinteiseen tapaan oikeusministeriö antaisi kuitenkin vaalitoimitsijoille yleismääräykset ja ohjeet ennakoäänestyksen toimittamisesta. Vaalitoimitsijoiden kouluttamisesta tehtäviinsä vastaisi tarkoituksenmukaisella tavalla keskusvaalilautakunta. Oikeusministeriö huolehtisi nykyiseen tapaan niin sanotusta kouluttajakoulutuksesta eli keskusvaalilautakuntien kouluttamisesta.

Ehdotettu kahden vaalitoimitsijan vähimmäisvaatimus ei koskisi Suomen edustustojen ja laivojen vaalitoimitsijoita. Näissäkin ennakoäänestyspaikoissa vaalitoimitsijoita luonnollisesti voisi olla ja käytännössä usein olisikin enemmän kuin yksi.

23 §. *Äänioikeusrekisterin tietojen tarkastaminen.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin, että jos maistraatti on määrännyt jollekulle tämän pyynnöstä väestötietolain 25 §:n 4 momentissa tarkoitetun niin sanotun turvakiellon, hänen äänioikeusrekisterissä olevista tiedoistaan olisivat maistraatissa tarkastusta varten nähtävinä vain nimi, äidinkieli ja rekisteriin ottamisen päivämäärä. Turvakiellon tarkoituksena on estää esimerkiksi henkilön osoite- ja asuinpaikkatietojen luovuttaminen muille kuin viranomaisille. Siten niiden äänioikeusrekisterissä olevat vaalipiiri-, kotikunta-, äänestysalue-, äänestyspaikka- ja maistraattitiedot, joille on määrätty turvakielto, eivät olisi julkisesti nähtävillä.

29 §. *Äänioikeusrekisterin käyttö.* Pykälän 2 momentissa säädetään, että äänioikeusrekisteriin tehdyt äänestämistä koskevat merkinnät eivät ole julkisia, ennen kuin vaalitoimitus on päättynyt. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että jos presidentinvaalissa toimitetaan toinen vaali, ensimmäisen vaalin äänestämistä koskevat

merkinnät äänioikeusrekisterissä eivät ole julkisia, ennen kuin toisen vaalin vaalitoimitus on päättynyt.

44 §. *Ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelu ja tiedoksi saattaminen.* Perustelut ehdotukselle pykälän 4 momentin muuttamisesta ovat 139 §:n perusteluissa.

47 §. *Ennakköäänestyksen ajanjakso.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että ennakköäänestys suomalaisessa laivassa voidaan aloittaa jo 18. päivänä ennen vaalipäivää. Laivat saattavat tehdä pitkiäkin merimatkoja eri puolilla maailmaa tai olla voimassa olevana ennakköäänestysaikana sellaisessa satamassa, josta ennakköäänestysasiakirjojen (lähetekuorten) postittaminen ei ole mahdollista siten, että ne ehtisivät kotimaahan säädettyyn määräaikaan mennessä. Ehdotettu muutos ei käytännön syistä koskisi presidentinvaalin toisen vaalin ennakköäänestystä, jota ei voitaisi laivassakaan aloittaa aikaisemmin kuin 11. päivänä ennen vaalipäivää, koska toista vaalia koskeva kuulutus annettaisiin vasta edeltävänä päivänä.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kotimaan yleinen ennakköäänestyspaikka olisi avoinna kaikkina kotimaan ennakköäänestysajanjakson (11. – 5. päivä ennen vaalipäivää) päivinä, jollei kunnanhallitus erityisestä syystä toisin määrää. Yleensä ennakköäänestyspaikka olisikin avoinna äänestämistä varten kaikkina seitsemänä päivänä keskiviikosta tiistaihin. Kunnanhallitus voisi kuitenkin erityisestä syystä päättää, että jokin tai jotkin ennakköäänestyspaikat eivät ole avoinna koko ennakköäänestysajanjaksoa, vaan ainoastaan joinakin päivinä, esimerkiksi vain arkipäivinä tai vain jakson kolmena ensimmäisenä päivänä. Jokaisen ennakköäänestyspaikan tulisi luonnollisesti olla avoinna vähintään yhtenä päivänä. Pykälässä tarkoitettuna erityisenä syynä pidettäisiin lähinnä kunnan tai kunnan osan vähäiseksi arvioitua ennakköäänestäjien määrää. Ehdotettu sääntely mahdollistaisi esimerkiksi sen, että alueeltaan laajan mutta asukasluvultaan pienen kunnan kunnanhallitus perustaisi kunnan eri osiin vain yhtenä päivänä avoinna olevia ennakköäänestyspaikkoja, jolloin samat vaalitoimitsijat siir-

tyisivät päivittäin ennakköäänestyspaikasta toiseen. Näin voitaisiin kätevästi järjestää ennakköäänestysmahdollisuus myös haja-asutusalueiden äänioikeutetuille. Kunnan omille ja kunnassa oleskeleville muiden kuntien äänioikeutetuille ei tulisi kuitenkaan aiheutua kohtuutonta haittaa siitä, että ennakköäänestyspaikka ei ole avoinna kaikkina seitsemänä päivänä. Kunnan tulisikin pyrkiä siihen, että siellä olisi vähintään yksi sellainen ennakköäänestyspaikka, joka on avoinna kaikkina seitsemänä päivänä. Kunnanhallitus tekisi päätöksen ennakköäänestyspaikkojen aukiolopäivistä samassa yhteydessä kuin se tekee päätöksen ennakköäänestyspaikoista.

Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin tekninen muutos sen vuoksi, että ennakköäänestyspaikkoina olevista Suomen edustustoista ja niiden toimipaikoista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

48 §. *Ennakköäänestysajat.* Pykälän 1 momentin 1 kohtaa muutettaisiin siten, että kunnanhallitus määräisi myös ennakköäänestyspaikkojen päivittäisistä aukioloajoista. Ennakköäänestystä ei kuitenkaan voisi päättää aloitettavaksi arkipäivisin ennen kello 8:aa eikä viikonloppuna ennen kello 10:tä. Vastaavasti ennakköäänestyspaikka tulisi sulkea arkipäivisin viimeistään kello 20 ja viikonloppuna viimeistään kello 16. Kunnanhallituksen olisi luontevaa määrätä päivittäisistä aukioloajoista samassa yhteydessä, kun se määrää itse paikoista ja niiden aukiolopäivistä. Pykälään lisättäisiin vielä uusi 2 momentti. Siihen otettaisiin nykyisestä 1 momentin 1 kohdasta luettelo päivistä, joina ennakköäänestystä ei toimiteta. Luetteloon lisättäisiin juhannusaatto. Uuden 2 momentin lisäämisen vuoksi nykyinen 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi.

48 a §. *Ennakköäänestystila.* Lakiin lisättäväksi ehdotetussa pykälässä säädettäisiin kotimaan yleisiä ennakköäänestyspaikkoja koskevista vaatimuksista. Keskusvaalilautakunnan tulisi huolehtia siitä, että kussakin yleisessä ennakköäänestyspaikassa on asianmukainen tila ennakköäänestyksen toimittamista varten ja että tilassa on tarvittava kalustus. Ennakköäänestystilan tulisi olla ensinnäkin riittävän tilava, jotta äänestys voidaan toimittaa sujuvasti ja luotettavasti. Tilaan tulisi voida sijoittaa tarpeellinen määrä

äänestäjän henkilöllisyyden tarkastus- ja äänestyslipun antopisteitä, äänestyskoppeja sekä äänestyksen vastaanottopisteitä. Tilan tulisi olla siten mitoitettu ja siten järjestetty, että ruuhkaa ja jonoja syntyy mahdollisimman vähän. Jos jonoja kuitenkin syntyy, olisi tärkeää, että jonotus järjestetään äänestystä häiritsemättä ja äänestäjille kohtuutonta vaivaa aiheuttamatta. Jonot voidaan luonnollisesti ohjata myös ennakköäänestyspaikan ulkopuolelle, mutta silloinkin tulisi ottaa huomioon, että esimerkiksi jonottaminen talviaikaan ulkona saattaa olla joillekin äänestäjille hankalaa. Jonot tulisikin voida järjestää eteistai muihin vastaaviin sisätiloihin. Lisäksi ruuhkaisessa ennakköäänestyspaikassa tulisi olla vaalitoimitsijoita myös jonotusta valvomassa. Ennakköäänestystilan kalustukseen kuuluisivat ainakin äänestyskopit ja vaalitoimitsijoiden pöydät ja/tai palvelutiskit sekä tarvittaessa myös vaaliurnat. Jos ennakköäänestyspaikassa käytetään äänioikeusrekisteriä, siellä tulisi olla lisäksi tarvittavat atklaitteet ja tietoliikenneyhteydet.

Ennakköäänestystila saattaa olla sijoitettuna sellaiseen paikkaan, esimerkiksi kunnantalolle, kirjastoon tai postikonttoriin, jossa on myös muuta, paikan varsinaista toimintaa. Ennakköäänestystä tällaisessa tilassa järjestettäessä tulisi ehdottomasti huolehtia siitä, että jos tätä varsinaista toimintaa harjoitetaan samassa tilassa samanaikaisesti äänestyksen kanssa, se ei mitenkään saa häiritä äänestystä. Suositeltavaa olisikin, että äänestystoimitusta varten varataan oma huone tai vastaava tila taikka että selkeästi erotellaan eri tila yhtäältä äänestystä ja toisaalta muuta toimintaa varten.

Ennakköäänestystilan tulisi olla aatteellisten ja taloudellisten kytkentöjen kannalta mahdollisimman puolueeton. Äänioikeus on perusoikeus, ja julkisen vallan tulee turvata sen käyttö siten, että kaikkia äänestäjiä kohdellaan yhdenvertaisesti ja puolueettomasti. On tärkeää, että erilaisia yhteiskunnallisia tai uskonnollisia aatesuuntia edustaville tai erilaisia taloudellisia valintoja tehneille äänioikeutetuille olisi mahdollisimman helppoa saapua äänestyspaikalle äänestämään. Siten ennakköäänestyspaikan sijoittaminen sellaiseen tilaan, jossa on aatteellista tai taloudellista kytkentää, ei olisi soveliasta. Tällaisia

ennakköäänestyspaikoiksi soveltumattomia paikkoja olisivat esimerkiksi liikeyritykset, uskonnolliset paikat, kuten kirkot ja seurakuntasalit, sekä aatteellisesti sitoutuneiden yhdistysten tilat. Äänestäjä saattaa esimerkiksi kokea vaikeaksi mennä äänestämään liikeyritys A:n tiloihin, koska hän on kilpailevan liikeyritys B:n asiakas taikka koska hän on velkaa liikeyritys A:lle. Kirkkoon kuulumaton äänestäjä saattaa taas kokea vaikeaksi äänestämisen seurakuntasalissa. Voidaan myös todeta, että ennakköäänestyspaikan sijoittaminen esimerkiksi yhden kauppaketjun tavarataloon saattaisi antaa tavaratalolle osittaista kilpailuetua toisen kauppaketjun tavarataloon nähden. Tällöin tulisivatkin käsiteltäviksi usein hankalasti yhteen sovitettavat tasapuolisuus- ja tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat.

Eduskunnan oikeusasiamies antoi 3 päivänä maaliskuuta 1999 päätöksensä hänelle tehtyyn kanteluun, joka koski (vuoden 1996) kunnallisvaalien äänestyspaikkoja. Oikeusasiamies katsoi, että äänestyspaikkana käytettävän huoneiston sopivuutta harkittaessa tulisi yhtenä näkökohtana ottaa huomioon myös huoneiston aatteellinen luonne ja käyttötarkoitus. Kansalaisten yhdenvertaisuuden ja julkisen vallan puolueettomuuden näkökulmasta tulisi oikeusasiamiehen mukaan olla pyrkimyksenä, että vaalihuoneistot ovat aatteellisilta kytkennöiltään mahdollisimman neutraaleja.

Asianmukaisia yleisiä ennakköäänestyspaikkoja olisivatkin lähinnä vain kunnan omat virastot, kuten kunnantalot, kirjastot, palvelukeskukset, koulut ja muut virastot. Myös kunnassa olevien valtion virastojen tai esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen ja maistraatin palvelupisteet voisivat tulla kysymykseen. Ennakköäänestyspaikaksi voitaisiin määrätä myös Suomen Posti Oyj:n postikonttori ja Ahvenanmaan postin toimipaikka. Huomattava kuitenkin on, että niin sanotut asiamiespostit eli yrittäjäpostit eivät voisi olla ennakköäänestyspaikkoina, koska ne toimivat yleensä edellä tarkoitettujen liikeyritysten yhteydessä.

49 §. *Ennakköäänestyksestä tiedottaminen.* Vielä vuoden 1996 kunnallisvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa tiedottaminen kotimaan yleisistä ennakköäänestyspaikoista oli

kohtuullisen yksinkertaista, koska ennakoäänestyspaikat olivat kaikki postikonttoreita ja niitä oli jokaisessa kunnassa. Vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeen ennakoäänestyspaikkojen kirjo on kuitenkin lisääntynyt, koska postikonttoreiden rinnalle tulivat monessa kunnassa kunnan virastot ja laitokset. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin oikeusministeriön velvollisuudeksi tiedottaa tarkoituksemukaisella tavalla kaikista kotimaan ja ulkomaan yleisistä ennakoäänestyspaikoista, niiden osoitteista sekä aukiolopäivistä ja -ajoista. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että ministeriö julkaisisi sanotut tiedot internet-sivuillaan, josta ne olisivat sekä äänestäjien että tiedotusvälineiden saatavissa. Tiedot voidaan helposti siirtää internet-sivuille äänestyspaikkarekisteristä (ks. 9 §:n 4 momentti). Ministeriö voisi myös, jos se on taloudellisesti mielekästä ja jos ministeriölle myönnetty määräraha sen mahdollistavat, harkita valtakunnallisen puhelinneuvonnan järjestämistä: äänestäjä voisi soittaa maksuttomaan palvelunumeroon ja kysyä lähintä ennakoäänestyspaikkaansa. Palvelunumero voisi olla merkittynä äänioikeutetuille lähetettävään ilmoituskorttiin. Kunnan sisäisestä tiedottamisesta vastaisi edelleen keskusvaalilautakunta sekä tiedottamisesta ja opastuksesta itse ennakoäänestyspaikassa vastaisivat vaalitoimitsijat. Ulkomailla asuville äänioikeutetuille Väestörekisterikeskus lähettää ilmoituskortin mukana luettelon ennakoäänestyspaikkoina olevista Suomen edustustoista sekä niiden osoitteista ja aukioloajoista maanosittain sopivasti jaoteltuna.

56 §. *Järjestys ennakoäänestyspaikassa.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininta siitä, että kielto vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa äänestäjien vaalivapauteen esimerkiksi vaalimainoksia jakamalla koskisi paitsi itse ennakoäänestyspaikkaa myös sen välitöntä lähiympäristöä. Muutos yhdenmukaistaisi tältä osin ennakoäänestyspaikkoja ja vaalipäivän äänestyspaikkoja koskevaa sääntelyä. Vaalitoimitsijoiden tulisi puuttua kieltoa rikkovien toimintaan tarkoituksenmukaisella tavalla.

61 §. *Vaaliviranomaisen toimet ennakoäänestyksen lopuksi.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että kun ennakoäänestys on kunkin äänestäjän kohdalta suori-

tettu ja vaalikuori ja lähetekirje suljettu lähetekuoreen, vaalitoimitsijan ja laitosaänestyksessä vaalitoimikunnan on säilytettävä hallussaan olevia lähetekuoria huolellisesti ja luotettavalla tavalla, kunnes ne toimitetaan keskusvaalilautakunnille. Huolellinen ja luotettava tapa on esimerkiksi se, että lähetekuoret laitetaan äänestäjien nähtävissä olevaan vaaliurnaan tai kannella varustettuun laatikkoon. Näin äänestäjä voisi vakuuttua siitä, että hänen äänestyksensä on sujunut kaikilta osin asianmukaisesti.

62 §. *Lähetekuorten toimittaminen kunnan keskusvaalilautakunnalle.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että kunnan keskusvaalilautakunta määräisi siitä, millä tavalla kotimaan yleisen ennakoäänestyspaikan vaalitoimitsija ja vaalitoimikunta toimittavat oman kunnan keskusvaalilautakunnalle sille osoitetut lähetekuoret. Voimassa olevan lain mukaan asia on vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan päätettävissä. Omalla kunnalla tarkoitetaan sitä kuntaa, jossa ennakoäänestyspaikka sijaitsee. Muutoksen taustalla ovat käytännön syyt ja varmuustekijät: koska keskusvaalilautakunta tarkastaa ennakoäänestysasiakirjat, on tärkeää, että se saa lähetekuoret haltuunsa mahdollisimman joutuisasti, vaivattomasti ja luotettavalla tavalla. Vaalitoimitsija ja vaalitoimikunta lajittelevat saamansa lähetekuoret kahteen ryhmään: oman kunnan keskusvaalilautakunnalle osoitettuihin ja muiden kuntien keskusvaalilautakunnille osoitettuihin. Keskusvaalilautakunta voisi määrätä ensiksi mainitut toimitettaviksi itselleen jollakin seuraavista tavoista: 1) keskusvaalilautakunta tai sen edustaja hakee lähetekuoret ennakoäänestyspaikasta, 2) vaalitoimitsija tai vaalitoimikunta tuo lähetekuoret keskusvaalilautakunnalle taikka 3) vaalitoimitsija tai vaalitoimikunta lähettää lähetekuoret keskusvaalilautakunnalle postitse (1. luokan kirjeenä). Keskusvaalilautakunta voisi luonnollisesti myös käyttää kuriirikuljetuspalveluita. Lähetekuorten tulee olla keskusvaalilautakunnalla viimeistään perjantaina 2. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 19.

Ne lähetekuoret, jotka on osoitettu muille keskusvaalilautakunnille kuin oman kunnan keskusvaalilautakunnalle, toimitettaisiin ennakoäänestyspaikasta näille keskusvaalilau-

takunnille nykyiseen tapaan postitse (1. luokan kirjeenä) tai muulla luotettavalla tavalla. Postittamisesta vastaa vaalitoimitsija tai vaalitoimikunta. Muuna luotettavana tapana voidaan pitää esimerkiksi kuriirikuljetuksia.

Vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan tulisi ottaa kuittaus lähetekuorten vastaanottamisesta siltä, jolle kuoret luovutetaan.

63 §. *Ennakoäänestysasiakirjojen tarkastaminen.* Pykälän 2 momentin 2 kohtaa muutettaisiin siten, että vaalikuoren avonaisuus ei enää olisi ennakoäänestyksen huomioon ottamatta jättämisen peruste. Jos keskusvaalilautakunta ennakoäänestysasiakirjoja tarkastaessaan huomaa, että vaalikuori on avonainen, sen tulisi sulkea kuori vaalisalaisuus säilyttäen, esimerkiksi sinettinauhalla. Pykälän 5 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että keskusvaalilautakunnan tulee lajitella hyväksytyt vaalikuoret äänestysalueittain, mikä käytännössä olisi edellytys sille, että ennakoäänet lasketaan äänestysalueittain. Pykälässä säädettäisiin vain lajittelusta ja muutettavaksi ehdotetussa 86 §:n 2 momentissa ennakoäänien laskemisesta äänestysalueittain.

64 §. *Vaalikuorten toimittaminen vaalipiirilautakunnalle.* Pykälässä säädetään hyväksytyjen vaalikuorten toimittamisesta vaalipiirilautakunnalle ääntenlaskentaa varten muissa kuin kunnallisvaaleissa. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin vastaavat muutokset kuin 63 §:n 5 momenttiin. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että jos kunnan keskusvaalilautakunta 82 §:n mukaisesti päättää lasketuttaa jonkin äänestysalueen tai joidenkin äänestysalueiden ennakoäänet ja vaalipäivän äänet yhdessä, tuon äänestysalueen tai niiden äänestysalueiden vaalikuoria ei toimitettaisi vaalipiirilautakunnalle. Keskusvaalilautakunnan tulisi viipymättä ilmoittaa tästä vaalipiirilautakunnalle.

69 §. *Äänestystila.* Pykälän 1 momenttiin otettaisiin vastaava säännös kuin lakiin lisätäväksi ehdotettuun 48 a §:ään. Samalla pykälän otsikko muutettaisiin.

Äänestystilan asianmukaisuuden arvioinnissa tulisi kiinnittää huomiota vastaaviin seikkoihin kuin ennakoäänestystilan asianmukaisuutta arvioitaessa. Tilan tulisi olla aatteellisten ja taloudellisten kytkentöjen kan-

nalta mahdollisimman puolueeton. Ensisijaisesti äänestystilan tulisi olla kunnan omilla tiloilla, mutta myös muut mahdollisimman puolueettomat tilat tulisivat kysymykseen. Tiloja valittaessa vakiintuneeseen käytäntöön ei ole tarkoitus aiheuttaa muutosta.

71 §. *Vaaliluettelot ja niiden toimittaminen.* Pykälän 4 momenttiin tehtäisiin vastaava muutos kuin 29 §:n 2 momenttiin. Jos presidentinvaalissa toimitetaan toinen vaali, ensimmäisen vaalin vaaliluettelot eivät olisi julkisia, ennen kuin toisen vaalin vaalitoimitus on päättynyt.

82 §. *Vaalisalaisuuden turvaaminen pienillä äänestysalueilla.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin toimenpiteistä niissä tapauksissa, joissa joko äänestysalueen hyväksytyjen vaalikuorten lukumäärä on vähemmän kuin 50 tai joissa voidaan perustellusti arvioida, että äänestysalueella äänestää vaalipäivänä vähemmän kuin 50 henkilöä.

Keskusvaalilautakunta tarkastaa sille saapuneet ennakoäänestysasiakirjat perjantaina 2. päivänä ennen vaalipäivää kello 19 aloitettavassa kokouksessa. Jos keskusvaalilautakunta havaitsee, että jollakin äänestysalueella on vähemmän kuin 50 hyväksytyä vaalikuorta, sen olisi päätettävä, että kyseisen äänestysalueen ennakoäänet ja vaalipäivän äänet lasketaan yhdessä. Muissa kuin kunnallisvaaleissa keskusvaalilautakunta ilmoittaisi viipymättä vaalipiirilautakunnalle, että kyseisen äänestysalueen vaalikuoria ei toimiteta vaalipiirilautakunnalle muiden äänestysalueiden vaalikuorten kanssa. Lisäksi keskusvaalilautakunnan olisi määrättävä, että kyseisen äänestysalueen vaalilautakunta ei suorittaisi vaalipäivän äänten alustavaa laskentaa, vaan toimittaisi äänestysliput keskusvaalilautakunnalle, joka sitten yhdistäisi ne äänestysalueen vaalikuorissa oleviin äänestyslippuihin (ennakoääniin) ja suorittaisi näin tämän äänestyslippukokonaisuuden alustavan laskennan.

Jos perustellusti voidaan arvioida, että äänestysalueella äänestää vaalipäivänä vähemmän kuin 50 henkilöä, suoritettaisiin samat toimenpiteet kuin edellä on selostettu. Keskusvaalilautakunta päättäisi siis tässäkin tapauksessa, että kyseisen äänestysalueen ennakoäänet ja vaalipäivän äänet lasketaan yhdessä. Tällöin ei olisi merkitystä sillä,

kuinka monta hyväksyttyä vaalikuorta äänestysalueella on annettu. Vaikka vaalikuoria olisi esimerkiksi 100, mutta kyseisenlainen arvio tehtäisiin, vaalilautakunnan tulisi toimittaa vaalipäivän äänet edellä sanotun mukaisesti keskusvaalilautakunnalle. Arvio vaalipäivänä äänestävien lukumäärästä voitaisiin tehdä jo ennakoöänestyksen päätyttyä tiistaina 5. päivänä ennen vaalipäivää ja viimeistään seuraavana perjantaina. Koska kyseessä on arvio, merkitystä ei olisi sillä, että loppujen lopuksi äänestysalueella todettaisiinkin äänestäneen vaalipäivänä 50 henkilöä tai tätä enemmän. Samasta syystä merkitystä ei myöskään olisi sillä, että vastoin arviota jollakin äänestysalueella äänestääkin vähemmän kuin 50 henkilöä. Tämähän selviää vasta vaalitoimituksen päätyttyä, jolloin pykälässä tarkoitettuja yhdistämisistä ei enää voida tehdä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin toimenpiteistä niissä tapauksissa, joissa äänestysalue on niin pieni, että perustellusti voidaan arvioida äänestysalueella äänestävän ennakkoon ja vaalipäivänä yhteensä vähemmän kuin 50 henkilöä. Tällöin keskusvaalilautakunnan olisi määrättävä, että äänestysalueen ennakoöänet ja vaalipäivän äänet lasketaan yhdessä jonkin toisen äänestysalueen ennakoöänten ja vaalipäivän äänten kanssa. Keskusvaalilautakunnan tulisi ensinnäkin päättää, minkä toisen äänestysalueen äänestyslippuihin pienen äänestysalueen äänestysliput yhdistetään. Sen jälkeen keskusvaalilautakunnan tulisi muissa kuin kunnallisvaaleissa ilmoittaa vaalipiirilautakunnalle, että näiden kahden äänestysalueen vaalikuoria ei toimiteta vaalipiirilautakunnalle ja että näiden kahden äänestysalueen vaalipäivän äänten alustavasta laskennasta huolehtii vaalilautakuntien sijasta keskusvaalilautakunta itse. Viimeksi mainittu tulisi luonnollisesti ilmoittaa myös asianomaisille vaalilautakunnille.

Kyseeseen tulevien vaalilautakuntien toimenpiteet vaalitoimituksen päätyttyä olisivat voimassa olevan lain mukaisia, ja niistä säädettäisiin 3 momentissa. Keskusvaalilautakunnan toimenpiteistä säädettäisiin 4 momentissa. Keskusvaalilautakunta yhdistäisi yhdeksi kokonaisuudeksi 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa kaksi äänestyslippu-

puerää, yhden äänestysalueen ennakoöänet ja vaalipäivän äänet, ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa neljä äänestyslippuerää, pienen äänestysalueen ennakoöänet ja vaalipäivän äänet sekä siihen yhdistetyn äänestysalueen ennakoöänet ja vaalipäivän äänet, sekä huolehtisi näiden äänestyslippukokonaisuuksien alustavasta laskennasta. Alustavan laskennan tultua suoritetuksi keskusvaalilautakunta toimittaisi äänestysliput muissa kuin kunnallisvaaleissa vaalipiirilautakunnalle tarkastuslaskentaa varten. Myös tarkastuslaskennassa ja siten myös vaalien lopullisessa tuloksessa äänestyslippuja käsiteltäisiin yhtenä kokonaisuutena.

85 §. *Äänestyslipun mitättömyys.* Pykälän 1 momentin 2 kohtaan tehtäisiin sama muutos kuin 63 §:n 2 momentin 2 kohtaan.

86 §. *Ennakoöänten laskenta.* Pykälän 2 momentti otettaisiin 82 §:n perusteluissa kuvatuin tavoin muutettuna 82 §:ään. Momentissa säädettäisiin, että ennakoöänestyksen tulos lasketaan kunnan kultakin äänestysalueelta erikseen, lukuun ottamatta 82 §:ssä tarkoitettuja tapauksia, joissa äänestysalueen ennakoöänet ja vaalipäivän äänet lasketaan yhdessä. Käytännössä edellytykset ennakoöänten laskemiselle äänestysalueittain luotaisiin jo aiemmin eli siinä vaiheessa, kun keskusvaalilautakunta lajittelee sille saapuneet lähete kuoret äänestysalueittain.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan ennakoöänten laskennan tuloksesta tiedotetaan oikeusministeriön määräämällä tavalla. Käytännössä asia on näin ollutkin, vaikka voimassa olevasta laista sääntely puuttuu.

87 §. *Äänten tarkastuslaskenta.* Pykälän 1 momentin alku muutettaisiin kielellisesti täsmällisempään muotoon. Samoin momenttiin tehtäisiin 82 §:n muutoksista aiheutuva tekninen muutos.

127 §. *Vaalipäivä.* Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että presidentinvaalin toisen vaalin vaalipäivä olisi ensimmäistä vaalia seuraava toinen sunnuntai. Toinen vaali toimitettaisiin siten kahden viikon kuluttua ensimmäisestä vaalista.

137 §. *Vaalipiireissä annetut äänet.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että vaalipiirilautakunta vahvistaa presidentinvaalin ensimmäisen vaalin tuloksen vaalipiirissä

tiistaina 2. päivänä vaalipäivän jälkeen kello 10 aloitettavassa kokouksessa. Voimassa olevan lain mukaan kokous aloitetaan keskiviikkona 3. päivänä vaalipäivän jälkeen kello 18.

138 §. *Presidentin valituksi tuleminen.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että Helsingin vaalipiirilautakunnan olisi vastaisuudessa ilmoitettava presidentinvaalin tuloksesta oikeusministeriölle sen määräämällä tavalla. Nykyisin ilmoitus tehdään valtioneuvostolle.

139 §. *Toista vaalia koskeva kuulutus.* Pykälään tehtäisiin muutos, jonka mukaan oikeusministeriön olisi, saatuaan koko maan tulosta koskevan ilmoituksen Helsingin vaalipiirilautakunnalta ja todettuaan, ettei kukaan ehdokas tullut ensimmäisessä vaalissa valituksi, annettava viipymättä ensimmäisen vaalin tuloksesta kuulutus, joka julkaistaisiin Suomen säädöskokoelmassa. Kuulutuksen tietosisältö olisi voimassa olevan lain mukainen. Käytännössä kuulutus annettaisiin heti, kun ilmoitus puolen päivän aikoihin saapuu vaalipiirilautakunnalta. Tieto kuulutuksesta annettaisiin tiedotusvälineille, esimerkiksi Suomen Tietotoimistolle, välittömästi sen valmistuttua, siis jopa ennen sen julkaisemista säädöskokoelmassa. Näin virallinen tieto toisen vaalin toimittamisesta olisi olemassa jo iltapäivällä tiistaina 2. päivänä vaalipäivän jälkeen, ja toisen vaalin ennakoäänestys pääsisi alkamaan heti seuraavana päivänä.

Koska toisen vaalin ennakoäänestys alkaisi jo ensimmäisen vaalin tuloksen vahvistamispäivää seuraavana päivänä eli keskiviikkona kello 8, olisi todennäköistä, ettei Helsingin vaalipiirilautakunnan laatima toisen vaalin ehdokasluettelo ehdi ajoissa ennakoäänestyspaikkoihin. Siksi 44 §:n 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ennakoäänestyspaikan vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan tulisi huolehtia siitä, että toisen vaalin ehdokasluettelon tiedot ovat ennakoäänestyspaikassa esillä oikeusministeriön määräämällä tavalla. Käytännössä ministeriö voisi julkaista ehdokasluettelon tiedot esimerkiksi internet-sivuillaan, josta ne olisivat tulostettavissa. Toinen tapa voisi olla se, että ennakoäänestyspaikkoihin lähetettäisiin jo ensimmäisen vaalin ehdokasluettelon mukana toisen vaalin ehdokasluettelon pohjat, joi-

hin sitten siirrettäisiin tiedot toisen vaalin ehdokkaista. Kolmas tapa voisi olla ehdokastietojen lähettäminen tiistai-iltapäivänä ennakoäänestyspaikkoihin ja kuntien keskusvaalilautakunnille telefaxilla tai sähköpostilla taikka muulla vastaavalla tavalla. Ehdokastietoja pidettäisiin tässä muodossa ennakoäänestyspaikassa esillä, kunnes varsinaiset ehdokasluettelot saapuvat. Suomen edustustoihin ja suomalaisiin laivoihin toisen vaalin ehdokasluetteloita ei toimitettaisi lainkaan, koska ne eivät useimmissa tapauksissa ehtisi perille ennen ennakoäänestysajan päättymistä.

188 §. *Kustannusten jako vaaliviranomaisen välillä.* Pykälän 1 momentissa säädetään siitä, mistä vaalikustannuksista vastaa valtio (oikeusministeriö) ja 2 momentissa siitä, mistä vaalikustannuksista vastaa kunta. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että ministeriö vastaisi myös äänestyspaikkarekisteristä aiheutuvista kustannuksista ja kuntien käyttämien tuloslaskentaohjelmistojen kustannuksista. Äänestyspaikkarekisteristä ehdotetaan säädettäväksi 9 §:ssä. Tuloslaskentaohjelmistojen avulla välitetään tulostiedot kunnasta vaalitietojärjestelmän keskitettyyn laskentajärjestelmään.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että kunta vastaisi keskusvaalilautakunnan, vaalilautakuntien, vaalitoimikuntien ja kotimaan yleisten ennakoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoiden toiminnasta aiheutuneista menoista sekä kaikista muista vaalien toimitamisesta aiheutuneista menoista, pois lukien 1 momentissa tarkoitetut menot. Kuntien taloudellisen rasituksen vähentämiseksi ehdotetaan kuitenkin, että oikeusministeriö suorittaisi kunnalle eduskuntavaaleissa, presidentinvaalissa ja europarlamenttivaaleissa kertakorvauksen, joka olisi ministeriön vahvistama euromäärä kerrottuna kunnassa asuvien äänioikeutettujen lukumäärällä. Laskennassa ei siis otettaisi huomioon kunnan ulkosuomalaisia äänioikeutettuja. Jos presidentinvaalissa toimitetaan toinen vaali, korvaus suoritettaisiin kaksinkertaisena. Ministeriö vahvistaisi korvausperusteen hyvissä ajoin ennen vaaleja ja suorittaisi korvauksen kunnan tilille sen jälkeen, kun äänioikeusrekisteri on tullut lainvoimaiseksi, jolloin myös äänioikeutettujen lukumäärät ovat selvillä. Ennen vahvis-

tamista ministeriö neuvottelisi korvauksesta Suomen Kuntaliiton ja valtiovarainministeriön kanssa.

## **2. Tarkemmat säännökset**

Ehdotettu laki ei aiheuttaisi juuri lainkaan muutoksia voimassa olevan vaalilain mukaisiin muihin säännöksiin. Koska kotimaan yleisistä ennakkoonäänestyspaikoista päättäisivät edellä esitetyn mukaisesti kunnat, valtioneuvoston asetusta kotimaan yleisistä ennakkoonäänestyspaikoista ei enää annettaisi.

## **3. Voimaantulo**

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mah-

dollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Sitä sovellettaisiin ensimmäisen kerran 16 päivänä maaliskuuta 2003 toimitettavissa eduskuntavaaleissa.

## **4. Säättämisjärjestys**

Esitys ei sisällä säännöksiä, jotka edellyttäisivät perustuslain säättämisjärjestystä. Siten lakiehdotus voidaan käsitellä perustuslain 72 §:n mukaisessa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:



## Laki

### vaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

*kumotaan* 2 päivänä lokakuuta 1998 annetun vaalilain (714/1998) 10 §:n 2 momentti, *muutetaan* 4 §, 5 §:n 7, 9, 10 ja 14 kohta, 8 §:n 2 ja 4 momentti, 9 §:n 1 momentin 1–3 kohta ja 3 momentti, 17 §:n 1 momentti, 2 momentin johdantokappale ja 3 momentti, 29 §:n 2 momentti, 44 §:n 4 momentti, 47 §, 48 §:n 1 momentin 1 kohta, 49 §:n 2 momentti, 56 §:n 1 momentti, 61 §, 62 §:n 1 momentti, 63 §:n 2 momentin 2 kohta ja 5 momentti, 64 §, 69 §:n 1 momentti, 71 §:n 4 momentti, 82 §, 85 §:n 1 momentin 2 kohta, 86 §:n 2 momentti, 87 §:n 1 momentti, 127 §:n 2 momentti, 137 §, 138 §:n 1 momentti, 139 § sekä 188 §:n otsikko, 1 ja 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 139 § laissa 1258/1999, sekä

*lisätään* 48 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, lakiin uusi 48 a §, 9 §:ään uusi 4 momentti, 13 §:ään uusi 4 momentti, 23 §:ään uusi 4 momentti, 49 §:ään uusi 3 momentti ja 86 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

#### 4 §

##### *Vaalitoimitus*

Vaalit toimitetaan järjestämällä *ennakkoäänestys* ja *vaalipäivän äänestys*. Ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen järjestämisestä kotimaassa vastaa kunta sekä ennakkoäänestyksen järjestämisestä ulkomailla ulkoasiainministeriö.

#### 5 §

##### *Vaalipiirit eduskuntavaaleissa*

Eduskuntavaaleja varten maa on jaettu maakuntajaon pohjalta seuraaviin *vaalipiireihin*:

7) Pirkanmaan vaalipiiri, johon kuuluvat Hämeenkyrön, Ikaalisten, Juupajoen, Kangasalan, Kihniön, Kuhmalahden, Kurun, Kylmäkosken, Lempäälän, Luopioisten, Längelmäen, Mouhijärven, Mäntän, Nokian, Oriveden, Parkanon, Pirkkalan, Pälkäneen, Ruoveden, Sahalahden, Suodenniemen, Tampereen, Toijalan, Urjalan, Valkeakosken, Vammalan, Vesilahden, Viialan, Viljakkalan, Vilppulan, Virtain, Ylöjärven sekä Äetsän kunnat;

9) Etelä-Savon vaalipiiri, johon kuuluvat Enonkosken, Haukivuoren, Heinäveden, Hirvensalmen, Joroisten, Juvan, Jäppilän, Kangasniemen, Kerimäen, Mikkelin, Mäntyharjun, Pertunmaan, Pieksämäen, Pieksämäen maalaiskunnan, Punkaharjun, Puumalan, Rantasalmen, Ristiinan, Savonlinnan, Savonrannan, Sulkavan sekä Virtasalmen kunnat;

10) Pohjois-Savon vaalipiiri, johon kuuluvat Iisalmen, Juankosken, Kaavin, Kangaslammin, Karttulan, Keiteleen, Kiuruveden, Kuopion, Lapinlahden, Leppävirran, Maaningan, Nilsiä, Pielaveden, Rautalammen, Rautavaaran, Siilinjärven, Sonkajärven, Suonenjoen, Tervon, Tuusniemen, Varkauden, Varpaisjärven, Vehmersalmen, Vesannon sekä Vieremän kunnat;

14) Oulun vaalipiiri, johon kuuluvat Alavieskan, Haapajärven, Haapaveden, Hailuodon, Haukiputaan, Hyrynsalmen, Iin, Kajaanin, Kalajoen, Kempeleen, Kestilän, Kii-  
mingin, Kuhmon, Kuivaniemen, Kuusamon, Kärsämäen, Limingan, Lumijoen, Merijärven, Muhoksen, Nivalan, Oulaisten, Oulun, Oulunsalon, Paltamon, Pattijoen, Piippolan, Pudasjärven, Pulkkilan, Puolangan, Pyhäjoen, Pyhäjärven, Pyhännän, Raahen, Rantsilan, Reisjärven, Ristijärven, Ruukin, Sievin, Siikajoen, Sotkamon, Suomussalmen, Tait-  
valkosken, Tyrnävän, Utajärven, Vaalan, Vi-

hannin, Vuolijoen, Yli-Iin, Ylikiimingin sekä Ylivieskan kunnat;

8 §

*Äänestysalueet*

Päätös äänestysalueista tulee voimaan 15 päivänä lokakuuta, jos päätös tehdään ja päätöksestä ilmoitetaan maistraatille sen määrämällä tavalla viimeistään saman vuoden huhtikuussa. Myöhemmin tehty tai maistraatille ilmoitettu päätös tulee voimaan 15 päivänä lokakuuta seuraavana vuonna.

Äänestysalueista tehtyä päätöstä, josta on ilmoitettu maistraatille, noudatetaan hallinto-oikeudelle tehdystä valituksesta huolimatta, kunnes valitusasia on ratkaistu, jollei hallinto-oikeus toisin määrää. Hallinto-oikeuden valituksesta antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

9 §

*Ennakkoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat*

*Ennakkoäänestyspaikkoja* ovat:

- 1) ne kotimaan yleiset ennakkoäänestyspaikat, joiden lukumäärästä ja sijainnista kunnanhallitus päättää ja joita on oltava, jollei erityisestä syystä muuta johdu, jokaisessa kunnassa vähintään yksi;
- 2) valtioneuvoston asetuksella säädettävät Suomen edustustot ja niiden toimipaikat;
- 3) sairaalat, ympärivuorokautista hoitoa antavat ja muut, kunnanhallituksen päätöksellä määrätyt sosiaalihuollon toimintayksiköt sekä rangaistuslaitokset (*laitos*);

Jokaisella äänestysalueella on kunnanhallituksen päätöksellä määrätty *vaalipäivän äänestyspaikka*. Erityisistä syistä äänestyspaikka voidaan sijoittaa äänestysalueen tai kunnankin ulkopuolelle, jollei siitä aiheudu äänestäjille kohtuutonta haittaa.

Kunnanhallituksen on huolehdittava siitä, että Väestörekisterikeskuksen ylläpitämään *äänestyspaikkarekisteriin* viipymättä merki-

tään Väestörekisterikeskuksen määrämällä tavalla jokaisen kunnassa olevan yleisen ennakkoäänestyspaikan nimi, käyntiosoite, aukiolopäivät ja päivittäiset aukioloajat sekä vaalipäivän äänestyspaikan nimi ja käyntiosoite sekä muut oikeusministeriön määrämät tiedot. Ne kotimaan yleiset ennakkoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat, jotka ovat äänestyspaikkarekisterissä 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä, ovat vaaleissa äänestyspaikkoina, vaikka tässä pykälässä tarkoitettua kunnanhallituksen päätöksestä tehtyä oikaisuvaatimusta ei ole käsitelty ja vaikka hallinto-oikeudelle tehtyä kunnallisvalitusta, jolla oikaisuvaatimuksesta tehtyyn päätökseen on haettu muutosta, ei ole ratkaistu. Kunnanhallitukselle tehty oikaisuvaatimus ja kunnanhallituksen päätöksestä tehty kunnallisvalitus on käsiteltävä kiireellisesti. Hallinto-oikeuden valituksesta antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

13 §

*Kunnan keskusvaalilautakunta*

Kunnan keskusvaalilautakunnan on ilmoitettava yhteystietonsa Väestörekisterikeskukselle sen määrämällä tavalla.

17 §

*Vaalitoimitsijat*

Ennakkoäänestyksestä kotimaan yleisessä ennakkoäänestyspaikassa, Suomen edustustossa ja suomalaisessa laivassa sekä kotiäänestyksestä huolehtivat *vaalitoimitsijat*. Kuskakin kotimaan yleisessä ennakkoäänestyspaikassa on oltava ainakin kaksi vaalitoimitsijaa. Muissakin ennakkoäänestyspaikoissa vaalitoimitsijoita voi tarvittaessa olla kaksi tai useampia.

Vaalitoimitsijat kotimaan yleiseen ennakkoäänestyspaikkaan määrää kunnan keskusvaalilautakunta. Muutoin vaalitoimitsijoina ovat:

Ennakköäänestystä kotimaan yleisessä ennakköäänestyspaikassa toimitettaessa vähintään kahden vaalitoimitsijan on oltava yhtä aikaa saapuvilla. Muissa ennakköäänestyspaikoissa, joihin vaalitoimitsijoita on nimetty tai määrätty kaksi tai useampia, riittää, että ennakköäänestystä toimitettaessa on saapuvilla yksi vaalitoimitsija. Kunkin yksittäisen kotiaäänestyksen toimittamisesta huolehtii yksi vaalitoimitsija.

## 23 §

*Äänioikeusrekisterin tietojen tarkastaminen*

Jos maistraatti on määrännyt väestötietolain (507/1993) 25 §:n 4 momentissa tarkoitetun henkilötietoja koskevan luovutuskiellon, äänioikeusrekisterissä olevista henkilötiedoista voidaan pitää tarkastusta varten nähtävinä vain tämän lain 18 §:n 2 momentin 2, 7 ja 10 kohdassa tarkoitetut tiedot.

## 29 §

*Äänioikeusrekisterin käyttö*

Äänestämistä koskevat merkinnät eivät ole julkisia, ennen kuin vaalipäivän äänestys on päättynyt. Jos presidentinvaalissa toimitetaan toinen vaali, ensimmäisen vaalin äänestämistä koskevat merkinnät ovat julkisia vasta toisen vaalin vaalipäivän äänestyksen päätyttyä.

## 44 §

*Ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelu ja tiedoksi saattaminen*

Helsingin vaalipiirilautakunta huolehtii europarlamenttivaalien ehdokaslistojen yhdistelmien ja presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelusta noudattaen soveltuvin osin, mitä 1 momentissa säädetään eduskuntavaalien ehdokaslistojen yhdistelmän jakelusta. Jos presidentinvaalin toisen vaalin ehdokasluetteloa

ei voida toimittaa ennakköäänestyspaikkaan ennen toisen vaalin ennakköäänestyksen alkamista, vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että ehdokasluettelon tiedot ovat ennakköäänestyksen alkaessa ennakköäänestyspaikassa esillä oikeusministeriön määräämällä tavalla.

## 47 §

*Ennakköäänestyksen ajanjakso*

Ennakköäänestys aloitetaan 11. päivänä ennen vaalipäivää sekä lopetetaan ulkomailla 8. päivänä ja kotimaassa 5. päivänä ennen vaalipäivää. Suomalaisessa laivassa ennakköäänestys voidaan, presidentinvaalin toista vaalia lukuun ottamatta, kuitenkin aloittaa jo 18. päivänä ennen vaalipäivää.

Kotimaan yleinen ennakköäänestyspaikka on ennakköäänestystä varten avoinna kaikkina päivinä 1 momentissa tarkoitettuna ajanjaksona, jollei kunnanhallituksen päätöksellä erityisistä syistä toisin määrätä.

Suomen edustustoissa ja niiden toimipaikoissa ennakköäänestyksen ajanjakso voi, sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään, olla lyhyempi kuin 1 momentissa säädetään.

## 48 §

*Ennakköäänestysajat*

Ennakköäänestys toimitetaan ennakköäänestyksen ajanjaksona:

1) kotimaan yleisessä ennakköäänestyspaikassa kunnanhallituksen päätöksellä määrätynä aikana, joka ei saa olla arkipäivisin ennen kello 8:aa eikä kello 20:n jälkeen eikä lauantaisin ja sunnuntaisin ennen kello 10:tä eikä kello 16:n jälkeen;

Sen lisäksi, mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään, ennakköäänestystä ei toimiteta uudenvuodenaattona tai -päivänä, loppiaisenä, ensimmäisenä pääsiäispäivänä, vapunaattona tai -päivänä, helluntaipäivänä, juhannusaattona tai -päivänä, itsenäisyyspäivänä, jouluaattona eikä ensimmäisenä tai toisena joulupäivänä.

## 48 a §

*Ennakkoäänestystila*

Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että kaikissa kunnanhallituksen päätöksellä kotimaan yleisiksi ennakkoäänestyspaikoiksi määrätyissä paikoissa on ennakkoäänestystä varten asianmukainen *ennakkoäänestystila* ja tarvittava kalusto.

Ennakkoäänestystilassa tulee olla riittävästi tilaa myös niitä äänestäjiä varten, jotka odottavat vuoroaan päästäkseen äänestämään.

## 49 §

*Ennakkoäänestyksestä tiedottaminen*

Vaalitoimitsijoiden ja vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että äänestysajoista ja ennakkoäänestyksen tarkemmasta järjestelystä tiedotetaan ennakkoäänestyspaikalla julkipantavin kuulutuksin ja tarvittaessa muullakin sopivalla tavalla.

Oikeusministeriön on riittävällä ja sopivalla tavalla tiedotettava yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja äänestysajoista niissä.

## 56 §

*Järjestys ennakkoäänestyspaikassa*

Ennakkoäänestyspaikassa tai sen välittömässä läheisyydessä ei saa äänestysaikana pitää puheita, julkipanna tai jakaa painettuja tai kirjoitettuja kehoituksia eikä muutoinkaan vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa äänestäjien vaalivapauteen.

## 61 §

*Vaaliviranomaisen toimet ennakkoäänestyksen lopuksi*

Vaalitoimitsijan tai vaalitoimikunnan puheenjohtajan on allekirjoitettava lähetekirjeeseen todistus siitä, että äänestys on toimitettu laissa säädetyin tavoin ja, jos lähetekirjeeseen ei tehdä lähetekirjeen kuittausmerkintää,

merkittävä siihen myös päiväys ja ennakkoäänestyspaikan nimi tai, jos ennakkoäänestys on toimitettu laitoksessa tai kotiaänestyksenä, sen kunnan nimi, jossa äänestys on toimitettu. Kotiaänestyksen vaalitoimitsijan on lisäksi huolehdittava siitä, että 54 §:ssä tarkoitettu kotiaänestyksessä läsnä oleva henkilö merkitsee lähetekirjeeseen nimikirjoituksensa. Vaalikuori ja lähetekirje on tämän jälkeen suljettava lähetekuoreen. Vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on säilytettävä hallussaan olevia lähetekuoria huolellisesti ja luotettavalla tavalla.

## 62 §

*Lähetekuorten toimittaminen kunnan keskusvaalilautakunnalle*

Kotimaan yleisen ennakkoäänestyspaikan vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on viipymättä huolehdittava siitä, että oman kunnan keskusvaalilautakunnalle osoitetut lähetekuoret toimitetaan keskusvaalilautakunnalle sen määräämällä tavalla sekä siitä, että muiden kuntien keskusvaalilautakunnille osoitetut lähetekuoret toimitetaan keskusvaalilautakunnille postitse tai muulla luotettavalla tavalla. Vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on otettava kuittaus lähetekuorten vastaanottamisesta siltä, jolle kuoret luovutetaan.

## 63 §

*Ennakkoäänestysasiakirjojen tarkastaminen*

Äänestys on jätettävä huomioon ottamatta, jos:

2) vaalikuoreen on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva taikka muu asiaton merkintä;

Sen jälkeen kun ennakkoäänestysasiakirjat on tarkastettu, kunnan keskusvaalilautakunnan on lajiteltava hyväksytyt vaalikuoret äänestysalueittain sekä laskettava vaalikuorten lukumäärä äänestysalueittain ja merkittävät lukumäärät pöytäkirjaan. Hyväksytyt vaali-

kuoret on äänestysalueittain lajiteltuina ja lähetekirjeistä erotettuina säilytettävä avaamattomina varmassa tallessa.

## 64 §

*Vaalikuorten toimittaminen vaalipiirilautakunnalle*

Muissa kuin kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnan on suljettava vaalikuoret kestävään päällykseen äänestysalueittain lajiteltuina. Lähetukseen liitetään tiedot vaalikuorten lukumäärästä kussakin ryhmässä, johon ne on lajiteltu. Lähetys sinetöidään, ja sen päällykseen merkitään vaalipiirilautakunnan osoite ja lähettäjä. Lähetys toimitetaan kiireellisesti vaalipiirilautakunnalle sen määräämällä tavalla.

Jos kunnan keskusvaalilautakunta 82 §:n mukaisesti määrää, että jonkin äänestysalueen ennakkoäännet lasketaan yhdessä saman äänestysalueen vaalipäivän äänien kanssa, sen on viipymättä ilmoitettava tästä vaalipiirilautakunnalle. Tällöin kyseisen äänestysalueen vaalikuoria ei toimiteta vaalipiirilautakunnalle.

## 69 §

*Äänestystila*

Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestystä varten kullakin äänestysalueella on kunnan tähän tarkoitukseen käytettäväksi antama asianmukainen *äänestystila* ja tarvittava kalusto.

## 71 §

*Vaaliluettelot ja niiden toimittaminen*

Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaaliluettelot ovat ennen vaalipäivän äänestyksen alkamista vaalilautakuntien käytettävissä. Vaaliluettelot eivät ole julkisia, ennen kuin vaalipäivän äänestys on päättynyt. Jos presidentinvaalissa toimitetaan toinen vaali, ensimmäisen vaalin vaali-

luettelot ovat julkisia vasta toisen vaalin vaalipäivän äänestyksen päätyttyä.

## 82 §

*Vaalisalaisuuden turvaaminen pienillä äänestysalueilla*

Jos äänestysalueella on 63 §:n mukaisesti hyväksytyjä vaalikuoria vähemmän kuin 50 tai jos voidaan perustellusti arvioida, että äänestysalueella äänestää vaalipäivänä vähemmän kuin 50 henkilöä, kunnan keskusvaalilautakunnan on määrättävä, että äänestysalueen ennakkoäännet ja vaalipäivän äännet lasketaan yhdessä. Tällöin äänestysalueen vaalilautakunta ei suorita vaalipäivän äänten alustavaa laskentaa, vaan toimittaa äänestysliput alustavaa laskentaa varten keskusvaalilautakunnalle.

Jos voidaan perustellusti arvioida, että äänestysalueella äänestää ennakkoon ja vaalipäivänä yhteensä vähemmän kuin 50 henkilöä, kunnan keskusvaalilautakunnan on hyväksyä ajoin ennen vaalipäivää määrättävä ja muissa kuin kunnallisvaaleissa vaalipiirilautakunnalle ilmoitettava, että äänestysalueen ennakkoäännet ja vaalipäivän äännet sekä jonkin toisen äänestysalueen ennakkoäännet ja vaalipäivän äännet lasketaan yhdessä. Tällöin kyseisten kahden äänestysalueen vaalilautakunnat eivät suorita vaalipäivän äänten alustavaa laskentaa, vaan toimittavat äänestysliput alustavaa laskentaa varten keskusvaalilautakunnalle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen äänestysalueiden vaalilautakunnan ja 2 momentissa tarkoitettujen äänestysalueiden vaalilautakuntien on sen jälkeen, kun äänestysliput vaalisalaisuus säilyttäen on otettu vaaliurnasta ja niiden lukumäärä laskettu, suljettava äänestysliput kestävään päällykseen oikeusministeriön määräämällä tavalla. Päällykseen merkitään kunnan keskusvaalilautakunnan osoite, lähetysten sisältö ja lähettäjä. Lähetys toimitetaan viipymättä keskusvaalilautakunnalle. Vaalipöytäkirjaan tehdään menettelystä johtuvat merkinnät.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on avattava 1 momentissa tarkoitettujen äänestysalueiden ja 2 momentissa tarkoitettujen äänestysalueiden vaalikuoret sekä yhdistettävä

niissä olevat äänestysliput äänestysalueissa vaalipäivänä annettuihin äänestyslippuihin ja lisäksi 2 momentissa tarkoitettujen äänestysalueiden äänestysliput keskenään. Keskusvaalilautakunta suorittaa näiden äänestyslipujen alustavan ääntenlaskennan noudattaen soveltuvin osin, mitä 78 §:ssä säädetään. Muissa kuin kunnallisvaaleissa keskusvaalilautakunta toimittaa sen jälkeen äänestysliput, keskusvaalilautakunnan kokouksesta laaditun pöytäkirjan sekä vaalilautakuntien vaalipöytäkirjat vaalipiirilautakunnalle noudattaen soveltuvin osin, mitä 64 §:n 1 momentissa säädetään.

## 85 §

*Äänestyslipun mitättömyys*

Äänestyslippu on mitätön, jos:

2) vaalikuoreen on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva taikka muu asiaton merkin-

## 86 §

*Ennakkoäännten laskenta*

Ennakkoäänestyksen tulos lasketaan kunnan kultakin äänestysalueelta erikseen, lukuun ottamatta 82 §:ssä tarkoitettuja tapauksia.

Ennakkoäännten laskennasta tiedotetaan oikeusministeriön määrämällä tavalla.

## 87 §

*Äänten tarkastuslaskenta*

Vaalipäivää seuraavana maanantaina kello 9 on ryhdyttävä tarkastamaan vaalipäivän äänestyksessä annettuja äänestyslippuja sekä vaalilautakuntien ja 82 §:n 4 momentissa tarkoitettuja kuntien keskusvaalilautakuntien laskelmia. Tarkastuslaskennassa on päätettävä, mitkä äänestysliput luetaan ehdokkaiden hyväksi ja mitkä jätetään mitättöminä huomioon ottamatta.

## 127 §

*Vaalipäivä*

Jos toinen vaali on toimitettava, sen vaalipäivä on ensimmäistä vaalia seuraava toinen sunnuntai.

## 137 §

*Vaalipiireissä annetut äänet*

Vaalipiirilautakunta vahvistaa 2. päivänä ensimmäisen vaalin vaalipäivän jälkeen kello 10 aloitettavassa kokouksessaan ne äänimäärät, jotka kukin ehdokas on ensimmäisessä vaalissa saanut vaalipiirissä, sekä ilmoittaa viipymättä oikeusministeriön määrämällä tavalla Helsingin vaalipiirilautakunnalle näin vahvistetut äänimäärät ja vaalissa annettujen äänten määrän.

## 138 §

*Presidentin valituksi tuleminen*

Saatuun 137 §:ssä tarkoitettun ilmoituksen kaikilta vaalipiirilautakunnilta Helsingin vaalipiirilautakunta viipymättä vahvistaa ensimmäisessä vaalissa koko maassa kullekin ehdokkaalle annettujen äänten lopullisen määrän ja vaalissa annettujen äänten kokonaisuuden sekä ilmoittaa ne oikeusministeriölle sen määrämällä tavalla.

## 139 §

*Toista vaalia koskeva kuulutus*

Jollei kukaan ehdokkaista ole saanut enemmistöä annetuista äänistä eikä presidentti tämän vuoksi ole tullut ensimmäisessä vaalissa valituksi, oikeusministeriön on tämän todettuaan viipymättä 2. päivänä vaalipäivän jälkeen annettava ensimmäisen vaalin tuloksesta kuulutus, joka julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa. Kuulutuksessa on mainittava kunkin ehdokkaan ensimmäisessä vaalissa koko maassa saama äänimäärä. Siinä

on myös mainittava, että presidentin valitsemiseksi on perustuslain mukaan toimitettava toinen vaali sekä ketkä kaksi ehdokasta ovat presidenttiehdokkaina toisessa vaalissa ja mitkä numerot ehdokkailla 42 §:n 2 momentin mukaan on.

## 188 §

*Kustannusten jako vaaliviranomaisten välillä*

Oikeusministeriö vastaa:

1) äänioikeusrekisterin, valtakunnallisen ehdokasrekisterin ja äänestyspaikkarekisterin sekä muiden vaaleissa käytettävien oikeusministeriön tietojärjestelmien ja tuloslaskentaohjelmistojen kustannuksista;

2) ilmoituskorttien laatimisesta ja niiden lähettämisestä äänioikeutetuille aiheutuneista kustannuksista;

3) äänestyslippujen, vaaliluetteloiden ja muiden vaaliasiakirjojen sekä vaalileimasinten, sinetöimisvälineiden ja vaaliurnien valmistamisesta sekä niiden lähettämisestä

kuntien keskusvaalilautakunnille aiheutuneista kustannuksista;

4) 62 §:ssä tarkoitettujen ennakkoäänestyksen lähetekuorten postittamisesta aiheutuneista kustannuksista;

5) ennakkoäänestyksen järjestämisestä ulkomailla aiheutuvista kustannuksista;

6) vaalipiirilautakuntien kuluista.

Kunta vastaa kunnan keskusvaalilautakunnan, vaalilautakuntien, vaalitoimikuntien, yleisten ennakkoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoiden ja kotiaäänestyksen vaalitoimitsijoiden toiminnasta aiheutuneista sekä muista kuin 1 momentissa tarkoitetuista vaalien toimittamisesta aiheutuneista kustannuksista. Muissa kuin kunnallisvaaleissa oikeusministeriö suorittaa kunnalle kertakorvauksena ministeriön vahvistaman euromäärän jokaiselta vaaleissa äänioikeutetulta kunnan asukkaalta.

-----  
Tämä laki tulee voimaan \_\_\_\_\_ päivänä  
kuuta 200 .

Helsingissä 15 päivänä helmikuuta 2002

**Tasavallan Presidentti**

**TARJA HALONEN**

Ministeri *Kimmo Sasi*

## Laki

### vaalilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

*kumotaan* 2 päivänä lokakuuta 1998 annetun vaalilain (714/1998) 10 §:n 2 momentti, *muutetaan* 4 §, 5 §:n 7, 9, 10 ja 14 kohta, 8 §:n 2 ja 4 momentti, 9 §:n 1 momentin 1–3 kohta ja 3 momentti, 17 §:n 1 momentti, 2 momentin johdantokappale ja 3 momentti, 29 §:n 2 momentti, 44 §:n 4 momentti, 47 §, 48 §:n 1 momentin 1 kohta, 49 §:n 2 momentti, 56 §:n 1 momentti, 61 §, 62 §:n 1 momentti, 63 §:n 2 momentin 2 kohta ja 5 momentti, 64 §, 69 §:n 1 momentti, 71 §:n 4 momentti, 82 §, 85 §:n 1 momentin 2 kohta, 86 §:n 2 momentti, 87 §:n 1 momentti, 127 §:n 2 momentti, 137 §, 138 §:n 1 momentti, 139 § sekä 188 §:n otsikko, 1 ja 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 139 § laissa 1258/1999, sekä

*lisätään* 48 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, lakiin uusi 48 a §, 9 §:ään uusi 4 momentti, 13 §:ään uusi 4 momentti, 23 §:ään uusi 4 momentti, 49 §:ään uusi 3 momentti ja 86 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki*

*Ehdotus*

4 §

4 §

*Vaalitoimitus*

*Vaalitoimitus*

Vaalit toimitetaan järjestämällä *ennakkoäänestys* ja *vaalipäivän äänestys*.

Vaalit toimitetaan järjestämällä *ennakkoäänestys* ja *vaalipäivän äänestys*. *Ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen järjestämisestä kotimaassa vastaa kunta sekä ennakkoäänestyksen järjestämisestä ulkomailla ulkoasiainministeriö.*

5 §

*Vaalipiirit eduskuntavaaleissa*

Eduskuntavaaleja varten maa on jaettu maakuntajaon pohjalta seuraaviin *vaalipiireihin*:

7) Pirkanmaan vaalipiiri, johon kuuluvat Hämeenkyrön, Ikaalisten, Juupajoen, Kangasalan, Kihniön, Kuhmalahden, *Kuoreveden*, Kurun, Kylmäkosken, Lempäälän, Luopioisten, Längelmäen, Mouhijärven, Mäntän, Nokian, Oriveden, Parkanon, Pirkalan, Pälkäneen, Ruoveden, Sahalahden, Suodenniemen, Tampereen, Toijalan, Urja-

7) Pirkanmaan vaalipiiri, johon kuuluvat Hämeenkyrön, Ikaalisten, Juupajoen, Kangasalan, Kihniön, Kuhmalahden, Kurun, Kylmäkosken, Lempäälän, Luopioisten, Längelmäen, Mouhijärven, Mäntän, Nokian, Oriveden, Parkanon, Pirkalan, Pälkäneen, Ruoveden, Sahalahden, Suodenniemen, Tampereen, Toijalan, Urjalan, Valkeakos-



lan, Valkeakosken, Vammalan, Vesilahden, Viialan, Viljakkalan, Vilppulan, Virtain, Ylöjärven sekä Äetsän kunnat;

9) Etelä-Savon vaalipiiri, johon kuuluvat *Anttolan*, Enonkosken, Haukivuoren, Heinäveden, Hirvensalmen, Joroisten, Juvan, Jäppilän, *Kangaslammen*, Kangasniemen, Kerimäen, Mikkelin, *Mikkelin maalaiskunnan*, Mäntyharjun, Pertunmaan, Pieksämäen, Pieksämäen maalaiskunnan, Punkaharjun, Puumalan, Rantasalmen, Ristiinan, Savonlinnan, Savonrannan, Sulkavan sekä Virtasalmen kunnat;

10) Pohjois-Savon vaalipiiri, johon kuuluvat Iisalmen, Juankosken, Kaavin, Karttulan, Keiteleen, Kiuruveden, Kuopion, Lapinlahden, Leppävirran, Maaningan, Nilsiä, Pielaveden, Rautalammen, Rautavaaran, Siilinjärven, Sonkajärven, Suonenjoen, Tervon, Tuusniemen, Varkauden, Varpaisjärven, Vehmersalmen, Vesannon sekä Vieremän kunnat;

14) Oulun vaalipiiri, johon kuuluvat Alavieskan, Haapajärven, Haapaveden, Haiuodon, Haukiputaan, Hyrynsalmen, Iin, Kajaanin, Kalajoen, Kempeleen, Kestilän, Kiimingin, Kuhmon, Kuivaniemen, Kuusamon, Kärsämäen, Limingan, Lumijoen, Merijärven, Muhoksen, Nivalan, Oulaisten, Oulun, Oulunsalon, Paltamon, Pattijoen, Piipolan, Pudasjärven, Pulkkilan, Puolangan, Pyhäjoen, Pyhäjärven, Pyhännän, Raahen, Rantsilan, Reisjärven, Ristijärven, Ruukin, Sievin, Siikajoen, Sotkamon, Suomussalmen, Taivalkosken, *Temmeksen*, Tyrnävän, Utajärven, Vaalan, Vihannin, Vuolijoen, Yli-Iin, Ylikiimingin sekä Ylivieskan kunnat;

ken, Vammalan, Vesilahden, Viialan, Viljakkalan, Vilppulan, Virtain, Ylöjärven sekä Äetsän kunnat;

9) Etelä-Savon vaalipiiri, johon kuuluvat Enonkosken, Haukivuoren, Heinäveden, Hirvensalmen, Joroisten, Juvan, Jäppilän, Kangasniemen, Kerimäen, Mikkelin, Mäntyharjun, Pertunmaan, Pieksämäen, Pieksämäen maalaiskunnan, Punkaharjun, Puumalan, Rantasalmen, Ristiinan, Savonlinnan, Savonrannan, Sulkavan sekä Virtasalmen kunnat;

10) Pohjois-Savon vaalipiiri, johon kuuluvat Iisalmen, Juankosken, Kaavin, *Kangaslammin*, Karttulan, Keiteleen, Kiuruveden, Kuopion, Lapinlahden, Leppävirran, Maaningan, Nilsiä, Pielaveden, Rautalammen, Rautavaaran, Siilinjärven, Sonkajärven, Suonenjoen, Tervon, Tuusniemen, Varkauden, Varpaisjärven, Vehmersalmen, Vesannon sekä Vieremän kunnat;

14) Oulun vaalipiiri, johon kuuluvat Alavieskan, Haapajärven, Haapaveden, Haiuodon, Haukiputaan, Hyrynsalmen, Iin, Kajaanin, Kalajoen, Kempeleen, Kestilän, Kiimingin, Kuhmon, Kuivaniemen, Kuusamon, Kärsämäen, Limingan, Lumijoen, Merijärven, Muhoksen, Nivalan, Oulaisten, Oulun, Oulunsalon, Paltamon, Pattijoen, Piipolan, Pudasjärven, Pulkkilan, Puolangan, Pyhäjoen, Pyhäjärven, Pyhännän, Raahen, Rantsilan, Reisjärven, Ristijärven, Ruukin, Sievin, Siikajoen, Sotkamon, Suomussalmen, Taivalkosken, Tyrnävän, Utajärven, Vaalan, Vihannin, Vuolijoen, Yli-Iin, Ylikiimingin sekä Ylivieskan kunnat;

## 8 §

## Äänestysalueet

Päätös äänestysalueista tulee voimaan 15 päivänä lokakuuta, jos päätös tehdään viimeistään saman vuoden huhtikuussa. Myöhemmin tehty päätös tulee voimaan 15 päi-

Päätös äänestysalueista tulee voimaan 15 päivänä lokakuuta, jos päätös tehdään *ja päätöksestä ilmoitetaan maistraatille sen määrämällä tavalla* viimeistään saman

vänä lokakuuta seuraavana vuonna.

Äänestysalueista tehdystä päätöksestä on heti ilmoitettava maistraatille. Päätöstä noudatetaan lääninoikeudelle tehdystä valituksesta huolimatta, kunnes valitusasia on ratkaistu, jollei lääninoikeus toisin määrää. Lääninoikeuden valituksesta antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

## 9 §

*Ennakkoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat*

*Ennakkoäänestyspaikkoja ovat:*

1) asetuksella säädettävät kotimaan yleiset ennakkoäänestyspaikat, joita on oltava, jollei erityisestä syystä muuta johdu, jokaisessa kunnassa vähintään yksi;

2) asetuksella säädettävät Suomen edustustot;

3) sairaalat, ympärivuorokautista hoitoa antavat ja muut kunnan keskusvaalilautakunnan määrämät sosiaalihuollon toimintayksiköt sekä rangaistuslaitokset (*laitos*);

Jokaisella äänestysalueella on *v a a l i - p ä i v ä n ä ä n e s t y s p a i k k a*, jonka kunnanhallitus määrää ja viipymättä ilmoittaa maistraatille. Erityisistä syistä äänestyspaikka voidaan sijoittaa äänestysalueen tai kunnankin ulkopuolelle, jollei siitä aiheudu äänestäjille kohtuutonta haittaa.

vuoden huhtikuussa. Myöhemmin tehty tai maistraatille ilmoitettu päätös tulee voimaan 15 päivänä lokakuuta seuraavana vuonna.

Äänestysalueista tehtyä päätöstä, josta on ilmoitettu maistraatille, noudatetaan hallinto-oikeudelle tehdystä valituksesta huolimatta, kunnes valitusasia on ratkaistu, jollei hallinto-oikeus toisin määrää. Hallinto-oikeuden valituksesta antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

## 9 §

*Ennakkoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat*

*Ennakkoäänestyspaikkoja ovat:*

1) *ne* kotimaan yleiset ennakkoäänestyspaikat, joiden lukumäärästä ja sijainnista kunnanhallitus päättää ja joita on oltava, jollei erityisestä syystä muuta johdu, jokaisessa kunnassa vähintään yksi;

2) *valtioneuvoston* asetuksella säädettävät Suomen edustustot ja niiden toimipaikat;

3) sairaalat, ympärivuorokautista hoitoa antavat ja muut, *kunnanhallituksen päätöksellä määrätyt* sosiaalihuollon toimintayksiköt sekä rangaistuslaitokset (*laitos*);

Jokaisella äänestysalueella on *kunnanhallituksen päätöksellä määrätty v a a l i - p ä i v ä n ä ä n e s t y s p a i k k a*. Erityisistä syistä äänestyspaikka voidaan sijoittaa äänestysalueen tai kunnankin ulkopuolelle, jollei siitä aiheudu äänestäjille kohtuutonta haittaa.

*Kunnanhallituksen on huolehdittava siitä, että Väestörekisterikeskuksen ylläpitämään ä ä n e s t y s p a i k k a r e k i s t e r i i n viipymättä merkitään Väestörekisterikeskuksen määräämällä tavalla jokaisen kunnassa olevan yleisen ennakkoäänestyspaikan nimi, käyntiosoite, aukiolopäivät ja päivittäiset aukioloajat sekä vaalipäivän äänestyspaikan nimi ja käyntiosoite sekä muut oikeusministeriön määrämät tiedot. Ne kotimaan yleiset ennakkoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat, jotka ovat äänestyspaikkarekisterissä 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä, ovat vaaleissa*

*äänestyspaikkoina, vaikka tässä pykälässä tarkoitettusta kunnanhallituksen päätöksestä tehtyä oikaisuvaatimusta ei ole käsitelty ja vaikka hallinto-oikeudelle tehtyä kunnallisvalitusta, jolla oikaisuvaatimusta tehtyyn päätökseen on haettu muutosta, ei ole ratkaistu. Kunnanhallitukselle tehty oikaisuvaatimus ja kunnanhallituksen päätöksestä tehty kunnallisvalitus on käsiteltävä kiireellisesti. Hallinto-oikeuden valituksesta antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.*

## 10 §

*Vaaliasioiden käsittely valtioneuvostossa*

-----  
*Ennakköäänestyksestä ulkomailla huolehtii ulkoasiainministeriö siten kuin tässä laissa säädetään.*

(2 mom. kumotaan)

## 13 §

*Kunnan keskusvaalilautakunta*

-----  
*Kunnan keskusvaalilautakunnan on ilmoitettava yhteystietonsa Väestörekisterikeskukselle sen määräämällä tavalla.*

## 17 §

*Vaalitoimitsijat*

Ennakköäänestyksestä kotimaan yleisessä ennakköäänestyspaikassa, Suomen edustotossa ja suomalaisessa laivassa sekä kotiäänestyksestä huolehtii *vaalitoimitsija*.

Vaalitoimitsijan määräämisestä kotimaan yleiseen ennakköäänestyspaikkaan säädetään asetuksella. Muutoin vaalitoimitsijana on:

-----

## 17 §

*Vaalitoimitsijat*

Ennakköäänestyksestä kotimaan yleisessä ennakköäänestyspaikassa, Suomen edustotossa ja suomalaisessa laivassa sekä kotiäänestyksestä huolehtivat *v a a l i t o i m i t s i j a t*. Kussakin kotimaan yleisessä ennakköäänestyspaikassa on oltava ainakin kaksi vaalitoimitsijaa. Muissakin ennakköäänestyspaikoissa vaalitoimitsijoita voi tarvittaessa olla kaksi tai useampia.

*Vaalitoimitsijat* kotimaan yleiseen ennakköäänestyspaikkaan määrää *kunnan keskusvaalilautakunta*. Muutoin *vaalitoimitsijoina* ovat:

-----

Ennakköäänestyspaikkaan voidaan tarvittaessa määrätä useita vaalitoimitsijoita. Kunkin yksittäisen kotiaänestyksen toimitamisesta huolehtii kuitenkin vain yksi vaalitoimitsija.

*Ennakköäänestystä kotimaan yleisessä ennakköäänestyspaikassa toimitettaessa vähintään kahden vaalitoimitsijan on oltava yhtä aikaa saapuvilla. Muissa ennakköäänestyspaikoissa, joihin vaalitoimitsijoita on nimetty tai määrätty kaksi tai useampia, riittää, että ennakköäänestystä toimitettaessa on saapuvilla yksi vaalitoimitsija. Kunkin yksittäisen kotiaänestyksen toimittamisesta huolehtii yksi vaalitoimitsija.*

## 23 §

*Äänioikeusrekisterin tietojen tarkastaminen*

*Jos maistraatti on määrännyt väestötietolain (507/1993) 25 §:n 4 momentissa tarkoitetun henkilötietoja koskevan luovutuskiellon, äänioikeusrekisterissä olevista henkilötiedoista voidaan pitää tarkastusta varten nähtävinä vain tämän lain 18 §:n 2 momentin 2, 7 ja 10 kohdassa tarkoitetut tiedot.*

## 29 §

*Äänioikeusrekisterin käyttö*

Äänestämistä koskevat merkinnät eivät ole julkisia ennen kuin vaalitoimitus on päättynyt.

Äänestämistä koskevat merkinnät eivät ole julkisia, ennen kuin vaalipäivän äänestys on päättynyt. *Jos presidentinvaalissa toimitetaan toinen vaali, ensimmäisen vaalin äänestämistä koskevat merkinnät ovat julkisia vasta toisen vaalin vaalipäivän äänestyksen päätyttyä.*

## 44 §

*Ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelu ja tiedoksi saattaminen*

Helsingin vaalipiirilautakunta huolehtii europarlamenttivaalien ehdokaslistojen yhdistelmien ja presidentinvaalin ehdokasluet-

Helsingin vaalipiirilautakunta huolehtii europarlamenttivaalien ehdokaslistojen yhdistelmien ja presidentinvaalin ehdokasluet-

telon jakelusta noudattaen soveltuvin osin, mitä 1 momentissa säädetään eduskuntavaalien ehdokaslistojen yhdistelmän jakelusta. Jos presidentinvaalin toisen vaalin ehdokasluettelo ei todennäköisesti ole mahdollista toimittaa ajoissa ennakkoäänestyspaikkana olevaan Suomen edustustoon tai suomalaisen laivaan, tulee sinne toimittaa tieto luettelon sisällöstä riittävän luotettavaksi arvioidulla tavalla.

telon jakelusta noudattaen soveltuvin osin, mitä 1 momentissa säädetään eduskuntavaalien ehdokaslistojen yhdistelmän jakelusta. Jos presidentinvaalin toisen vaalin ehdokasluettelo ei voida toimittaa ennakkoäänestyspaikkaan ennen toisen vaalin ennakkoäänestyksen alkamista, vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että ehdokasluettelon tiedot ovat ennakkoäänestyksen alkaessa ennakkoäänestyspaikassa esillä oikeusministeriön määräämällä tavalla.

## 47 §

*Ennakkoäänestyksen ajanjakso*

Ennakkoäänestys aloitetaan 11. päivänä ennen vaalipäivää sekä lopetetaan ulkomaila 8. päivänä ja kotimaassa 5. päivänä ennen vaalipäivää.

Ennakkoäänestyksen ajanjakso kotimaan yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa ja Suomen edustustoissa voi, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, olla lyhyempi kuin 1 momentissa säädetään.

## 48 §

*Ennakkoäänestysajat*

Ennakkoäänestys toimitetaan ennakkoäänestyksen ajanjaksona:

1) kotimaan yleisessä ennakkoäänestyspaikassa jokaisena arkipäivänä sinä aikana, jolloin paikka on yleisöä varten avoinna, ei kuitenkaan kello 20:n jälkeen, sekä lauantaina ja sunnuntaina kello 10:n ja 16:n välisenä aikana, ei kuitenkaan uudenvuodenaattona tai -päivänä, loppiaisena, ensimmäisenä pääsiäispäivänä, vapunaattona tai -päivänä, helluntaipäivänä, juhannuspäivänä, itsenäi-

## 47 §

*Ennakkoäänestyksen ajanjakso*

Ennakkoäänestys aloitetaan 11. päivänä ennen vaalipäivää sekä lopetetaan ulkomaila 8. päivänä ja kotimaassa 5. päivänä ennen vaalipäivää. *Suomalaisessa laivassa ennakkoäänestys voidaan, presidentinvaalin toista vaalia lukuun ottamatta, kuitenkin aloittaa jo 18. päivänä ennen vaalipäivää.*

*Kotimaan yleinen ennakkoäänestyspaikka on ennakkoäänestystä varten avoinna kaikkina päivinä 1 momentissa tarkoitettuna ajanjaksona, jollei kunnanhallituksen päätöksellä erityisistä syistä toisin määrätä.*

*Suomen edustustoissa ja niiden toimipaikoissa ennakkoäänestyksen ajanjakso voi, sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään, olla lyhyempi kuin 1 momentissa säädetään.*

## 48 §

*Ennakkoäänestysajat*

Ennakkoäänestys toimitetaan ennakkoäänestyksen ajanjaksona:

1) kotimaan yleisessä ennakkoäänestyspaikassa *kunnanhallituksen päätöksellä määrättyinä aikana, joka ei saa olla arkipäivisin ennen kello 8:aa eikä kello 20:n jälkeen eikä lauantaisin ja sunnuntaisin ennen kello 10:tä eikä kello 16:n jälkeen;*

syyspäivänä, jouluaattona eikä ensimmäisenä tai toisena joulupäivänä;

---



---

*Sen lisäksi, mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään, ennakkoäänestystä ei toimiteta uudenvuodenaattona tai -päivänä, loppiaisenä, ensimmäisenä pääsiäispäivänä, vapunaattona tai -päivänä, helluntaipäivänä, juhannusaattona tai -päivänä, itsenäisyyspäivänä, jouluaattona eikä ensimmäisenä tai toisena joulupäivänä.*

---

## 48 a §

*Ennakkoäänestystila*

*Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että kaikissa kunnanhallituksen päätöksellä kotimaan yleisiksi ennakkoäänestyspaikoiksi määrättyissä paikoissa on ennakkoäänestystä varten asianmukainen ennakkoäänestystila ja tarvittava kalusto.*

*Ennakkoäänestystilassa tulee olla riittävästi tilaa myös niitä äänestäjiä varten, jotka odottavat vuoroaan päästäkseen äänestämään.*

## 49 §

*Ennakkoäänestyksestä tiedottaminen*


---

Vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että äänestysajoista ja ennakkoäänestyksen tarkemmasta järjestelystä tiedotetaan ennakkoäänestyspaikalla julkipantavin kuulutuksin ja tarvittaessa muullakin sopivalla tavalla.

---

*Vaalitoimitsijoiden ja vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että äänestysajoista ja ennakkoäänestyksen tarkemmasta järjestelystä tiedotetaan ennakkoäänestyspaikalla julkipantavin kuulutuksin ja tarvittaessa muullakin sopivalla tavalla.*

*Oikeusministeriön on riittävällä ja sopivalla tavalla tiedotettava yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja äänestysajoista niissä.*

56 §

*Järjestys ennakkoäänestyspaikassa*

Ennakkoäänestyspaikassa ei saa äänestysaikana pitää puheita, julkipanna tai jakaa painettuja tai kirjoitettuja kehotuksia eikä muutoinkaan vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa äänestäjien vaalivapauteen.

61 §

*Vaaliviranomaisen toimet ennakkoäänestyksen lopuksi*

Vaalitoimitsijan tai vaalitoimikunnan puheenjohtajan on allekirjoitettava lähetekirjeeseen todistus siitä, että äänestys on toimitettu laissa säädetyin tavoin ja, jos lähetekirjeeseen ei tehdä lähetekirjeen kuittausmerkintää, merkittävä siihen myös päiväys ja ennakkoäänestyspaikan nimi tai, jos ennakkoäänestys on toimitettu laitoksessa tai kotiaänestyksenä, asianomaisen kunnan nimi. Kotiaänestyksen vaalitoimitsijan on lisäksi huolehdittava siitä, että 54 §:ssä tarkoitettu kotiaänestyksessä läsnä oleva henkilö merkitsee lähetekirjeeseen nimikirjoituksensa. Vaalikuori ja lähetekirje on tämän jälkeen suljettava lähetekuoreen.

62 §

*Lähetekuorten toimittaminen kunnan keskusvaalilautakunnalle*

Kotimaan yleisen ennakkoäänestyspaikan vaalitoimitsijan sekä vaalitoimikunnan on huolehdittava siitä, että lähetekuori viivytyksettä toimitetaan vastaanottajaksi merkitylle kunnan keskusvaalilautakunnalle. Jos lähetekuori toimitetaan postitse, postin kuljettamisesta ja jakelusta vastaavan on annettava kuittaus kuoren kuljetettavaksi ottamisesta ja huolehdittava siitä, että lähetekuori

56 §

*Järjestys ennakkoäänestyspaikassa*

Ennakkoäänestyspaikassa tai sen välittömässä läheisyydessä ei saa äänestysaikana pitää puheita, julkipanna tai jakaa painettuja tai kirjoitettuja kehotuksia eikä muutoinkaan vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa äänestäjien vaalivapauteen.

61 §

*Vaaliviranomaisen toimet ennakkoäänestyksen lopuksi*

Vaalitoimitsijan tai vaalitoimikunnan puheenjohtajan on allekirjoitettava lähetekirjeeseen todistus siitä, että äänestys on toimitettu laissa säädetyin tavoin ja, jos lähetekirjeeseen ei tehdä lähetekirjeen kuittausmerkintää, merkittävä siihen myös päiväys ja ennakkoäänestyspaikan nimi tai, jos ennakkoäänestys on toimitettu laitoksessa tai kotiaänestyksenä, sen kunnan nimi, jossa äänestys on toimitettu. Kotiaänestyksen vaalitoimitsijan on lisäksi huolehdittava siitä, että 54 §:ssä tarkoitettu kotiaänestyksessä läsnä oleva henkilö merkitsee lähetekirjeeseen nimikirjoituksensa. Vaalikuori ja lähetekirje on tämän jälkeen suljettava lähetekuoreen. Vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on säilytettävä hallussaan olevia lähetekuoria huolellisesti ja luotettavalla tavalla.

62 §

*Lähetekuorten toimittaminen kunnan keskusvaalilautakunnalle*

Kotimaan yleisen ennakkoäänestyspaikan vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on viivymättä huolehdittava siitä, että oman kunnan keskusvaalilautakunnalle osoitetut lähetekuoret toimitetaan keskusvaalilautakunnalle sen määräämällä tavalla sekä siitä, että muiden kuntien keskusvaalilautakunnille osoitetut lähetekuoret toimitetaan keskusvaalilautakunnille postitse tai muulla luotet-

viedään perille luotettavalla tavalla. Jos vaalitoimitsija tai vaalitoimikunta luovuttaa lähetekuoren suoraan kunnan keskusvaalilautakunnalle tai sen edustajalle, on kuoren vastaanottamisesta otettava kuittaus.

*tavalla tavalla. Vaalitoimitsijan ja vaalitoimikunnan on otettava kuittaus lähetekuorten vastaanottamisesta siltä, jolle kuoret luovutetaan.*

## 63 §

*Ennakköäänestysasiakirjojen tarkastaminen*

Äänestys on jätettävä huomioon ottamatta, jos:

2) *vaalikuori on avonainen taikka siihen on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva tai muu asiaton merkintä;*

Sen jälkeen kun ennakköäänestysasiakirjat on tarkastettu, hyväksytyjen vaalikuorten lukumäärä sekä äänioikeusrekisteriin tai vaaliluetteloon äänestäneiksi merkittyjen lukumäärä lasketaan ja saadut luvut merkitään pöytäkirjaan. Hyväksytyt vaalikuoret on lähetekirjeistä erotettuina säilytettävä avaamattomina varmassa tallessa.

2) *vaalikuoreen on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva taikka muu asiaton merkintä;*

Sen jälkeen kun ennakköäänestysasiakirjat on tarkastettu, *kunnan keskusvaalilautakunnan on lajiteltava hyväksytyt vaalikuoret äänestysalueittain sekä laskettava vaalikuorten lukumäärä äänestysalueittain ja merkittävät lukumäärät pöytäkirjaan. Hyväksytyt vaalikuoret on äänestysalueittain lajiteltuina ja lähetekirjeistä erotettuina säilytettävä avaamattomina varmassa tallessa.*

## 64 §

*Vaalikuorten toimittaminen vaalipiirilautakunnalle*

Muissa kuin kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnan on laitettava hyväksytyt vaalikuoret kestävään päällykseen, joka sinetöidään oikeusministeriön määräämällä tavalla ja johon merkitään vaalipiirilautakunnan osoite, *lähetuksen sisältö* ja lähettäjä. Lähetys on kiireellisesti toimitettava vaalipiirilautakunnalle sen määräämällä tavalla.

Jos kunnan keskusvaalilautakunnalle ei ole toimitettu vaalikuoria, jotka olisi lähetettävä vaalipiirilautakunnalle, siitä on ilmoitettava vaalipiirilautakunnalle.

## 64 §

*Vaalikuorten toimittaminen vaalipiirilautakunnalle*

Muissa kuin kunnallisvaaleissa kunnan keskusvaalilautakunnan on *suljettava vaalikuoret* kestävään päällykseen *äänestysalueittain lajiteltuina. Lähetukseen liitetään tiedot vaalikuorten lukumäärästä kussakin ryhmässä, johon ne on lajiteltu. Lähetys sinetöidään, ja sen päällykseen merkitään vaalipiirilautakunnan osoite ja lähettäjä. Lähetys toimitetaan* kiireellisesti vaalipiirilautakunnalle sen määräämällä tavalla.

Jos kunnan keskusvaalilautakunta 82 §:n mukaisesti määrää, että jonkin äänestysalueen ennakköäännet lasketaan yhdessä saman äänestysalueen vaalipäivän äänien kanssa,



sen on viipymättä ilmoitettava tästä vaalipiirilautakunnalle. Tällöin kyseisen äänestysalueen vaalikuoria ei toimiteta vaalipiirilautakunnalle.

## 69 §

*Äänestyspaikka*

Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestystä varten on kullakin äänestysalueella äänestyspaikka, jota varten kunnan on annettava käytettäväksi sopiva huoneisto ja kalusto.

## 69 §

*Äänestystila*

Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaalipäivän äänestystä varten kullakin äänestysalueella on kunnan tähän tarkoitukseen käytettäväksi antama asianmukainen äänestystila ja tarvittava kalusto.

## 71 §

*Vaaliluettelot ja niiden toimittaminen*

Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaaliluettelot ovat ennen vaalipäivän äänestyksen alkamista vaalilautakuntien käytettävissä. Vaaliluettelot eivät ole julkisia ennen kuin vaalitoimitus on päättynyt.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että vaaliluettelot ovat ennen vaalipäivän äänestyksen alkamista vaalilautakuntien käytettävissä. Vaaliluettelot eivät ole julkisia, ennen kuin vaalipäivän äänestys on päättynyt. Jos presidentinvaalissa toimitetaan toinen vaali, ensimmäisen vaalin vaaliluettelot ovat julkisia vasta toisen vaalin vaalipäivän äänestyksen päätyttyä.

## 82 §

*Pienten äänestysalueiden äänestysliput*

Jos äänioikeusrekisterissä kunnan jonkin äänestysalueen kohdalla on vähemmän kuin 120 äänioikeutettua, kunnan keskusvaalilautakunnan on vaalisalaisuuden turvaamiseksi hyvissä ajoin ennen vaaleja määrättävä, että tällaisen äänestysalueen ja kunnan jonkin toisen äänestysalueen äänestyslippuja ei tarkasteta vaalilautakunnassa vaan kunnan keskusvaalilautakunnassa. Keskusvaalilau-

## 82 §

*Vaalisalaisuuden turvaaminen pienillä äänestysalueilla*

Jos äänestysalueella on 63 §:n mukaisesti hyväksytyjä vaalikuoria vähemmän kuin 50 tai jos voidaan perustellusti arvioida, että äänestysalueella äänestää vaalipäivänä vähemmän kuin 50 henkilöä, kunnan keskusvaalilautakunnan on määrättävä, että äänestysalueen ennakkoäännet ja vaalipäivän äännet lasketaan yhdessä. Tällöin äänestysalueen vaalilautakunta ei suorita vaalipiiri-

takunnan on muissa kuin kunnallisvaaleissa ilmoitettava viipymättä päätöksestään vaalipiirilautakunnalle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen äänestysalueiden vaalilautakuntien on sen jälkeen, kun äänestysliput vaalisalaisuus säilyttäen on otettu vaaliurnasta ja niiden lukumäärä laskettu, suljettava äänestysliput kestävään päällykseen oikeusministeriön määräämällä tavalla. Päällykseen merkitään kunnan keskusvaalilautakunnan osoite, lähetyksen sisältö ja lähettäjä. Lähetys toimitetaan viipymättä keskusvaalilautakunnalle. Vaalipöytäkirjaan tehdään menettelystä johtuvat merkinnät.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on viipymättä vaalisalaisuus säilyttäen yhdistettävä 1 momentissa tarkoitetuilta vaalilautakunnilta saamansa äänestysliput ja laskettava niiden lukumäärä. Sen jälkeen äänestysliput on tarkastettava ja laskettava. Tästä on laadittava tarpeelliset tiedot sisältävä pöytäkirja, joka on liitettävä yhteen mainittujen äänestysalueiden vaalipöytäkirjojen kanssa. Muissa kuin kunnallisvaaleissa äänestysliput on suljettava päällykseen siten kuin 78 §:n 4 momentissa säädetään ja äänestysliput ja pöytäkirjat sisältävät lähetykset on toimitettava vaalipiirilautakunnalle sen määräämällä tavalla.

vän äänten alustavaa laskentaa, vaan toimittaa äänestysliput alustavaa laskentaa varten keskusvaalilautakunnalle.

*Jos voidaan perustellusti arvioida, että äänestysalueella äänestää ennakkoon ja vaalipäivänä yhteensä vähemmän kuin 50 henkilöä, kunnan keskusvaalilautakunnan on hyvissä ajoin ennen vaalipäivää määrättävä ja muissa kuin kunnallisvaaleissa vaalipiirilautakunnalle ilmoitettava, että äänestysalueen ennakkoäännet ja vaalipäivän äännet sekä jonkin toisen äänestysalueen ennakkoäännet ja vaalipäivän äännet lasketaan yhdessä. Tällöin kyseisten kahden äänestysalueen vaalilautakunnat eivät suorita vaalipäivän äänten alustavaa laskentaa, vaan toimittavat äänestysliput alustavaa laskentaa varten keskusvaalilautakunnalle.*

Edellä 1 momentissa tarkoitetun äänestysalueen vaalilautakunnan ja 2 momentissa tarkoitettujen äänestysalueiden vaalilautakuntien on sen jälkeen, kun äänestysliput vaalisalaisuus säilyttäen on otettu vaaliurnasta ja niiden lukumäärä laskettu, suljettava äänestysliput kestävään päällykseen oikeusministeriön määräämällä tavalla. Päällykseen merkitään kunnan keskusvaalilautakunnan osoite, lähetyksen sisältö ja lähettäjä. Lähetys toimitetaan viipymättä keskusvaalilautakunnalle. Vaalipöytäkirjaan tehdään menettelystä johtuvat merkinnät.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on avattava 1 momentissa tarkoitetun äänestysalueen ja 2 momentissa tarkoitettujen äänestysalueiden vaalikuoret sekä yhdistettävä niissä olevat äänestysliput äänestysalueissa vaalipäivänä annettuihin äänestyslippuihin ja lisäksi 2 momentissa tarkoitettujen äänestysalueiden äänestysliput keskenään. Keskusvaalilautakunta suorittaa näiden äänestyslippujen alustavan ääntenlaskennan noudattaen soveltuvin osin, mitä 78 §:ssä säädetään. Muissa kuin kunnallisvaaleissa keskusvaalilautakunta toimittaa sen jälkeen äänestysliput, keskusvaalilautakunnan kokouksesta laaditun pöytäkirjan sekä vaalilautakuntien vaalipöytäkirjat vaalipiirilautakunnalle noudattaen soveltuvin osin, mitä 64 §:n 1 momentissa säädetään.

85 §

*Äänestyslipun mitättömyys*

Äänestyslippu on mitätön, jos:

2) vaalikuori on avonainen taikka siihen on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva tai muu asiaton merkintä;

2) vaalikuoreen on tehty äänestäjää tai ehdokasta koskeva taikka muu asiaton merkintä;

86 §

*Ennakkoäänten laskenta*

Jos hyväksytyjä vaalikuoria on kunnallisvaaleissa enintään 25, on kunnan keskusvaalilautakunnan puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan ja yhden muun jäsenen yhdessä vietävä vaalikuoret avaamattomina ennen vaalipäivän äänestyksen päättymistä johonkin kunnassa olevaan äänestyspaikkaan, jossa vaalikuoret on avattava ja äänestysliput vaalisalaisuus säilyttäen taitettuina pudotettava vaaliurna.

Ennakkoäänestyksen tulos lasketaan kunnan kultakin äänestysalueelta erikseen, lukuun ottamatta 82 §:ssä tarkoitettuja tapauksia.

Ennakkoäänten laskennasta tiedotetaan oikeusministeriön määräämällä tavalla.

87 §

*Äänten tarkastuslaskenta*

Vaalien jälkeisenä päivänä kello 9 on ryhdyttävä tarkastamaan vaalipäivän äänestyksessä annettuja äänestyslippuja sekä vaalilautakuntien ja 82 §:n 3 momentissa tarkoitettuja kunnan keskusvaalilautakuntien laskelmia. Tarkastuslaskennassa on päätettävä, mitkä äänestysliput on luettava ehdokaiden hyväksi ja mitkä äänestysliput on mitättöminä jätettävä huomioon ottamatta.

87 §

*Äänten tarkastuslaskenta*

Vaalipäivää seuraavana maanantaina kello 9 on ryhdyttävä tarkastamaan vaalipäivän äänestyksessä annettuja äänestyslippuja sekä vaalilautakuntien ja 82 §:n 4 momentissa tarkoitettuja kuntien keskusvaalilautakuntien laskelmia. Tarkastuslaskennassa on päätettävä, mitkä äänestysliput luetaan ehdokaiden hyväksi ja mitkä jätetään mitättöminä huomioon ottamatta.

## 127 §

*Vaalipäivä*

-----  
 Jos toinen vaali on toimitettava, sen vaalipäivä on ensimmäistä vaalia seuraava kolmas sunnuntai.  
 -----

-----  
 Jos toinen vaali on toimitettava, sen vaalipäivä on ensimmäistä vaalia seuraava *toinen* sunnuntai.  
 -----

## 137 §

*Vaalipiireissä annetut äänet*

Vaalipiirilautakunta vahvistaa 3. päivänä ensimmäisen vaalin vaalipäivän jälkeen kello 18 aloitettavassa kokouksessaan ne äänimäärät, jotka kukin ehdokas on ensimmäisessä vaalissa saanut vaalipiirissä, sekä ilmoittaa viipymättä oikeusministeriön määräämällä tavalla Helsingin vaalipiirilautakunnalle näin vahvistetut äänimäärät ja vaalissa annettujen äänten määrän.

## 137 §

*Vaalipiireissä annetut äänet*

Vaalipiirilautakunta vahvistaa 2. päivänä ensimmäisen vaalin vaalipäivän jälkeen kello 10 aloitettavassa kokouksessaan ne äänimäärät, jotka kukin ehdokas on ensimmäisessä vaalissa saanut vaalipiirissä, sekä ilmoittaa viipymättä oikeusministeriön määräämällä tavalla Helsingin vaalipiirilautakunnalle näin vahvistetut äänimäärät ja vaalissa annettujen äänten määrän.

## 138 §

*Presidentin valituksi tuleminen*

Saatuaan 137 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen kaikilta vaalipiirilautakunnilta Helsingin vaalipiirilautakunta vahvistaa viipymättä ensimmäisessä vaalissa koko maassa kullekin ehdokkaalle annettujen äänten lopullisen määrän ja vaalissa annettujen äänten kokonaismäärän sekä ilmoittaa ne valtioneuvostolle.

## 138 §

*Presidentin valituksi tuleminen*

Saatuaan 137 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen kaikilta vaalipiirilautakunnilta Helsingin vaalipiirilautakunta viipymättä vahvistaa ensimmäisessä vaalissa koko maassa kullekin ehdokkaalle annettujen äänten lopullisen määrän ja vaalissa annettujen äänten kokonaismäärän sekä ilmoittaa ne *oikeusministerille sen määräämällä tavalla*.

## 139 §

*Toista vaalia koskeva kuulutus*

Jollei kukaan ehdokkaista ole saanut enemmistöä annetuista äänistä eikä presidentti tämän johdosta ole tullut ensimmäi-

## 139 §

*Toista vaalia koskeva kuulutus*

Jollei kukaan ehdokkaista ole saanut enemmistöä annetuista äänistä eikä presidentti tämän *vuoksi* ole tullut ensimmäisessä

sessä vaalissa valituksi, valtioneuvoston on 4. päivänä vaalipäivän jälkeen annettava ensimmäisen vaalin tuloksesta kuulutus, joka julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa. Kuulutuksessa on mainittava kunkin ehdokkaan ensimmäisessä vaalissa koko maassa saama äänimäärä. Siinä on myös mainittava, että presidentin valitsemiseksi on perustuslain mukaan toimitettava toinen vaali sekä ketkä kaksi ehdokasta ovat presidenttiehdokkaina toisessa vaalissa ja mitkä numerot ehdokkailla 42 §:n 2 momentin mukaan on.

vaalissa valituksi, *oikeusministeriön on tämän todettuaan viipymättä 2. päivänä vaalipäivän jälkeen* annettava ensimmäisen vaalin tuloksesta kuulutus, joka julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa. Kuulutuksessa on mainittava kunkin ehdokkaan ensimmäisessä vaalissa koko maassa saama äänimäärä. Siinä on myös mainittava, että presidentin valitsemiseksi on perustuslain mukaan toimitettava toinen vaali sekä ketkä kaksi ehdokasta ovat presidenttiehdokkaina toisessa vaalissa ja mitkä numerot ehdokkailla 42 §:n 2 momentin mukaan on.

## 188 §

*Kustannusten jako*

Oikeusministeriö vastaa:

1) äänioikeusrekisterin ja valtakunnallisen ehdokasrekisterin sekä muiden vaaleissa käytettävien oikeusministeriön tietojärjestelmien kustannuksista;

2) ilmoituskorttien, äänestyslippujen, vaalikuorten, lähetekirjeiden, lähetekuorten, äänestäjistä pidettävien luetteloiden, vaalipöytäkirjojen ja vaaliluetteloiden sekä vaalileimasinten, sinetöimisvälineiden ja vaaliuurnien valmistamis- ja lähettämiskustannuksista;

3) kotimaan yleisten ennakköäänestyspaikkojen vaalitoimistijoiden sekä Suomen edustustojen ja suomalaisten laivojen vaalitoimistijoiden menoista;

4) vaalipiirilautakuntien menoista.

Kunta vastaa kunnan keskusvaalilautakunnan, vaalilautakuntien, vaalitoimikuntien ja kotiaänestyksen vaalitoimistijoiden muista kuin 1 momentissa tarkoitetuista menoista. Europarlamenttivaaleissa nämä menot suoritetaan kuitenkin valtion varoista. Oikeusministeriö antaa tarkemmat määräykset perusteista, joiden mukaan nämä menot korvataan.

## 188 §

*Kustannusten jako vaaliviranomaisien välillä*

Oikeusministeriö vastaa:

1) äänioikeusrekisterin, valtakunnallisen ehdokasrekisterin ja äänestyspaikkarekisterin sekä muiden vaaleissa käytettävien oikeusministeriön tietojärjestelmien ja tuloslaskentaohjelmistojen kustannuksista;

2) ilmoituskorttien laatimisesta ja niiden lähettämisestä äänioikeutetuille aiheutuneista kustannuksista;

3) äänestyslippujen, vaaliluetteloiden ja muiden vaaliasiakirjojen sekä vaalileimasinten, sinetöimisvälineiden ja vaaliuurnien valmistamisesta sekä niiden lähettämisestä kuntien keskusvaalilautakunnille aiheutuneista kustannuksista;

4) 62 §:ssä tarkoitettujen ennakköäänestyksen lähetekuorten postittamisesta aiheutuneista kustannuksista;

5) ennakköäänestyksen järjestämisestä ulkomailta aiheutuvista kustannuksista;

6) vaalipiirilautakuntien kuluista.

Kunta vastaa kunnan keskusvaalilautakunnan, vaalilautakuntien, vaalitoimikuntien, yleisten ennakköäänestyspaikkojen vaalitoimistijoiden ja kotiaänestyksen vaalitoimistijoiden toiminnasta aiheutuneista sekä muista kuin 1 momentissa tarkoitetuista vaalien toimittamisesta aiheutuneista kustannuksista. Muissa kuin kunnallisvaaleissa oikeusministeriö suorittaa kunnalle kertakorvauksena ministeriön vahvistaman eu-

romäärän jokaiselta vaaleissa äänioikeute-  
tulta kunnan asukkaalta.

---

Tämä laki tulee voimaan \_\_\_\_\_ päivänä  
kuuta 200 .

---